

ทำเพื่อลูก เพื่อหลาน

โดย **ดร. ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์**
อธิบดีกรมวิสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

สมาคมครูใหญ่-อาจารย์ใหญ่ มัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย
จัดพิมพ์เผยแพร่ เมื่อมีมติในการศึกษาแก่เยาวชนของชาติ

รับมอบโดย จ.ก.ค. ลี้ลลิลพัทลุง

คัมภีร์จะได้จัดพิมพ์ขึ้นใหม่เพื่อให้ได้แพร่หลายถึงนักปราชญ์ นักการศึกษา
 และประชาชนทั่วไปให้เห็นคุณค่าทางการศึกษา ท่านผู้เขียนได้เขียนเรื่องนี้อีกตามผู้จัด
 จัดให้พิมพ์เป็นภาคภาษาอังกฤษแล้ว และเป็นเรื่องทั่วไปที่ประชาชนมาอ่านแล้ว สดชื่น
 มีอำนาจมาก ทั้งท่านผู้เขียน และท่านผู้เขียนด้วย เรื่องนี้ มีอำนาจมาก และ
 ให้ใจให้รู้ถึงบุญของพระนิมิตตา ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาและปฏิบัติเป็นอันมาก
 ทางเราท่านจะได้ช่วยกันส่งเสริมการนี้ต่อไปให้ดียิ่งขึ้น และต่อไปยังท่าน
 เป็นเจ้าของหนังสือนี้ด้วย ขอแสดงความยินดีเป็นอย่างสูง

१०११. ११. ११.

สารบาญ

ลำดับเรื่อง		หน้า
เรื่องที่ ๑	นายอำเภอจะสอนโรงเรียนราษฎร	๑
„ ๒	ลุงจันทร์ บ้าหุน	๗
„ ๓	อำเภอเล็กใจใหญ่	๑๗
„ ๔	อาจารย์ใหญ่ทนไม่ไหว	๒๗
„ ๕	ครูจะลาออกกันหมด	๓๓
„ ๖	มีหน้าทักทำ	๔๓
„ ๗	เวียงสุวรรณวิทยาคม	๕๑
„ ๘	เสียนาดีกว่	๖๑
„ ๙	บรรหารแจ่มใสวิทยา	๗๑
สรุป		๗๙

กระทรวงศึกษาธิการ

๑ พฤษภาคม ๒๕๑๓

เรียน ท่านผู้อ่านที่เคารพ

ในระยะเวลาเพียงปีเศษที่ผมเข้ามาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรม
วิสามัญศึกษา ผมได้เดินทางไปตรวจโรงเรียนในจังหวัดต่าง ๆ
เกือบครบทุกจังหวัด ได้เห็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอต่าง ๆ
นับร้อยโรง ได้พบกับบุคคลหลายประเภท หลายอาชีพ ผมได้
ทราบความจริงเกี่ยวกับการมัธยมศึกษาหลายประการ สิ่งที่ผมซาบ
ซึ้งมากมีอยู่สามประการ คือ

๑. ผู้ปกครองต้องการให้เด็กเรียนมัธยมศึกษามากขึ้น เขา
ต้องการโรงเรียนที่ดีสำหรับบุตรหลานของเขา เขาเร่งรัดให้ขยาย
ปริมาณและปรับปรุงคุณภาพของการมัธยมศึกษาเป็นการด่วน

๒. บุคคลที่สนใจการศึกษานิยมที่เสียสละให้แก่การศึกษาได้
มาก ๆ ถึงแม้เมื่อคิดเป็นเงินแล้วจะไม่มาก แต่ก็เป็นการเสียสละ
อย่างมากมายสำหรับคนยากจนในชนบท

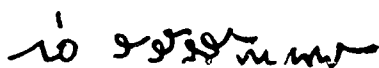
๓. คนที่มีฐานะดีหลายคนสละทรัพย์สินเงินทอง เพื่อการ
ศึกษาโดยไม่หวังผลตอบแทน เขาสละทรัพย์สินเพื่อบำรุงการศึกษา
เพราะเห็นว่าการศึกษาเป็นของดีแก่บ้านเมือง

[๖]

เรื่องที่ผมประสบมานี้ บางเรื่องก็กระเทือนใจจนกลืนน้ำตา
ไว้ไม่ไหว บางเรื่องก็ตรึงใจจนลืมไม่ลง ผมเห็นว่าเรื่องที่ผมได้
ประสบมาจะเป็นที่น่าสนใจแก่ท่านผู้อ่าน จึงถือโอกาสเล่าเรื่อง
เหล่านั้นอย่างเป็นกันเอง เพื่อให้ท่านได้รับอารมณ์อย่างเดียวกัน
กับที่ผมได้รับ บางที่ท่านจะเห็นออกเห็นใจผู้ที่รับผิดชอบต่อการ
ศึกษามากขึ้น

หวังว่าเรื่องที่ผมนำมาเล่านี้ จะเป็น ที่น่าสนใจพอ ประมาณ
ขอขอบคุณที่ท่านหยิบหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาอ่าน

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ดร. ก่อ สวัสดิ์พานิชย์)

อธิบดีกรมวิสามัญศึกษา

เรื่องที่ 1

นายอำเภอ จะสอนโรงเรียนราษฎร

“เชิญนั่งครับ” ผมกล่าว เมื่อรับไหว้ชายหนุ่มรูปร่าง
สันทัด หน้าตาคมคายที่เข้าไปเยี่ยม

ชายหนุ่มคนนั้นยื่นนามบัตรให้พร้อมกับแนะนำตัว “ผม
ชื่อยุทธนินทร์ วีรบุตร เป็นนายอำเภอ จังหวัดลำพูน”

“ผมเคยไปอำเภอเหมือนกัน เมื่อหลายปีมาแล้ว” ผมหา
เรื่องคุย “ช่างลึกลับเหมือนชื่อ”

“ครับ ผมก็เพิ่งไปอยู่ไม่นาน แต่ผมรักอำเภอของผม”
นายอำเภอตอบ เขาพูดเรื่องของเขาต่อไป “เมื่อเช้าผมมาหา
ท่าน เห็นท่านเช็กมากเหลือเกิน ผมก็เลยตัดสินใจกลับมาใหม่
ได้ทราบว่าท่านงานยุ่ง ผมก็ไม่อยากรบกวนเวลาของท่านมากนัก
แต่ที่ผมมานี้มันจำเป็นจริงๆ”

“ไม่เป็นไรครับ” ผมตอบ “ถึงจะยุ่งอย่างไร ผมก็อยาก
พบกับท่านนายอำเภอ จะได้ถามข่าวคราวที่ผมควรทราบ”

“ที่อำเภอผมยังไม่มีโรงเรียนมัธยมของรัฐบาล” นายอำเภอ
แจ้งข่าวอย่างลอยๆ ไม่มีปี่มีขลุ่ย

เอาอีกแล้ว ผมนึกในใจ มือเอื้อมไปหยิบโครงการขยาย
โรงเรียนประจำอำเภอที่กรมทำไว้ เปิดดูจังหวัดลำพูน มองดู
อำเภอสิ จัสนั้นขึ้นมาหน่อยที่เห็นว่ากรมเตรียมเปิดโรงเรียนรัฐ-
บาลประจำอำเภอนั้นในปี ๒๕๑๔

“เราจะเปิดให้ในปีการศึกษา ๒๕๑๔ ครับ” ผมแจ้งข่าว
เป็นเชิงตอบ

“ผมจะขอความกรุณาให้เปิดในปี ๒๕๑๓ ได้ไหมครับ”
นายอำเภออ้อนวอน

เรื่องเก่า ผมคิดในใจ ไครมาหากจะเอาอย่างใจ อยากได้
เร็ว ๆ กันทั้งนั้น

“ผมเรียนขอเป็นกรณีพิเศษ ก็เพราะผมมีเหตุผลพิเศษ
ครับ” นายอำเภอรับอธิบายต่อ “อำเภอสี่โรงเรียนราษฎร์อยู่
โรงหนึ่ง เด็กในละแวกนั้นได้อาศัยเรียนชั้นมัธยมในโรงเรียนนี้
ปี^{๑๕}เจ้าของโรงเรียนราษฎร์เขามาขออนุญาตเลิกกิจการ เพราะเขา
ทนขาดทุนไม่ไหว ถ้าโรงเรียนราษฎร์ยุบ เด็กของผมก็แย่”

นายอำเภอช่างพูดคำว่า “เด็กของผม” ได้สนิทปากดีจริง ๆ
“ถ้าท่านอธิบดีอนุญาตให้ผมเปิดโรงเรียนมัธยมในปี^{๑๕} ผม
จะไม่รบกวนอะไรเลย ผมจะขอยืมห้องเรียนของโรงเรียนราษฎร์
เขาใช้ ผมจะหาครูองค์การไปช่วยสอนกันก่อน ผมจะช่วยสอน
เองด้วย ท่านอธิบดีไม่ต้องเสียอะไรเลย ปีต่อไปค่อยสร้างอาคาร

เรียนและหาครูให้ผม ในปีแรก^๕ยกให้เป็นภาระของผมนคนเดียว”
นายอำเภอเล่าแผนงานของท่านอย่างละเอียด

เหมือนกันทุกแห่ง ผมซัดคอกอยู่ในใจ พอจะขอเปิดก็มา
รับรองแข็งขัน การเอาครุฑองค์การบริหารส่วนจังหวัดมาสอน
โรงเรียนมัธยมศึกษา ก็เท่ากับว่าแย่งครูจากเด็กชั้นประถม แต่
นายอำเภอหลายคนก็ทำกัน เพราะอยากให้เด็กในอำเภอนั้นได้
เรียนถึงชั้นมัธยมศึกษา ผมเคยได้รับคำอธิบายจากนายอำเภอที่
สนิทสนมกันว่างานที่อำเภอเป็นงานหมา มีต้นทุนอยู่เท่าที่เห็น
แต่นายอำเภอจะต้องรับภาระบำบัดทุกข์บำรุงสุขของคนทั้งอำเภอ
ใครเจ็บท้อง ข้องใจ ก็ไปหานายอำเภอ ถ้านายอำเภอจะแก้ปัญหา
ให้ลุ่ลวงไปได้ นายอำเภอต้องจับแพะชนแกะไปเรื่อย ๆ ถ้าได้
ประโยชน์ทางหนึ่ง เสียประโยชน์ทางหนึ่งก็ชั่งตวงดู ถ้าได้
ประโยชน์ทางใดมากกว่าก็ทำทางนั้น

“แต่ก่อนที่กรมจะอนุญาตได้ กรมต้องได้รับอนุมัติจาก
สำนักงบประมาณก่อน ผมไม่แน่ใจว่าสำนักงบประมาณจะเห็น
ด้วย เพราะอำเภอ^๕มีนักเรียน ป. ๗ น้อย และมีโรงเรียนราษฎร์
อยู่ทั้งโรง” ผมซัดคอก

“ก็ผมเรียนท่านอธิบดีแล้วว่า โรงเรียนเขาจะเลิกล้มกิจการ
ส่วนนักเรียน ป. ๗ ในอำเภอก็จะเพิ่ม^๕ขึ้นทุกปี สำนักงบประมาณ
ไม่ว่าจะซัดข้อ” นายอำเภอแย้ง

ผมมองคุณสมบัติอำเภอลีกที่หนึ่ง จริงอย่างที่นายอำเภอว่า
นักเรียน ป.๗ จะเพิ่มขึ้นในปีต่อไป คงเป็นเพราะเหตุนี้เองฝ่าย
วางแผนของ กรมจึงกะให้เปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาในปี ๒๕๑๔

“ผมต้องคิดดูก่อน เพราะการเปลี่ยนแผนของกรมมันต้อง
ละเอียดพอสมควร” ผมตอบอย่างขอไปที

“ท่านอธิบดีจะขออนุญาตเปิดโรงเรียนให้ผมใน ปี ๒๕๑๔
แน่ไหม” นายอำเภอเปลี่ยนเรื่อง

“แน่ครับ ผมรับรอง” ผมตอบ

“ถ้าอย่างนั้นผมจะเปลี่ยนแผนการใหม่” นายอำเภออธิบาย
“ผมจะกลับไปอำเภอ ผมจะไปขอให้โรงเรียนราษฎร์เปิด
สอนต่อไปอีกปีหนึ่ง เขาหาครูไม่ได้ผมจะรับอาสาสอนให้เขาเอง
ผมจะขอร้องให้ศึกษานิการอำเภอและปลัดอำเภอไปช่วยสอน เรา
จะช่วยพุงเขาไว้อีกสักปี ปีต่อไปเราก็จะได้โรงเรียนรัฐบาลแล้ว
ผมว่าศึกษาฯ กับปลัดฯ เขาคงไม่รังเกียจที่จะช่วยผม”

ผมมองหน้านายอำเภออย่างพิศวง นายอำเภอคนนั้นคิดถึง
“เด็กของผม” มากมายถึงขนาดนั้นเชียวหรือ

“ผมเรียนจบปริญญาโททางรัฐศาสตร์จากเมืองนอก ผมคง
พอสอนภาษาอังกฤษได้ วิชาสังคมศึกษาผมก็สอนได้ เพราะผม
เรียนมามาก” นายอำเภออธิบายต่อ “ปลัดอำเภอเขาก็ความรู้ดี
ศึกษานิการอำเภอก็ความรู้ดี เขาคงพอสอนวิชาที่เขาถนัดได้

เราจะไม่เรียกค่าจ้างสอนจากโรงเรียนเขาหรอก เพราะเขาเก็บค่าเล่าเรียนไม่ค่อยได้ ท่านอธิบดีว่า ถ้าเราช่วยอย่างนี้โรงเรียนเขาจะสู้ไหวไหมครับ”

“ไหวครับ” ผมตอบ

“แต่ท่านอธิบดีต้องให้โรงเรียนผมในปี ๒๕๑๔ นะครับ ไม่อย่างนั้นเด็กของผมแย่” นายอำเภอกระซิบกระซาบ

“เด็กของผม” เด็กของนายอำเภอ นายอำเภอจะสอนโรงเรียนราษฎรให้เปล่า เพื่อให้เด็กของนายอำเภอมีโอกาสทางการศึกษา

“ครับ ผมจะพยายามเปิดโรงเรียนมัธยมให้อำเภอสิแน่ ๆ” ผมรับรอง

หมายเหตุ ในการวางแผนขยายการมัธยมศึกษาในปี ๒๕๑๔ กรมได้จัดให้อำเภอลืออยู่ในอันดับต้น เพื่อให้แน่ใจว่าจะไม่ถูกตัด ผมเข้าใจว่าเรื่องคงจะได้รับพิจารณาด้วยดีจากสำนักงบประมาณ ■ ■

ถิ่นไทยในป่ากว้าง
แสงวัฒนธรรมใด
เห็นเทียนอยู่รำไร
ครูนั่นแหละอาจสร้าง

ห่างไกล
ส่องบ้าง
เล่มหนึ่ง
ส่องให้ชั่วชวล

หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล

เรื่องที่ 2
ลุงจันทร์ ป้าห่ม

เมื่อผมไปรับตำแหน่งอธิบดีใหม่ ๆ งบประมาณใหม่
เพิ่งออก สถาปนิกเอาแบบรูปอาคารที่จะสร้างใหม่ไปให้ดู เอา
แผนผังโรงเรียนไปให้ดู ขอให้ผมอนุมัติแบบแปลนแผนผังของ
โรงเรียนหลายโรงผมรู้จักก็อนุมัติให้ หรือขอให้เขาแก้ไข แต่ผม
ไม่รู้จักโรงเรียนหลายโรง จึงต้องขอกิจก่อน ขอไปดูโรงเรียนก่อน

ในปีงบประมาณ ๒๕๑๓ กรมตั้งงบประมาณให้โรงเรียน
กุนนทีรุทธารามวิทยาคม ๑ ล้านบาท ให้โรงเรียนจันทร์หุ่น
บำเพ็ญ ๑ ล้านบาท โรงเรียนทั้งสองอยู่ในบริเวณห้วยขวาง
เหมือนกัน ผมขอไปดูโรงเรียนทั้งสองนี้ก่อน

โรงเรียนกุนนที ๖ ตั้งอยู่ในที่ดินของวัดกุนนที ๖ ที่ห้วย-
ขวาง มีอาคารไม้สองชั้นสองสามหลัง ตั้งอยู่ในที่ดินซึ่งวัดแบ่งให้
ประมาณไร่ครึ่ง ทุกอย่างเบียดเสียดเยียดอัดไปหมด ที่เล่นของเด็ก
มีสนามบาสเก็ตบอลคอนกรีตเพียงสนามเดียว เมรุเผาศพอยู่ติด
กับโรงเรียน พระอุโบสถอยู่ถัดกันไป ถึงแม้จะมีทางเข้า แต่อาคาร
เรียนก็บังเสียจนมองไม่ค่อยเห็น

สถาปนิกชี้แจงว่าได้ออกแบบให้สร้างอาคารสามชั้นลงติดกับเมรุ ถ้าสร้างลงตรงนั้นปล่องควันของที่เผาศพคงจะตรงกับหน้าต่างชั้นสามพอดี ถ้ามีการเผาศพจะเรียนกันอย่างไร ผมต้องขอคิดดูก่อน อาคารเรียนที่โรงเรียนมีอยู่ก็เก่าแก่และทรุดโทรมที่ติดกับแคบ เด็กนักเรียนก็มาจากแหล่งเสื่อมโทรม มาโรงเรียนก็ต้องเรียนอย่างอุดูอยู่ในที่ติดแคบ ๆ เด็กเหล่านั้นจะมีโอกาสเงยหน้าอ้าปากกับเขาได้หรือ

ข้อที่ร้ายอีกข้อหนึ่งก็คือ ถ้าโรงเรียนสร้างติดกับสามชั้นลงตรงนั้นอาคารเรียนจะบังวัด วัดจะเสียความสง่างามไปหมด ไปอาศัยทำนอยู่แล้วยังจะไปทำให้ท่านเศรษฐีหมองลงไปอีก ผมต้องคิดมาก

โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญตั้งอยู่กลางทุ่งนา ถนนที่ไปเป็นถนนดิน มีหินลูกรังโรยในที่สำคัญบางแห่ง ถ้าไม่นั่งรถแลนด์โรเวอร์ไปเห็นจะไปลำบาก วันที่ไปฝนเพิ่งหายใหม่ๆ ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ มีน้ำขังเป็นแอ่ง ผู้ที่ไปด้วยกันใจคอหดหู่ ถามว่านักเรียนไปโรงเรียนอย่างไร ไม่มีใครตอบได้ เมื่อไปถึงโรงเรียน ถามครูใหญ่จึงได้ทราบว่าผู้ปกครองเหมารถมาส่งนักเรียนเป็นเที่ยว ๆ

โรงเรียนนี้มีที่ดินประมาณสิบเอ็ดไร่ เป็นที่ดินแคบ ๆ ยาว ๆ เฝือที่ดินอยู่ในทิศทางที่ถูกต้อง สร้างอาคารตามด้านกว้างเรียงกันเป็นตับ ได้ขณะที่ไปคูมีอาคารเรียนไม้สองชั้นหลังเดียว อาคารมั่นคง แข็งแรง ทาสีสวย มีโรงอาหารเล็กๆ หนึ่งหลัง มีสวน

ชาย หญิง บริบูรณ์ มีหอสำหรับตั้งถ้ำน้ำบาดาล มีรั้วล้อมรอบ
เรียบร้อย ส่วนสนามไม่มีเป็นกึ่งจะลักษณะ มีแต่ทุ่งนาโล่งๆ ให้
เด็กวิ่งเล่น

ผมมองดูที่ดิน ดูทิศทางของอาคาร ถ้าสร้างอาคารสี่ชั้น
ใต้ถุนโล่ง ให้ซ้อนกัน ให้อาคารแต่ละหลังห่างกันประมาณ ๓๐
เมตร ก็จะลงอาคารได้สวยงาม ที่ว่างระหว่างอาคารจะเป็นที่ร่ม
ถ้าปลูกไม้ประดับลงไป เด็กจะมีที่ร่มรื่นสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ
โรงเรียนก็จะเป็นสถานที่อันสวยงาม เชื่อเชิญให้เด็กมาเรียน มา
เล่น มาหาความรู้ และมาหาความสุข เด็กในแหล่งเสื่อมโทรมจะ
ได้มีที่หายใจบ้าง

แต่ที่ดินข้างคับแคบเหลือเกิน มีเพียงสิบเอ็ดไร่เท่านั้น
บริเวณนั้นที่ดินคงราคาแพง คงของบประมาณซื้อเพิ่มเติมได้ยาก
อยากได้ที่ดินเพิ่มสัก ๗ — ๘ ไร่ จะได้สร้างสนามฟุตบอลให้
เด็กเล่น สำนักงบประมาณคงไม่ยอมจ่ายเงินมากๆ ซื้อที่ดินให้เด็ก
เตะฟุตบอลเล่นเป็นแน่

อยากสร้างโรงเรียนนี้ให้เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่และสวยงาม
อยากให้เด็กจากแหล่งเสื่อมโทรมได้รับการศึกษาที่ดีเยี่ยม เขาจะได้
ดีขึ้นจนมาบ้าง แต่ที่ดินก็จำกัด ถ้าพึ่งแต่จะสร้างอาคารเรียนขนาด
ใหญ่ลงไปให้เต็ม สร้างโรงฝึกงาน หอประชุม เพิ่มเติม ก็ไม่มี
ที่ดินเพียงพอ ผมย่าโคลนไปถูรอบๆ โรงเรียน คิดว่าถ้าได้ที่ดิน

เพิ่มอีกสักสองไร่คงพอไหว ถ้าจะให้สบายจริง ๆ ต้องได้เพิ่มอีก
สี่ไร่ ถ้าได้ที่ดินเพิ่มจะสร้างสนามบาสเก็ตบอลหลาย ๆ สนาม
ให้เด็กเล่น อย่าคิดถึงฟุตบอลเลย ที่ดินมันแพง

ครูใหญ่เล่าให้ฟังว่าที่ดินของโรงเรียน ลุงจันทร์กับบ้านุ่
นยกให้ สามีภรรยาคุณมีที่ดินในบริเวณนั้นเป็นจำนวนมาก เมื่อ
สร้างโรงเรียนใหม่ ๆ กรมให้งบประมาณสร้างอาคารไม้ครึ่งหลัง
ต่อมานักเรียนเพิ่มขึ้น เด็กไม่มีที่เรียนลุงจันทร์กับบ้านุ่กับบริจาค
ทรัพย์ต่ออาคารเรียนให้เต็มหลัง รัฐบาลก็ลุงจันทร์ บ้านุ่จะ
ให้ สร้างหอสำหรับตักน้ำให้ ชื้อสูบน้ำให้ โรงอาหารก็ลุงจันทร์
บ้านุ่ เป็นคนสร้าง ถ้าอยากได้ที่ดินเพิ่มขอลุงจันทร์กับบ้านุ่ก็
มีหวังจะให้ ขอให้ผมพูดเองคุณลุงคุณบ้านุ่คงจะเห็นใจ

ผมขอให้ครูใหญ่นัดพบ ผมจะมาหาเอง วันไหน เวลาใด
ได้ทั้งนั้น ผมยินดีไปพบทุกแห่ง

ผมตัดสินใจทันทีว่างบประมาณ ๑ ล้าน ที่ขอให้ โรงเรียน
กุนนทีฯ นั้น เอมาสมทบกับงบประมาณอีก ๑ ล้าน ของโรงเรียน
จันทร์หุ่นบำเพ็ญดีกว่า ตามแบบอาคารดู สถาปนิกบอกว่า ถ้า
สร้างเป็นตึกสี่ชั้น ใต้ถุนโล่ง ก็จะได้ประมาณ ๑๘ ห้องเรียน ผม
ตกลงใจว่าจะสร้างอาคารชั้นดีให้เด็กในแหล่งเสื่อมโทรมได้เรียนกัน
อย่างสบายในโรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ

สองสามวันต่อมาครูใหญ่ไปบอกว่าลุงจันทร์กับป้าหุ่នจะไปหาผมที่กรม ขอนัดวันไว้ก่อน ผมบอกว่าจะไปหาท่านเอง ครูใหญ่ก็ไม่ยอม บอกว่าลุงจันทร์กับป้าหุ่នอยากจะไปพบผมที่กรม

เมื่อพบกันผมมีความศรัทธาในตัวสามีภรรยาคู่กันที่ ลุงจันทร์นึ่งทางเกงขาวนา ใส่เสื้อแบบขาวนา มีผ้าขาวม้าคาดพุง ป้าหุ่នนึ่งผ้าโจงกระเบน ใส่เสื้อขาวแบบขาวนา กินหมากเป็นประจำ ทั้งคู่เป็นคนเจ้าเนื้อ ท่าทางเป็นคนมีบุญ หน้าตาอึมเอน โดยไม่ต้องยืม

ผมเล่าโครงการของกรมให้ฟังโดยละเอียด ชีชวนให้ท่านทั้งสองเห็นความจำเป็นของโรงเรียนที่จะต้องมีที่ดินเพิ่ม สองสามีภรรยาตอบผมสั้น ๆ ว่า “ขอคิดดูก่อน”

ต่อมาไม่นานครูใหญ่ไปบอกผมที่กรมว่า ลุงจันทร์กับป้าหุ่នขอเชิญไปรับประทานอาหารที่บ้านในวันหยุด ท่านทั้งสองต้องการจะบอกข่าวเรื่องที่ดินที่บ้าน อยากจะบอกกับผมโดยตรง ผมถามครูใหญ่ว่าทราบไหมว่าลุงจันทร์กับป้าหุ่នจะให้อีกที่ไร่ ครูใหญ่ไม่ทราบ ผมต้องคอยไปจนถึงวันนัด

วันที่ผมไปเยี่ยมลุงจันทร์ ป้าหุ่ន ที่บ้านเป็นวันแห่งความสุข บ้านของลุงจันทร์ ป้าหุ่ន เป็นบ้านไม้แบบไทย ใต้ถุนโล่ง นั่งเล่นเย็นสบาย บ้านตั้งอยู่ในสวนใกล้คลอง เจ้าของบ้านชุดคุณเข้ามาในบ้านสำหรับใช้เป็นที่พักผ่อนเร็ว วันนั้นคณะครูโรงเรียนจันทร์หุ่ន

บำเพ็ญไปรับประทานอาหารด้วยกันอย่างพร้อมพรั่ง รับประทานอาหารไทย ในบ้านแบบไทย บรรยากาศไทย ๆ อาหารมีอันเอร็ดอร่อยมาก

แล้วลุงจันทร์ก็บอกผมว่าจะยกที่ดินต่อจาก โรงเรียน ให้อีกอย่าคิดกันเป็นไรเลย คิดเอาไว้ให้ไปจดถนนที่ตัดตรงไปบ้านลุงจันทร์ บ้าหุ่่น จะดีกว่า วัดได้เท่าไรก็ให้เท่านั้น เวลานี้กำลังมอบโฉนดให้คนไปแบ่งแยกที่กรมที่ดินอยู่ แต่ลุงจันทร์กะเนหยาบ ๆ ว่าคงจะประมาณสองไร่กว่า ๆ แค่นี้ก็เป็นบุญคุณล้นเหลือแล้ว กบตื๊อชวานาคิดถึงการศึกษา คิดอยากให้เด็กในแหล่งเสื่อมโทรมมีโอกาสเรียนดี ๆ กับเขาบ้าง น้ำใจอย่างนี้หายาก

ลุงจันทร์บอกกับผมสั้น ๆ ว่า “ผมทำบุญตามกำลัง งานนี้ใหญ่ ช่วยคนเดียวไม่ไหวเอาไว้ให้คนอื่นเขาช่วยทำด้วย เกิดชาติหน้าจะได้ทำบุญร่วมกันอีก”

จริงของลุงจันทร์ ทำบุญร่วมกัน ช่วยกันคนละไม้คนละมือ งานยากก็เป็นงานง่าย ทำบุญด้วยกัน เกิดชาติหน้าจะได้ทำบุญด้วยกันอีก

ผมมีความสุขเป็นพิเศษในวันวางศิลาฤกษ์อาคารเรียนสี่ชั้นของโรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ วันนั้นฝนตกหิม ๆ หยุตตกบ้าง เป็นบางครั้งว นักเรียนทั้งโรงมาช่วยในงานพิธี ลุงจันทร์กับบ้าหุ่่นก็มา เมื่อทำพิธีสงฆ์เสร็จแล้ว ครูใหญ่อ่านรายงานความเป็นมา

ของโรงเรียน ขอให้ผมรับมอบโฉนดที่ดิน ซึ่งลุงจันทร์ บ้าหุน
ยกให้เพิ่มเติม ผมรับมอบโฉนดด้วยความปีติยินดี ที่ดินแปลงนี้
ถ้าขายก็เป็นเงินหลายแสน แต่คบหบดีชาวนา กลับยกให้แก่ทาง
ราชการเปล่า ๆ

ก่อนวางศิลาฤกษ์ผมกล่าวตอบ ผมพูดว่า “ลุงจันทร์กับ
บ้าหุนไม่ได้ให้แต่เพียงที่ดินและเงิน ทองแก่โรงเรียนเท่านั้น
ลุงจันทร์ บ้าหุนได้ให้น้ำใจแก่โรงเรียน ได้ให้น้ำใจอันประเสริฐ
แก่เด็กไทย พระคุณอันนี้กรมจะไม่มีวันลืมได้”

เมื่อวางศิลาฤกษ์เสร็จ ผมมองดูรอบตัว มองเห็นเด็กหน้าตา
สดใส แต่งตัวเรียบร้อยทั้งหญิงชาย นึกในใจว่าปีหน้าจะมีเด็ก
แบบนี้มากกว่ามาเรียนในโรงเรียนของลุงจันทร์กับบ้าหุน เด็ก
เหล่านี้จะได้มีโอกาสมาเรียน มาเล่น มาหาความสุข มาหาความรู้
ในสถานศึกษาของเรา อีกไม่กี่ปีข้างหน้า เด็กเหล่านี้จะเติบโต
เป็นผู้ใหญ่ ไปทำงานที่เป็นประโยชน์ให้แก่สังคม ถ้าลุงจันทร์
กับบ้าหุนไม่ช่วยสร้างโรงเรียนหลังนี้ เด็กเหล่านี้จะไปอยู่ที่ไหน

ผมไปดูการก่อสร้างอาคารหลังใหม่สองสามหน งานดำเนิน
ไปด้วยดี คงเสร็จทันปีการศึกษา ๒๕๑๓ ถนนไปโรงเรียน
ดีกว่าเก่า รถวิ่งไปมาได้สบาย ถึงแม้สะพานจะยังไม่เรียบร้อย
รถก็ผ่านไปมาได้สบาย ต่อไปอีกคงไปโรงเรียนสะดวก คงได้
เรียนกันมากขึ้น ถ้าเหตุการณ์เป็นไปอย่างที่ผมคิด โรงเรียนนี้จะมี

อาคารเรียนแบบเดียวกันอีกสองหลัง มีหอประชุมขนาดใหญ่
มีโรงฝึกงานเพิ่มอีกสามหลัง มีนักเรียนประมาณสองพันคน
นักเรียนเหล่านี้จะได้เรียนวิชาสาขาต่าง ๆ ตามความสามารถและ
ความสนใจของเขา เมื่อเรียนจบไปแล้วเขาจะได้ออกไปทำประโยชน์
ให้แก่บ้านเมืองของเราต่อไป

ผมได้พบปะกับลุงจันทร์ บ้าหุ่่น หลายหน เห็นทีไรสบายใจ
ได้เห็นหน้าอันอบอุ่นโดยไม่ต้องยืมของสองสามภรรยาผู้ใจบุญ

เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็ได้พบกัน ลุงจันทร์กับบ้าหุ่่นไปที่กรม
แต่ไม่ยอมไปพบผม ท่านไปกับครูใหญ่เพื่อสอบถามกิจการ
บางอย่าง ผมเดินลงมาพบที่ประตูชั้นล่าง ครูใหญ่รายงาน
ว่าลุงจันทร์กับบ้าหุ่่นกิตะสร้างหอประชุมให้โรงเรียน แต่อยาก
มาสอบถามดูก่อน ผมถามว่าจริงหรือ

ลุงจันทร์ตอบว่า “ขอคิกคูก่อน”

ผมถามว่า “เมื่อไรคุณลุงจะว่าง ขวนผมไปกินข้าวที่บ้านอีก”

“เอาไววันหลัง ขอคิกคูก่อน” ลุงจันทร์ตอบ

เมื่อลากันไปผมยังไม่ลืมคำพูดของลุงจันทร์ “ทำบุญร่วมกัน
เกิดชาติหน้าจะได้ทำบุญด้วยกันอีก”

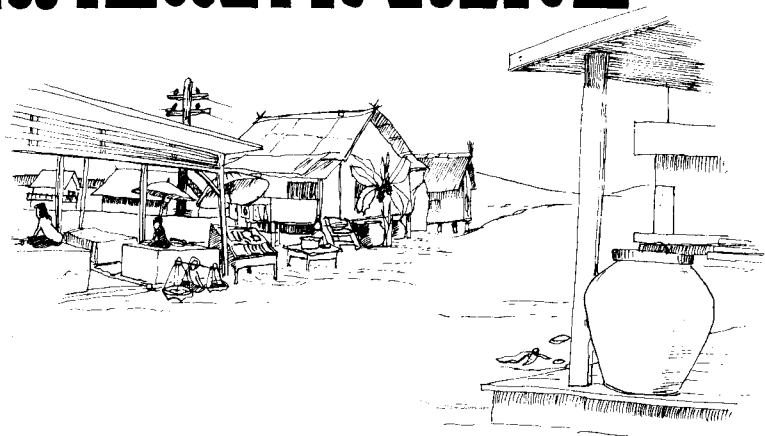
หมายเหตุ นามเต็มของลุงจันทร์ บ้าห่น คือ นายจันทร์
 เครือคล้าย และนางห่น เครือคล้าย
 ครูใหญ่โรงเรียนจันทร์ห่นบ้าเพ็ญ ชื่อนายวิสิทธิ์
 คำปันศักดิ์

ลุงจันทร์และบ้าห่นได้ช่วยเหลือการศึกษาของ
 โรงเรียนจันทร์ห่นบ้าเพ็ญอยู่เป็นปกติ ครั้งสุดท้าย
 ได้มอบเงิน ๓๐๐.๐๐๐ บาท (สามแสนบาทถ้วน)
 ให้แก่กรมวิสามัญศึกษาเพื่อสมทบทุนสร้างโรง-
 อาหารและหอประชุมของโรงเรียนนี้ ■ ■

อันอำนาจใดใดในโลกนี้
ไม่เห็นมีเปรียบปานการศึกษา
สร้างคนหาค่ามิได้ในโลกา
ขึ้นจากผู้หาค่าไม่มี

หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล

เรื่องที่ 3 อำเภอเสกใจใหญ่

วันหนึ่งศึกษาธิการอำเภอกะปง จังหวัดพังงาไปหา
ผม แจ้งว่าชาวอำเภอกะปงอยากได้โรงเรียนมัธยมศึกษา เวลานี้
ได้ส่งวนที่ดินไว้ให้แล้วประมาณ ๔๐ ไร่ ถ้าต้องการมากกว่านั้น
ก็จะหาทางขยับขยายให้ สำหรับเงินสมทบการก่อสร้างก็ได้มีผู้แจ้ง
ความจำนงค์ไว้แล้ว จะรวบรวมเงินได้ประมาณห้าหมื่นบาท บาง
คนก็ให้เงินไว้แล้ว คณะกรรมการได้นำเงินไปฝากไว้ที่ธนาคาร
ถ้ากรมวิสามัญศึกษาอนุญาตให้เปิดสอนในปี ๒๕๑๒ จะไม่รบกวน
เรื่องอาคารเรียน เรื่องครู เลย คณะกรรมการจะรับจัดหาให้
เองหมด ส่วนเรื่องเงินสมทบก็จะพยายามหาเพิ่มเติม พวกนาย
เหมืองเขาตั้งใจจะช่วย ถ้าเขาช่วยก็มีหวังได้ถึงแสน

ผมเปิดดูสถิติของอำเภอกะปง และดูสถิติของจังหวัดพังงา
ทั้งหมด “อำเภอกะปงมันเล็กนิดเดียวนี้คุณ” ผมบอกศึกษาธิการ
อำเภอ “พลเมืองไม่ถึงหมื่น นักเรียน ป. ๗ ก็ไม่ครบห้องเรียน
แบบขั้นบันไดงบประมาณเขาไม่เอาด้วยหรอกครับ”

“อำเภอกะปงมีอาณาเขตติดต่อกับ อำเภอตะกั่วป่าครับ”
 ศึกษาธิการอำเภอชี้แจง “ถ้าเปิดโรงเรียนที่กะปง เด็กที่ตะกั่วป่า
 อีกจำนวนหนึ่งจะได้อาศัยเรียนด้วย เรื่องนักเรียนไม่ต้องเป็น
 ห่วงครับ มีครบชั้นแน่ ๆ ผมรับว่าจะหาให้พอ”

มาทำโน่นกันหนอ ผมคิดในใจ ที่อื่นเขาเปิดโรงเรียนเพราะ
 มีเด็กมาก ที่นี้จะต้องวิ่งเต็นหานักเรียนมาเรียนให้ครบชั้น ถ้าให้
 เปิดมีนักเรียนเพียงสามห้อง รวมกันประมาณร้อยคน มีครุห้คน
 รวมทั้งครูใหญ่ จะทำอะไรก็ทำไม่ได้ดี แม้แต่จะตั้งกองลูกเสือก็ตง
 ยาก เพราะมีเด็กผู้หญิงตงครึ่ง จะเล่นกีฬาก็ไม่ครึกครื้น เด็กน้อย
 เกินไป สิ่งที่น่าเป็นห่วงอีกอย่างหนึ่งก็คือคุณภาพการศึกษา โรง-
 เรียนเล็กก็ตงมีครูน้อย ครูไม่ครบทุกวิชา จะสอนกันอย่างແณๆ
 ยิ่งเป็นอำเภอโดดเดี่ยวด้วยแล้วยิ่งไปกันใหญ่ ใครจะดูแลคุณภาพ
 ให้หนอ

“ผมขอคิดดูก่อนได้ไหม ผมจะไปไ้อยู่ด้วย มันตงเห็น
 ของจริงถึงจะพูดกันได้” ผมขอผัดผ่อน

“ผมว่าถ้าท่านให้ป็น ท่านจะไม่ผิดหวัง” ศึกษาธิการอำเภอ
 ชี้แจงเพิ่มเติม “กรมจะประหยัดเงินได้ตงเยอะ เด็ก ๆ ที่นั่นก็จะมี
 โอกาสได้เล่าเรียน แกเป็นลูกคนจนตงนั้น ถ้าไม่สร้างโรง-
 เรียนให้ใกล้ ๆ บ้าน แกก็ไม่ได้เรียน ท่านอธิบดีไม่สงสารเด็ก
 พวกนี้บ้างหรือครับ”

โธ่ ทำไมผมจะไม่ส่งสารเด็กพวกนั้น ผมส่งสารเด็กทุกคน
ผมส่งสารเด็กไทยที่ไม่มีโรงเรียนได้เรียนต่อ ผมเคยเห็นเด็กมานั่ง
ร้องไห้ต่อหน้าเมื่อสอบเข้าเรียนต่อไม่ได้ พ่อที่พามาก็พลอยนำ
ตาซึมไปด้วย ผมก็พูดไม่ออก จะพลอยร้องตามไปอีกคน ผม
ไม่เคยเห็นภาพ ไหนเศร้าสลดเท่ากับภาพของพ่อแม่ที่ลูกเรียนต่อ
ไม่ได้ ผมไม่อยากเห็นภาพชนิดนี้ จึงได้พยายามทุกวิถีทางที่จะจัด
หาที่เรียนให้เด็กให้เพียงพอ ผมอยากถูกต่อว่าว่ารับเด็กมากเกินไป
มากกว่าที่จะเห็นภาพเด็กมานั่งร้องไห้ต่อหน้าต่อตา

“อำเภอตะกั่วทุ่งก็มีพลเมืองมากกว่าอำเภอกะปง เด็กก็มาก
กว่าด้วย อำเภอท้ายเหมืองก็เหมือนกัน พลเมืองมากกว่า เด็กมาก
กว่าอำเภอกะปงทั้งนั้น” ผมบ่นเปื่อย “ถ้าจะเปิดโรงเรียนใหม่
ผมก็อยากเปิดในเมืองใหญ่ๆ ให้เด็กได้เรียนมากๆ จึงจะไม่มี
ความสูญเปล่าทางการศึกษา”

“แต่อำเภออื่นเขาไม่ได้มาขอโรงเรียนนี้ครับ” ศักขาธิการ
อำเภอยังไม่ละความพยายาม “เด็กที่ท้ายเหมืองเขาไปเรียนที่ใน
เมืองก็ได้ ไปตะกั่วป่าก็สะดวก ส่วนเด็กตะกั่วทุ่งก็ไม่ต้องเห็นห่วง
เขาไปเรียนที่กระบี่ก็ได้ เขาไปเรียนในเมืองก็ได้ เด็กกะปงนี่ชั่
อยู่ในที่ลึกลับ แถมยังยากจนด้วย จะให้เขาไปเรียนที่ไหนครับ”

ผมพูดไม่ออก ตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยเห็นจังหวัดพังงาเลย
เห็นแต่ตัวเลข ได้ยินแต่คำบอกเล่า นึกภาพอะไรไม่ออกทั้งสิ้น

ดูแผนที่ก็มองเห็นแต่สัญลักษณ์ต่างๆ มองไม่เห็นคน ไม่เห็นความทุกข์ยากของคน มองไม่เห็นหน้าคนว่ามีความสมหวังหรือผิดหวังอย่างไร ตัวหนังสือมันบอกอะไรเราได้หลายอย่าง แต่มันบอกหัวใจคนไม่ได้ มันบรรยายสีหน้าของคนไม่ได้ซ้ำซึ่ง

“ขอผมไปดูก่อนดีไหม” ผมจ้องหน้าศึกษาธิการอำเภอเพื่อขอความเห็นใจ มันตัดสินใจยากจริงๆ

“ท่านอธิบดีจะไปเมื่อไรครับ” ศึกษาธิการอำเภอกถาม “ผมจะได้อยู่ต้อนรับ ผมจะได้บอกคณะกรรมการเขาไว้ เขาจะได้ชี้แจงกับท่านได้ถูกต้อง”

“ผมจะบอกไปที่หลัง ผมจะให้คุณทราบล่วงหน้า” ผมตอบ หลังจากนั้นไม่กี่วันมีชายหนุ่มแต่งตัวเรียบร้อยมาหาผมอีก เราแนะนำตัวว่าเป็นสมาชิกสภาจังหวัด แต่เขาได้รับเลือกตั้งมาจากอำเภอกะปง

อำเภอกะปงอีกแล้ว ตามอันนวนอนแบบนั้นมิทำให้เราใจเขวหรือ ผมรำพึงในใจ

สมาชิกสภาจังหวัดจากอำเภอกะปงชี้แจงว่า เขาอยากให้ผมไปดูท้องที่ ขอให้ไปดูที่ดินที่อำเภอจัดไว้ให้ เขานำบัญชียอดเงินที่มีผู้แจ้งความจำนงค์จะบริจาคสมทบทางราชการมาให้ดูด้วย เขามาเร่งให้ผมไปตรวจราชการภาคใต้เร็ว ๆ ผมรับปากว่าจะไปดูทันทีที่มีเวลาพอจะปลีกตัวไปได้ เขาจากผมไปด้วยความหวัง

ต่อมาไม่นานนักก็มีกรรมการจัดตั้งโรงเรียนที่อำเภอกะปงไปหาผมอีก มาเร่งให้ไปตรวจราชการภาคใต้เร็ว ๆ เขาจะได้พาไปดูสภาพที่ดิน และไปดูบ้านเมืองด้วย เขาอยากให้ผมเห็นความยากลำบากของเด็กที่ต้องไปเรียนที่อื่นไกล ๆ

ความพยายามของชาวกะปงเป็นสิ่งที่ผมสรรเสริญและเห็นใจเป็นอย่างยิ่ง ผมไม่ค่อยอยากไปฟังงามากนัก ไปแล้วกลัวจะทรมานเร็วไม่ไหว จะทำให้ผมตัดสินใจผิด ๆ พลาด ๆ ผมเห็นโรงเรียนเล็กมาหลายแห่ง เห็นแล้วเศร้าใจ เราสร้างโรงเรียนเพื่อให้เด็กมีโอกาสได้เล่าเรียน แต่เมื่อนึกถึงคุณภาพการศึกษาที่เด็กได้รับ ผมไม่แน่ใจนักที่เราคิดถูกที่สร้างโรงเรียนเล็ก ๆ เป็นจำนวนมาก ในบางจังหวัดเราเปิดโรงเรียนครบทุกอำเภอ แต่พอไปดูเข้าแล้วสลดใจ โรงเรียนแต่ละโรงมีขนาดเล็ก นักเรียนประมาณ ๒๐๐ คน มีครูสอนอยู่ ๗-๘ คน ครูก็พยายามอย่างเหลือแสน แต่เขาก็ทำอะไรไม่ได้มาก กำลังของเขาน้อยเกินไป ไม่พอที่จะทำคุณภาพการศึกษาให้ทัดเทียมโรงเรียนขนาดใหญ่ได้

เมื่อผมพบกับผู้แทนจังหวัดพังงา และถามความเห็นส่วนตัวของท่าน ท่านก็ไม่ได้ช่วยอะไรผมมากนัก กะปงก็น่าจะมีโรงเรียน ตะกั่วทุ่งก็น่าจะมี ท้ายเหมืองก็เหมือนกัน แต่ละอำเภอเขาก็อยากได้โรงเรียนกันทั้งนั้น ท่านเป็นผู้แทนท่านก็อยากให้ทุกแห่งนั้นแหละ ส่วนจะให้ที่ไหนก่อนนั้นท่านไม่ออกความเห็นให้กรมเลือกเอาเองก็แล้วกัน

ผลสุดท้ายผมก็ต้องไปบ๊ายไบ้ ไปโดยทางรถยนต์ เมื่อผม
 เวะพักรับประทานอาหารที่ตะกั่วป่า ก็ได้พบกับคณะกรรมการ
 จัดตั้งโรงเรียนที่กะปงทั้งคณะ ได้พบกับศึกษาธิการอำเภอกะ
 ป่า ซึ่งเคยไปหาผมเมื่อดำรงตำแหน่งศึกษาธิการอำเภอกะปง ได้
 พบกับศึกษาธิการอำเภอกะปงคนใหม่ ศึกษาธิการจังหวัดก็มา
 ร่วมสมทบด้วย ผมโดนรุมทุกทาง ศึกษาธิการอำเภอคนเก่าว่า
 เก็บเงินเก็บทองเขามาแล้วคืนเขาไม่ได้ ประชาชนจะหาว่าหลอก
 ลวง ศึกษาธิการอำเภอคนใหม่ก็ว่าคนเก่าทำไว้ท่านต้องทำต่อ
 ขอให้ผมช่วยเหลือด้วย คณะกรรมการโรงเรียนมีหลายคน แต่
 ละคนพูดเก่ง และพูดอย่างน่าเห็นใจ ขอให้กรมเห็นแก่เด็กจน ๆ
 บ้าง อย่าคิดถึงแต่เด็กในอำเภอใหญ่ ๆ ให้มากนัก เด็กในเมือง
 ใหญ่เขามีโอกาสดี ไม่มีโรงเรียนรัฐบาลก็ยังพออาศัยเรียนใน
 โรงเรียนราษฎร์ได้ แต่ที่อำเภอกะปงนี้ไม่มีโรงเรียนราษฎร์เลย
 จะให้เด็กอำเภอนี้ไปเรียนที่ไหน

เมื่อเสร็จอาหารกลางวันแล้ว เราเดินทาง ไปอำเภอ กะปง
 ถนนที่ไปเป็นถนนรอยหินบดแน่น รถมึงได้สะดวก ถึงจะมีฝุ่น
 บ้างก็เดินทางสะดวก ภูมิประเทศแถบนั้นเป็นเนินเตี้ย ๆ มีป่าไม้
 ขนหนาทึบ มีสวนยางเป็นแห่ง ๆ เมื่อไปถึงที่จะสร้างโรงเรียน
 รถของเราหยุดและเลี้ยวเข้าไปจอดข้างใน มีผู้คนมารอต้อนรับ
 สองสามคน ศึกษาธิการอำเภอคนเก่าและคนใหม่ช่วยชี้แจงเรื่อง

สภาพที่ดิน ที่ตรงนั้นเป็นเนินเตี้ย ๆ มีลำน้ำไหลผ่าน น้ำสะอาด
ภูมิประเทศสวย แต่ไฟฟ้ายังไม่ถึง ถ้ากรมอนุญาตให้เปิด
โรงเรียนมัธยมศึกษา ก็สามารถฝากเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา
ใกล้ ๆ กันนั้นได้ ผมเห็นด้วยว่าที่ดินแปลงนั้นสวยมาก ถ้าตั้ง
โรงเรียนคงตกแต่งได้ดี แต่มองไปทางไหนก็ไม่เห็นชุมชน
ถามดู ได้ความว่าที่ตั้ง โรงเรียน อยู่ห่างจากเมืองประมาณ ๔-๕
กิโลเมตร ตายแล้ว เด็กจะมาเรียนกันยังไร ไม่เป็นไร เด็กนั่งรถ
สองแถวขนาดเล็กมาได้สะดวก คนทางใต้เขาเดินทางไปเรียน
หนังสือไกล ๆ กันทั้งนั้น ถ้าตั้งโรงเรียนที่นั่นเด็กในโรงเรียนตรง
ทางแยกซึ่งอยู่ห่างจากที่นั่นสิบกว่ากิโลเมตรก็จะมาเรียน ศึกษา-
ธิการอำเภอไปถามดูแล้ว

ผมขอเข้าไปดูตัวเมือง เมื่อรถแล่นเลยที่จะสร้างโรงเรียน
ไปเล็กน้อยก็ถึงถนนลาดยาง ศึกษาธิการอำเภอหันมามั้กับผม
เห็นไหมครับ ถนนคือออกอย่างนี้ ไปมาสะดวกจะตายไป

ตัวเมืองเป็น ชุม ชุมชน เล็ก ๆ ตั้งอยู่บนถนนสายเดียว
ลักษณะเป็นเมืองโบราณ ๆ รู้สึกคล้าย ๆ กันว่าจะมีคนอพยพหนี
แทนที่จะอพยพเข้ามาอยู่เพิ่ม ตัวตลาดค่อนข้างเงิบเหงา เห็นแล้ว
มีความรู้สึกซึม ๆ แต่เข้าใจคนเมืองนี้ประเสริฐ สู้สุดส่ำหึกถึง
อนาคตของบ้านเมือง ถึงกับยอมสละทรัพย์สินช่วยรัฐบาลสร้าง
โรงเรียน

คณะกรรมการพาผมไปรับประทานกาแฟในตลาด สักชนม
 มาจากรับประทานไม่ไหว เสร็จแล้วแวะไปที่ว่าการอำเภอ
 นายอำเภอก็เสนอให้ ช่วย^๕แรงให้เห็นความจำเป็น ของโรงเรียน
 ต่อไปอำเภอกะปงจะเป็นศูนย์กลางการคมนาคม จะมีถนนตัดไป
 หาอำเภออื่น จังหวัดวางโครงการไว้แล้ว กรมทางหลวงกำลัง
 ดำรวจอยู่

ได้พบกับนายเหมืองคนหนึ่ง ผมได้รับความรู้เพิ่มเติมว่า
 อำเภอ^๕นี้มีเหมืองแร่ ๓-๔ แห่ง แร่กำลังจะหมด อีกไม่กี่ปีเหมือง
 ที่มียุก็^๕ต้องปิด ราษฎรที่นี่ค่อนข้างยากจน ถ้าเหมืองแร่ปิด
 เมืองนี้อาจซบเซาลงไปอีก ถ้าตั้งโรงเรียนรัฐบาลให้ อำเภอกะปง
 อาจดึงดูด^๕คนมา ตั้ง^๕นั้นพวกนายเหมืองจึงยินดีสละทรัพย์สินช่วยเป็น
 ก้อนโต ถ้ากรมวิสามัญศึกษาจะมาตั้งโรงเรียนให้

ผมได้ถามข้อความจากหลายฝ่าย พิจารณาข้อเท็จจริงหลาย
 ทาง ผมเห็นจะต้องปฏิเสธ ผมแอบบอกศึกษาธิการอำเภอ
 คนใหม่^๕ว่าควรจะขยายประตมปลายให้รวดเร็วกว่านี้ ผมจะหาทาง
 ช่วยให้ได้โรงเรียนเร็ว ๆ

กรรมการโรงเรียน ท่าน หนึ่งคงจะอ่านสีหน้าของผม ออก
 ท่านเข้ามาพูดกับผมว่า “ผมก็ทราบเหมือนกันว่าอำเภอเราเป็น
 อำเภอเล็ก แต่เด็กของเราก็คต้องการการศึกษาเหมือนกับเด็กที่อื่น
 ถ้าท่านอธิบดีช่วย^๕บิ^๕ บิ^๕หน้าไม่ได้ ก็ขอให้พวกผมมีความหวัง
 บ้าง ขอให้ใส่โครงการปีหลัง ๆ ไว้”

ผมเกลียดตัวเองที่ต้องตอบว่า “ผมจะพยายาม”

“ท่านอธิบดีจะพยายามแค่ไหนครับ” เขาถาม “ผมอยากขอให้พยายามมาก ๆ หน่อย ขอให้พยายามเห็นใจพวกผมหน่อย”

ผมจะตอบอย่างไร ชาวอำเภอกะปงได้พยายามสุดความสามารถ ชาวเมืองนียากมีโรงเรียนสำหรับบุตรหลาน ผมไม่ทราบว่าเขาได้ประชุมกันกี่ครั้งก็หน เกลียกล่อมกันให้สละทรัพย์เพื่อให้การศึกษาแก่เด็กในอำเภอเพียงยี่สิบคนเศษ ๆ แต่เด็กเหล่านั้นเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของเขา เป็นอนาคตของบ้านเมือง เป็นบุคคลที่เขารักและอยากให้ได้ดี ผมเป็นใคร มาจากไหน จึงจะมาขัดขวางความหวังดีที่เขามีต่อบ้านเมือง ของเขาและเด็กของเขา ผมมองหน้าคนเหล่านั้นไม่เต็มตา

หมายเหตุ ในการวางแผนขยายการมัธยมศึกษาในระดับอำเภอ ฝ่ายวางแผนได้พยายามใส่ไว้ในโครงการของปี ๒๕๑๖ อาจจะช้ากว่าความมุ่งหวังของชาวอำเภอกะปง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับความจำเป็นในอำเภออื่นทั่วประเทศแล้ว ผมรู้สึกว่าการวางแผนของกรมได้พิจารณารอบคอบแล้ว แต่ถ้ากรมได้รับงบประมาณให้เปิดโรงเรียนประจำอำเภอมากกว่าที่เคยได้มาแล้ว ชาวอำเภอกะปงอาจได้โรงเรียนเร็วกว่าที่กะไว้ในแผนงานของกรม ■ ■

ไม้กระดานประสานสามัคคี
ตะปูทำหน้าที่ดีหรือไม่
มนุษย์เราเขาอย่างข้างเป็นไร
เพื่อจะได้คุณหาสันชาติมั่นคง

หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล

เรื่องที่ 4
อาจารย์ใหญ่
คนไม่ไหว

โรงเรียนนารีนันท์ จังหวัดแพร่ ตั้งอยู่กลางเมือง ที่ดิน
คับแคบ ใกล้เคียง ๆ กับโรงเรียนมีที่ดินของเอกชนคั่นอยู่แปลงเล็ก ๆ
เนื้อที่ประมาณสองงาน ในที่ดินเล็ก ๆ แปลงนี้มีบ้านเรือนตั้งอยู่
หลายหลัง เมื่อหนึ่งหนึ่งในนั้นเป็นบ้านโสเภณี จึงมีผู้คนมาเที่ยว
คึกคัก นักเรียนโรงเรียนนั้นซึ่งเป็นเด็กหญิงต่างก็ทราบที่บ้านนั้น
เป็นอะไร และผู้ชายที่เข้ามาที่นั่นเขาทำอะไร

อาจารย์ใหญ่ไม่สบายใจที่มีเพื่อนบ้านแบบนี้ ได้ขอให้กรม
ตั้งงบประมาณซื้อที่ดินแปลงนับแล้วแล้ว แต่ก็ได้ผล เมื่อ
ผมไปตรวจราชการที่เมืองแพร่ อาจารย์ใหญ่พาผมไปดูบริเวณ
โรงเรียน และชี้ให้ดูบ้านหลังสำคัญนั้นด้วย ผมรับทราบและรับ
ปากว่าจะลองหาเงินก้อนโตก้อนหนึ่งมาซื้อที่ดินแปลงนั้นให้ ผม
อยากได้ที่ดินแปลงนั้นให้โรงเรียน เพราะเห็นว่าจะได้ที่ดินสำหรับ
สร้างอาคารเพิ่มเติม แต่อาจารย์ใหญ่อยากได้ที่ดินเพราะท่านทน
ไม่ไหวที่เด็กเห็นภาพของบ้านนั้น

ผมคิดในใจว่า ไม่น่าจะรำคาญเขาถึงขนาดนั้น เขาจะเที่ยวจะเตร่กันก็ค้ำมิดแล้ว เด็กที่ไหนจะไปเห็น ถ้าไม่มาเรียนกลางคืนกัน เมื่ออาจารย์ใหญ่เล่าเรื่องนี้หลายหน ผมก็บอกว่าเด็กไม่ควรเห็น เพราะกิจการพรรคนี้อาจารย์ไม่ได้ทำกลางวัน ผมแทบตกเก้าอี้เมื่อได้รับคำตอบว่า

“ท่านอธิบดีคงไม่ทราบค่ะว่า คนเมืองนี้เขาเที่ยวกลางวันกันด้วย ดิฉันก็ไม่เข้าใจว่าทำไมเขาถึงทำอย่างนั้น เด็กที่เรียนบนอาคารชั้นสองแถมมองเห็นทุกวัน ผู้หญิงพวกนั้นเขาอายุเป็นเมื่อไหร่เล่าคะ เด็ก ๆ ของดิฉันเห็นภาพอย่างนั้นทุกวัน ท่านลองคิดดูสิคะว่าแะจะคิดยังไง”

ผมส่งเจ้าหน้าที่ที่ไปด้วยให้ทำเรื่องที่ดินแปลงนั้นทันทีที่กลับถึงกรุงเทพฯ อาจารย์ใหญ่ก็กำชับกำชาว่า เรื่องนี้เป็นปัญหาใหญ่ของโรงเรียน ขอให้ช่วยให้ได้

เมื่อกลับถึงกรุงเทพฯ ผมก็ให้กองคลังหาเงินแปดหมื่นบาทเพื่อซื้อที่ดินให้โรงเรียนนารีรัตน์ ผมเป็นอธิบดีใหม่ ไม่เคยทราบมาก่อนว่าการขอเงินซื้อที่ดินมันยากเย็นเพียงไร ไม่ว่าจะเป็นลองทางไหน มองไม่เห็นทางสำเร็จสักทาง กรมวิสามัญศึกษามีโรงเรียนหลายร้อยโรง ถ้าสำนักงบประมาณปล่อยให้โรงเรียนซื้อที่ดินขยายโรงเรียนได้ เขาก็แย่ ไม่ทราบจะไปหาเงินที่ไหนมาให้หว่าดไหว เรื่องนี้เป็นเรื่องน่าเห็นใจ เมื่อติดต่อกับเป็นการภายใน

กับสำนักงบประมาณไม่ได้ผล ผมก็ลองหาเงินจากที่อื่น ใครๆ ก็มองไม่เห็นความจำเป็นที่จะซื้อที่ดินเพียงสองงาน ราคาแปดหมื่นบาทให้โรงเรียน

เมื่ออาจารย์ใหญ่ไปตามเรื่องที่ดิน ผมก็ได้แต่แจ้งว่ายังพยายามอยู่ อย่าเพิ่งสิ้นหวัง ผมจะลองตั้งงบประมาณปี ๒๕๑๓ ให้อีกที เมื่องบประมาณปี ๒๕๑๓ ออกมา เงินยอกตนก็ถูกตัดไป ผมหมดหวังที่จะช่วยนักเรียนหญิงในโรงเรียนนารีรัตน์ให้พ้นจากภพอันแสนโสมมนั้นเสียแล้ว

ผมมีเรื่องร้อนใจเกี่ยวกับโรงเรียนนารีรัตน์อีก ประการหนึ่งคือ นักเรียนในโรงเรียนนั้นเพิ่มขึ้นทุกปี อาคารที่มีอยู่ก็เก่าแก่ ห้องเรียนเริ่มขาดแคลน อาจารย์ใหญ่ต้องเอนักเรียนไปเรียนตามโรงอาหารบ้าง โรงฝึกงานบ้าง ผมตั้งใจจะของบประมาณสร้างอาคารขนาดสี่ชั้นให้หนึ่งหลัง ถ้าตั้งงบประมาณได้ก็จะมีที่ดินสร้าง นอกจากจะรื้ออาคารเก่าลง แล้วสร้างอาคารใหม่ทับลงในที่ดินเดิม ขึ้นทำอย่างนั้นเด็กก็จะไม่มีที่เรียนในระยะของการก่อสร้าง ถ้าได้ที่ดินแปลงนั้นเราจะสามารถสร้างอาคารเรียนลงได้โดยไม่ต้องไปรบกวนอาคารเรียนหลังอื่นเลย

เจ้าหน้าที่ของกองโรงเรียนรัฐบาลจะบอกอาจารย์ใหญ่ถึงเรื่องที่ผมจะตั้งงบประมาณสร้างตึกให้ เมื่อพบกันอีกอาจารย์ใหญ่จึงสอบถามผมถึงเรื่องนี้ ท่านบอกว่าถ้ากรมจะตั้งงบประมาณให้

อย่างนั้นโรงเรียนจะลงหาเงินซื้อที่ดินเอง ข้อสำคัญขอให้กรม
ตั้งงบประมาณ สร้างตึกให้ ได้ก็พอ ผมรับประกันว่าจะตั้งให้ ในปี
๒๕๑๔ แน่نون เราจากกันด้วยความเข้าใจกัน

แต่ผมก็มองไม่เห็นว่าอาจารย์ใหญ่จะหาเงินซื้อที่ดินแปลงนี้
ได้อย่างไร ผมทราบว่าโรงเรียนนาริรัตน์เคยเล่นละครเก็บเงิน
หลายปีติดต่อกัน แต่ก็ได้ทราบว่าอย่างโชคดียังได้เพียงปีละหมื่น
บาทเท่านั้น จะเล่นละครกันอีกกี่ปีจึงจะได้เงินแปดหมื่นบาท ผม
อยากจะช่วยให้โรงเรียนได้ที่ดินเร็วกว่านี้ แต่ก็ไม่ทราบว่าจะช่วย
ได้อย่างไร

อาจารย์ใหญ่ไปหาผมที่กรมอีกครั้งหนึ่ง ท่านไปปรึกษา
ราชการอย่างอื่น แต่เรื่องที่ดินแปลงนี้ก็อยู่ในความทรงจำของผม
ตลอดเวลา ชะรอยอาจารย์ใหญ่จะเอาความคิดของผมออก เมื่อ
พุทธระอุ้นจบแล้วท่านพูดขุ่นลอย ๆ ว่า

“ดิฉันซื้อที่ดินแปลงนั้นแล้ว ค่ะ”

“ซวยยิ่งงึกรับ ทำไมถึงหาเงินได้เร็วนัก” ผมถาม

“ดิฉันเอาเงินส่วนตัวซื้อไปก่อน ค่ะ บ้านหลังนั้นดิฉันก็
ไล่ไปแล้ว เวลานี้โฉนดเป็นของดิฉันพร้อมที่จะโอนให้ทางราช-
การ เมื่อโรงเรียนหาเงินมาชดใช้ให้ดิฉันได้ ค่ะ”

“แปลกดี อาจารย์ต้องหาเงินมาใช้หนี้ตัวเอง ขอบคุณมาก
ครับ แล้วจะหาเงินอีกกี่ปีถึงจะใช้หนี้อาจารย์ได้เล่า” ผมถามอีก

“^{๗๕}บ๊นก็ได้ ค่ะ คือ โรงเรียนหาเงิน สะสม ไว้ได้ประมาณ ห้าหมื่นบาทกว่า ๆ แล้วค่ะ กะว่าเล่นละครบ้าง หาจากทางอื่น บ้างคงจะพอกับราคาที่ดินที่ดินนั้นออกไปก่อน ถ้าไม่พอก็คงไม่เป็นไรค่ะ ถือว่าที่ดินออกเพิ่มเติมให้ก็แล้วกัน” อาจารย์ใหญ่ตอบ

ผมมองหน้าอาจารย์ใหญ่อยู่นาน ท่านเป็นคนผิวขาว เจ้า^{๗๖}เนื้อ ใส่แว่นเป็นประจำ เป็นใบหน้าเรียบ ๆ หน้าเกรงขาม แต่ก็นมองเห็นแววของความเมตตาได้อย่างชัดเจน ผมแอบชมเงิบ ๆ ว่า ช่างเหมาะสมจะเป็นอาจารย์ใหญ่จริง ๆ หน้าแบบนี้ ไม่ต้องดุเด็กก็กลัว ไม่ต้องข่มให้^{๗๗} เด็กก็รัก

“เหนื่อยแล้วยังจะต้องหาทุนอีก” ผมพูดซนลอย ๆ

“ไม่เป็นไรหรอกค่ะ” อาจารย์ใหญ่ตอบ “ที่ดินทนไม่ไหวจริง ๆ ค่ะ จึงได้ท่นเหนี่ยหาเงินให้โรงเรียน ถ้าได้ที่ดินแปลงนี้แล้วดินนั้นก็โล่งออก เด็กจะได้พ้นจากภาพอันโสมมเสียที”

ผมก็โล่งอก ผมจะได้สร้างอาคารเรียนขนาดใหญ่ให้เด็ก^{๗๘}เหล่านั้นเสียที

หมายเหตุ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนนาริรัตน์ ชื่อ นางบัวเขียว^{๗๙} รังคศิริ

เมื่อโรงเรียนได้รับงบประมาณสร้างตึกเรียน^{๘๐} สิ้นแล้ว ปรากฏว่าโรงเรียน มีความจำเป็นต้องย้ายบ้านพักครูไปสร้างในที่ใหม่ เพื่อจะได้แยก

บริเวณที่อยู่อาศัยของครูออกจากบริเวณอาคาร
เรียน โรงเรียนจึงขออนุญาตใช้เงินซึ่งหามาด้วย
ความเหนื่อยยากเพื่อทำการรื้อย้ายบ้านพักครู เมื่อ
เป็นดังนี้โรงเรียนจึงไม่มีเงินชดเชยค่าที่ดินให้แก่
อาจารย์บัวเขียว อาจารย์บัวเขียวจึงมอบโฉนดที่
ดินให้แก่กระทรวงศึกษาธิการโดยไม่ขอรับค่า
ตอบแทน นับว่าเป็นการเสียสละของอาจารย์ใหญ่
ซึ่งกรมวิสามัญศึกษาจะระลึกถึงบุญคุณอยู่
ตลอดไป ■ ■

เรื่องที่ 5

ครูจ๊ะเล่าขำกันหมด

เวลาอยู่ว่าง ๆ ผมชอบเอาสถิติโรงเรียนมาดู สถิตินี้
ฝ่ายวางแผนของกรมเป็นผู้รวบรวมและจัดพิมพ์ เพื่อใช้สำหรับ
วางแผนพัฒนา มีโรงเรียนหนึ่งซึ่งผมเห็นสะกุดตาอยู่มาก คือ
โรงเรียนโพธิธรรมส่วฒัน ตั้งอยู่ในอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร
ตามสถิติแจ้งว่าโรงเรียนนี้มีที่ดินอยู่สองงาน ผมนึกไม่ออกว่าโรง-
เรียนรัฐบาลมีที่ดินเพียงสองงานได้อย่างไร แม้แต่สิบไร่ เราก็ยังไม่พอใจ
โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนประจำอำเภอ น่าจะหาที่ดิน
สร้างโรงเรียนได้มากกว่านี้ สอบถามฝ่ายวางแผนก็ได้รับแจ้งว่า
สถิติที่พิมพ์ใช้นั้นถูกต้องแล้ว เป็นไปตามที่จังหวัดรายงานมาทุก
ประการ สอบถามเจ้าหน้าที่กองโรงเรียนรัฐบาล ก็ไม่มีใครรู้จัก
โรงเรียนนี้ ไม่มีใครเคยไปเลย ผมจึงทำบันทึกเตือนความจำไว้ว่า
จะต้องไปดูโรงเรียนนี้ให้ได้ อีกอย่างหนึ่งจังหวัดพิจิตรก็เป็น
จังหวัดที่คนผ่านไปผ่านมา แต่ไม่ค่อยมีใครแวะดู ถึงจะแวะตรวจ
บ้างก็คงไปแต่บางมูลนาก หรือตัวจังหวัดเท่านั้น ผมจึงอยากเห็น
สภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพิจิตรมากเป็นพิเศษ

เมื่อผู้ตรวจการศึกษากภาค ๗ จัดการประชุมครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนรัฐบาลในภาค ๗ ผู้ตรวจการศึกษามาเชิญผมให้ไปร่วมประชุมด้วย ผมจึงรับเชิญ และได้ส่งเจ้าหน้าที่ให้จัดกำหนดการเดินทางว่าให้ผมได้มีโอกาสไปตรวจโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพิจิตรทุกโรงเรียน

หลังจากการประชุมครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำภาค ๗ ผมก็เดินทางไปตรวจโรงเรียนในจังหวัดพิจิตร ได้ดูโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนี้ทุกโรงเรียนตามที่ต้องการ ผมจะขอเล่าแต่เรื่องของโรงเรียนประจำอำเภอโพทะเลในที่นี้

ที่จริงอำเภอโพทะเลไม่ใช่อำเภอห่างไกลหรือกันดาร อำเภอ^{๕๕}นี้ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอบางมูลนากเพียงสิบกว่ากิโล โดยเหตุที่ตลาดของอำเภอบางมูลนากตั้งอยู่ในพื้นที่แคบ ๆ ระหว่างทางรถไฟและแม่น้ำ เมื่อสะพานข้ามแม่น้ำยังไม่มี ชุมชนในฝั่งตรงกันข้ามของแม่น้ำจึงซบเซา ถึงแม้จะมีถนนจากฝั่งตรงกันข้ามกับตลาดไปสู่อำเภอโพทะเล การติดต่อระหว่างอำเภอบางมูลนากับอำเภอโพทะเลจึงไม่สะดวก ประกอบกับถนนยังไม่เรียบร้อย อำเภอโพทะเลจึงอยู่อย่างโดดเดี่ยวพอสมควร พาหนะที่ใช้ติดต่อระหว่างอำเภอทั้งสอง จึงมี ตั้งแต่รถยนต์สองแถว ไปจนถึงรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง

วันที่ผมเดินทางไปตรวจโรงเรียนที่โพทะเลปรากฏว่ามีครูใน
อำเภอบางมูลนาก และอำเภออื่นขอติดตามไปด้วย เพราะเขาเอง
ก็ไม่เคยเห็นอำเภอโพทะเลเลย ถนนที่ไปเป็น ถนนดินโรยทราย
บดทับยังไม่เรียบร้อย จึงเป็นหลุมเป็นบ่อเต็มไปด้วยโคลน รถมอเตอร์ไซด์
วิ่งไม่ได้ รวดเร็ว ถึงอย่างนั้นก็ยังมีคนออกส่าห์เอารถแท็กซี่เก่งไปวิ่งรับจ้าง
คนไทยเราช่างบุกบันและยอมเสี่ยงต่อการขาดทุนได้อย่างน่ากลัว

เมื่อไปถึงอำเภอโพทะเล สิ่งแรกที่เห็นสะดุดตาก็คือ ที่ทำการ
ไปรษณีย์ซึ่งตั้งอยู่นอกเมือง เลย์ที่ทำการไปรษณีย์ไปเล็กน้อยก็ถึง
ที่ทำการรัฐบาล บริเวณนี้เป็นที่ดินแคบๆ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำอีกสาย
หนึ่ง โรงพักตำรวจ ที่ว่าการอำเภอ โรงเรียนประถมศึกษา ตั้งอยู่
ในบริเวณนี้รวมกัน ส่วนตลาดอยู่อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำ ผมพยายาม
มองหาโรงเรียนมัธยมศึกษา มองอาคารหลังไหนก็ไม่เห็นที่ท่าว่า
จะเป็นอาคารเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาได้

รถของผมไปหยุดที่หน้าอาคารใต้ถุนสูง มุงสังกะสีหลังหนึ่ง
เมื่อลงจากรถ ครูใหญ่ตรงเข้ามารายงานตัว และแนะนำให้รู้จักคณะ
ครู ผมจึงได้ทราบว่าได้มาถึงโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดกรมผมแล้ว
ครูใหญ่เชิญผมขึ้นตรวจอาคารเรียน เห็นสารรูปของอาคารผมนึก
ในใจว่าคงเป็นอาคารที่ใครเขาจะทิ้ง เผอิญโรงเรียนมัธยมศึกษาจะ
เปิด เขาจึงยกให้โรงเรียนใช้เป็นอาคารเรียนไปพลางก่อน เมื่อได้
คุยกับศึกษานิเทศก์อำเภอจึงได้ทราบว่า ที่ผมเจอในใจนั้นถูกแล้ว

โรงเรียนนี้ได้รับอนุญาตให้เปิดสอนตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐ โดยที่ทางอำเภอยังจัดหาที่ดินให้ไม่ได้ กรมก็ยังไม่ได้ตั้งงบประมาณสร้างอาคารเรียนให้เพราะไม่มีที่ดินจะสร้าง พอที่โรงเรียนประถมศึกษาเขาสร้างอาคารเรียนใหม่ เขาจึงยกอาคารหลังนี้ให้แก่โรงเรียนโพธิธรรมสุวัฒน์ เราจึงได้ใช้อาคารเรียนหลังนี้เป็นโรงเรียนมาจนถึงทุกวันนี้

อาคารเรียนของโรงเรียนโพธิธรรมสุวัฒน์ เป็นอาคารใต้ถุนสูง สภาพเก่าแก่และทรุดโทรม เวลาจะขึ้นบันไดศึกษาธิการอำเภอยืนมือทำท่าจะประคองผม ที่จริงสภาพของบันไดก็ไม่น่ากลัวนักหรอก เป็นแต่เพียงว่าไม่มีราวบันไดที่มั่นคงเท่านั้น ชั้นบนของอาคารเรียนเป็นห้องโล่งๆ ปลายสุดของอาคารกันเป็นห้องพักครู มีโต๊ะครูตั้งอยู่เต็มไปหมด ที่ผมพูดว่ากันห้องนั้นไม่ใช่กันฝาด้วยไม้ แต่ใช้ผ้าม่านเก่า ๆ กันไว้ให้สูงกว่าศีรษะเล็กน้อย ผมมองลอดม่านจึงได้เห็นว่ามีนักเรียนอยู่ในห้องเรียนอยู่ถัดกันไป ผมแหวะเยียมห้องเรียนซึ่งมีอยู่บนอาคารเรียนสามห้อง แต่ละห้องกันด้วยผ้าม่านสีเดียวกัน สภาพของห้องเรียนแออัดยัดเยียด แสงสว่างไม่เพียงพอ ทางระบายอากาศไม่ดี ถ้าครูสามคนสอนพร้อม ๆ กัน น่ากลัวเสียงจะตึกกันจนตึกพังไม่รู้เรื่อง

ดูทุกห้องแล้วผมกลับมานั่งที่ห้องพักครู เพื่อไต่ถามถึงกิจการ ของ โรงเรียน ถามว่ามีที่ดินเพียงสองงานเท่านั้น หรือ

ศึกษาธิการอำเภอทำหน้าที่อื่น ๆ บอกว่า ไม่แน่ว่ามีเท่าไร เพราะที่ดินแปลงนี้ที่อาศัยโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ ไม่ทราบว่าเขาแบ่งให้เท่าไร เมื่อกรมสอบสวนมากก็ต้องตอบไปว่าประมาณสองงาน

“แต่อำเภอหาที่ดินไว้ให้สามสิบกว่าไร่แล้วครับ” ศึกษาธิการอำเภอบอกด้วยความภูมิใจ “ที่ดินสวยมาก อยู่บนถนนเข้าเมืองใกล้ ๆ กับที่ทำการไปรษณีย์ ราษฎรเขาช่วยกันออกเงินซื้อเพื่อสร้างโรงเรียนนี้ครับ”

ผมไล่ออกไปถนัด กรมตั้งงบประมาณสร้างอาคารเรียนและอาคารประกอบไว้ให้เป็นเงินหลายแสน ถ้ามีที่ดินเพียงสองงาน ผมก็มองไม่เห็นว่าจะสร้างอาคารเหล่านั้นได้อย่างไร

“ผมขอไปดูที่ดินก่อนได้ไหม” ผมถาม

“กระผมมีเรื่องจะเรียนท่านอธิบดีอีกหลายเรื่องครับ” ครูใหญ่จึงบอกเสียก่อน

“เชิญเลย” ผมบอกครูใหญ่

“ผมขอเรียนเรื่องครูก่อนครับ” ครูใหญ่เริ่มเรื่อง “โรงเรียนนี้มี ๔ ห้องเรียน มีครู ๖ คน รวมทั้งตัวผมด้วย”

ผมทำหน้านิ่ง คุณาเมื่อตะกั้หยก ๆ เห็นว่ามีสามห้อง หรือผมจะนับไม่ครบสี่กระมัง

“ห้องเรียนอีกห้องอยู่ใต้ถุนอาคารเรียน ครับ รวมทั้งห้องสมุดด้วย ประเดี๋ยวผมจะพาท่านอธิบดีลงไปดู” ครูใหญ่รีบแก้

ข้อสงสัยของผม “ในจำนวนครู ๖ คนนี้ มีครูขอย้าย ๔ คน เขาบอกว่าถ้าไม่ให้ย้ายก็จะขอลาออก

“เพราะอะไร” ผมถามด้วยความงงงวย การที่ครูขอย้ายพร้อมกันหลายคนเช่นนี้ต้องมีเหตุพิเศษเป็นแน่

“ครูพวกนี้เป็นครูบรรจุใหม่ และบรรจุตรงมาที่นี่ เขาเบิกค่าเดินทางก็ไม่ได้ เบิกค่าเช่าบ้านก็ไม่ได้ บ้านเช่าที่นั้นก็หายาก และสภาพของบ้านก็ไม่ดีนัก ถึงแม้จะเสียค่าเช่าเพียงเดือนละร้อยกว่าบาท เขาก็ทนไม่ไหว มันมากเกินไปสำหรับครูเงินเดือน ๗—๘ ร้อยบาท ยิ่งเขาต้องมาสอนในสภาพเช่นนี้ เขาก็ยิ่งท้อใจ การที่เขาขอย้ายไปอยู่ที่อื่นจึงเป็นเรื่องน่าเห็นใจ ผมไม่ทราบจะทำอย่างไร จึงเสนอเรื่องให้กรมพิจารณาทั้งหมด” ครูใหญ่รายงานต่อ

ได้ฟังครูใหญ่เล่าแล้วผมเห็นใจจนบอกไม่ถูก เรื่องค่าเช่าบ้านเป็นปัญหาใหญ่ของครู คนเงินเดือนไม่ถึงพันบาท ต้องแบ่งมาเสียค่าเช่าบ้านประมาณ ๒๐% ของเงินเดือน เงินที่เหลือต้องจ่ายเป็นค่าอาหาร เสื้อผ้า และเครื่องใช้ที่จำเป็น ครูเหล่านี้เป็นเด็กหนุ่มสาว กำลังผันหวนเมื่อได้ออกทำงานใหม่ ๆ พอได้มาประสบกับความจริงของชีวิตอันน่าขมขื่นเช่นนี้ ความฝันที่มีอยู่ในหัวใจก็มลายหายสูญไปหมดสิ้น มีแต่ความท้อแท้เข้ามาแทนที่

ผมขอถือโอกาสเล่าถึงปัญหาค่าเช่าบ้านเพิ่มเติมสักนิด ตามปกติข้าราชการจะเบิกค่าเช่าบ้านในอำเภอหรือจังหวัดที่ได้รับการบรรจุเข้าทำงานไม่ได้ ต้องถือว่าจังหวัดที่บรรจุครั้งแรกเป็นภูมิลำเนาของข้าราชการผู้นั้น ก่อนขึ้นกรมต่าง ๆ มักสอบคัดเลือกครูที่กรุงเทพฯ เมื่อคัดเลือกได้แล้วก็บรรจุเข้าเป็นครูประจำกรมก่อนประมาณ ๑๕ วัน แล้วจึงทำคำสั่งย้ายออกไปประจำโรงเรียนในส่วนภูมิภาค ถ้าทำเช่นนั้นครูก็มีสิทธิเบิกค่าพาหนะเดินทางและเมื่อไปถึงโรงเรียนก็มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้าน ครูที่ไปทำงานต่างจังหวัดจึงไม่ค่อยเดือดร้อน ต่อมาสำนักงานประมาณเห็นว่าการช่วยเหลือกันเช่นนั้นทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณมากเกินไป จึงได้สั่งห้าม ความเดือดร้อนก็เกิดขึ้นแก่ครู หรือข้าราชการในส่วนภูมิภาคโดยทั่วไป

ถ้าเล่าแต่เพียงเท่านี้ก็ดูจะให้ความยุติธรรมแก่สำนักงานประมาณน้อยเกินไป ผมอยากแก้ตัวแทนสำนักงานประมาณว่า ภาระของประเทศที่กำลังพัฒนานั้นมากมายเหลือเกิน ถนนก็จะตัด เขื่อนก็จะสร้าง มาเลเรียก็ต้องกำจัด โจรผู้ร้ายก็ต้องปราบ สิ่งเหล่านี้ใช้เงินทั้งสิ้น สำนักงานประมาณจำเป็นต้องหาทางตัดรายจ่ายบางอย่างลงแน่ ๆ มิฉะนั้นก็จะมีเงินเหลือไปพัฒนางานด้านอื่น

สำนักงบประมาณ ทราบ ว่า คำสั่งของเขาทำให้ข้าราชการ
ต่างจังหวัดเดือดร้อน เขาจึงพยายาม ตั้งบ งบประมาณ สำหรับ
สร้างบ้านพักครูเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับปี ๒๕๑๓ นี้ กรมวิสา-
มัญศึกษา ได้งบประมาณสร้างบ้านพักครูถึงสามร้อยกว่าหลัง นับว่า
สูงเป็นประวัติการณ์

ผมหันไปถามเจ้าหน้าที่ซึ่งติดตามไปว่าพอจะเจียบบ้านพักครู
มาให้โรงเรียนนี้สักสองหลังได้ไหม เขาบอกว่าได้ เพราะเมื่อ
แบ่งตามคำขอของจังหวัดต่าง ๆ แล้ว ยังมีเหลืออยู่หลายหลัง
เพื่อให้ผมตัดสินใจจะให้ที่ใดเพิ่มเติมเป็นกรณีพิเศษ

ครูใหญ่ชัชชัยมออก บอกว่าถ้ากรมกรุณาได้เช่นนั้น ครูของ
เขาเห็นจะไม่ขอย้าย ขอให้ผมช่วยเกลี้ยกล่อมครูให้ด้วย

ครูใหญ่รายงานเรื่องอื่นเพิ่มเติมเสร็จแล้วก็พาผมลงไปตรวจ
ห้องเรียน ที่สี่ และ ห้อง สมุด ห้อง หึ่ง สอง อยู่ใต้ถุนอาคารเรียน
พื้นเป็นดินเหนียวธรรมดา ถ้าน้ำเบียดเข้าไปหน่อยก็เป็นโคลน
ถ้าดินแห้งก็แข็งเป็นก้อน ตะบูน ตะป้าเหมือน ดินเหนียวทั้งหลาย
ห้องเรียนเป็นที่โล่ง เอาโต๊ะเรียนมานั่งไปตั้งเรียงเป็นแถว แล้วเอา
กระดานดำไปตั้งไว้ในที่ที่สมมุติกันว่าเป็นหน้าห้องเรียน เท่านั้น
ก็เป็นห้องเรียนที่สมบูรณ์สอนกันได้

ห้องสมุดเป็นห้องพิเศษ กันด้วยไม้ระแนงโปร่ง ๆ คงกันไว้
เพราะ กลัว หนังสือ หาย มีประตูทำด้วย ไม้ระแนง มีกุญแจ

คอกเล็ก ๆ ใส่ไว้เรียบร้อย ภายในห้องฝาไม้ระแนงนั้นมีตู้ใส่หนังสือเล็ก ๆ เก้า ๆ ๒ ใบ คงขอใครเขามา หรือชื่อของเก้าในราคาดูก เผอิญผมไม่ได้ถาม จึงได้แต่เอา นอกนั้นก็ยังมีลังไม้จำฉาสำหรับใส่นิตยสารและหนังสือพิมพ์เก้าอีก ๒—๓ ใบ เก้าในห้องมีอยู่ประมาณ ๗—๘ ตัว ไม่มีแบบ ไม่มีขนาด สุดแท้แต่จะหาได้ก็เอาใส่เข้าไว้ให้เด็กได้นั่งอ่านหนังสือ โรงเรียนขนาดนี้ครูใหญ่อุตส่าห์มีห้อง สมุคกับเขาค้วย ผมต้องชมว่า ห้อง สมุคโรงเรียนโพธิธรรมสุวัฒน์เป็น ห้อง สมุค ชั้น ดี ผมดูจากสภาพของหนังสือที่มีอยู่ หนังสือแทบทุกเล่มอยู่ในสภาพที่แสดงว่าถูกใช้งานจนขาดวิน ครูห้องสมุคคงเลือกซื้อหนังสือที่เด็กสนใจอ่าน และเด็กก็คงหิวโหยจนมีอะไรให้อ่านก็อ่านหมด

ผมแวะไปคุยกับคณะครูของโรงเรียนนี้ แจ้งให้เขาทราบว่ากรมได้ตั้งงบประมาณสร้างอาคารเรียนใหม่ และอาคารประกอบให้แล้ว บ้านพักครูก็จะให้มาสักสองหลัง คงจะพออาศัยอยู่ด้วยกันไปได้ แต่ก็ขอบอกว่าครูจะต้องทนอยู่ในสภาพเดิมไปก่อนระยะหนึ่ง เพราะกว่าจะสร้างอาคารต่างๆ ได้ ก็ต้องเสียเวลานาน ผมขอร้องไม่ให้เขาขอย้าย หรือลาออก ไหน ๆ ก็ได้ต่อสู้กันมาตั้งนานแล้ว ขอให้ออกทนกันต่อไปอีก แล้วโรงเรียนของเขาจะดีขึ้น ผมแทบน้ำตาไหลเมื่อครูคนหนึ่งพูดว่า

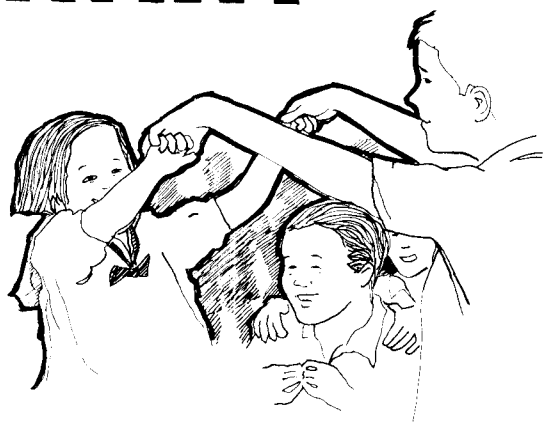
“ถ้าพวกผมทราบว่ามี ความหวัง และงาน ของ พวกผมมี
ความหมาย พวกผมก็จะอยู่ครับ”

ผมมองหน้าหนุ่มสาวเหล่านั้นทีละคน เขาไม่ได้ตอบผม
เป็นคำพูด แต่สีหน้าของเขาบอกว่าเขาเห็นด้วยกับถ้อยคำที่เพื่อน
เขาพูด ผมไม่เร่งรัดเอาคำตอบ เพราะทราบว่าเขาจะอยู่ต่อไป
เขาอยู่เพราะเขามีความหวัง เขาสู้ด้วยความภาคภูมิใจ เพราะเขา
ทราบว่างานของเขามีความหมาย

หมายเหตุ ศึกษาธิการ อำเภอฟะเลชัย นายสกล ถาวรศักดิ์
(ถึงแก่กรรม)

ครูใหญ่โรงเรียนโพธิธรรมสุวัฒน์ชื่อ นายสมบุญ
จันทร์วงพรหม ■ ■

เรื่องที่ ๕ มีหน้าที่ก่อกำ

ผมเลยไม่ได้เห็นโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่อำเภอท่า
ปลาจนกระทั่งทุกวันนี้ นอกจากจะไม่ได้เห็นแล้วยังไม่มีโอกาสจะ
ได้เห็นด้วย ขณะที่เขียนนี้เข้าใจว่าเขาคงรื้อโรงเรียนไปสร้างในที่
ใหม่แล้ว เพราะโรงเรียนตั้งอยู่เหนือเขื่อนสิริกิติ์ เราต้องย้าย
โรงเรียนหน้าเป็นการด่วน

เมื่อสิบกว่าปีมาแล้ว ผมเคยไปพิจารณาเลือกในอำเภอท่าปลา
ครั้งนั้นผมทำงานที่กรมการฝึกหัดครู โรงเรียนฝึกหัดครูอุดรดิตถ์
ไปเปิดโครงการฝึกหัดครูชนบทที่ผาเลือด ผมจึงต้องไปดูงานที่นั่น
อำเภอท่าปลา ในสมัยนั้นเป็นดินแดนกันดาร อดอยาก และลี้ลับ
โรงเรียนมัธยมศึกษายังไม่มี

คนที่เคยไปอุดรดิตถ์มักจะกลับมาเล่าเรื่องเมืองลับแล เล่า
ไปเล่ามาเลยปั่นเรื่องเป็นตุเป็นตะว่าเมืองลับแลเป็นเมืองแม่หม้าย
ใครที่เคยไปมาแล้วย่อมทราบดีว่าเมืองลับแลไม่มีทางจะเป็นเมือง
แม่หม้าย แต่เมืองแม่หม้ายมีจริงในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีอยู่ที่ผา
เลือด คนในหมู่บ้านเลี้ยงช้างเป็นอาชีพ พวกผู้ชายจะพากันเอา

ข้างไปรับจ้างไกล ๆ รอนแรมกันไปนับเป็นเดือน ๆ จึงจะกลับบ้าน เมื่อพวกผู้ชายจากบ้านไปหมกก็เหลือแต่ผู้หญิง คนแก่ และเด็ก เมืองแม่หม้ายที่ผาเลอดจึงเป็นเมืองแม่หม้ายเฉพาะฤดูกาล ไม่ใช่เมืองแม่หม้ายถาวรดังที่เล่ากันในนิยาย

ผมจะเล่าเรื่องโรงเรียนที่ท่าปลาให้ท่านฟัง เล่าโดยที่ผมไม่เคยเห็นเลย แต่ข้อความที่ผมเขียนนี้ได้มาจากคำบอกเล่าของผู้ที่เชื่อถือได้ แต่เรื่องที่จะเล่านี้ไม่เกี่ยวกับเมืองแม่หม้าย เรื่องเมืองแม่หม้ายเป็นเรื่องที่ผมไปเห็นมาเอง เล่าได้แต่ที่เล่ามาแล้วไม่มีอะไรน่าเล่าต่อ

สภาพของอำเภอท่าปลาที่ผมเคยเห็นเป็นเมืองกันดาร ตั้งอยู่ในหุบเขา ถนนหนทางเท่าที่ผมเคยไปเป็นทางลำบาก ถ้าไม่ใช้รถแลนด์โรเวอร์แล้วอย่าหวังว่าจะไปได้ ก่อนนี้เป็นอย่างนั้นเดี๋ยวนี้จะเป็นอย่างไรผมไม่ทราบ

โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ ตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ ถึงแม้ว่าจะตั้งมาหลายปีแล้ว โรงเรียนก็ยังเล็กอยู่ มีนักเรียนไม่ถึงร้อยคน แบ่งออกเป็นสามชั้น คือ ม.ศ. ๑, ม.ศ. ๒ และ ม.ศ. ๓ มีครูอยู่สองคน คือ ครูใหญ่ กับครูน้อย ครูใหญ่ได้ปริญญา กศ.บ. เรียนเก่ง สติปัญญาดี สอบชิงทุนไปเรียนต่อต่างประเทศได้ ครูน้อยกลายเป็นผู้รักษาการแทนครูใหญ่ ทางอำเภอแก้ปัญหของโรงเรียน โดยส่งครูองค์การบริหารส่วนจังหวัดมาช่วย

๒ คน โรงเรียนเลยมีครู ๓ คน ก่อนนักเรียน ๓ ห้องเรียน เรื่อง
นี้เกิดขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๑๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๒

ถ้าเป็นโรงเรียนเล็ก ๆ ธรรมดาไม่มีอะไรแปลก ผู้คนคงไม่
กล่าวถึงมากนัก เผอิญใน พ.ศ. ๒๕๑๑ นักเรียนจากโรงเรียนท่า
ปลาประชาอุทิศ มาสอบเข้าเรียนต่อในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
ได้ ส่วนนักเรียนอื่น ๆ ก็มีความตื่นเต้นในการสอบเข้าเรียนต่อใน
ที่ต่าง ๆ จนเป็นที่ทราบกันอย่างแพร่หลาย

เมื่อมีคนเล่าเรื่องเหล่านี้ให้ฟังผมต้องสนใจเป็นพิเศษ สิ่ง
แรกที่ผมคิดถึงคือสถิติ कुตัวเลขแล้วกระตือรือร้น นักเรียน ๗๒ คน
แบ่งเป็น ๓ ห้องเรียน ครู ๑ คน เป็นผู้รักษาราชการแทนครูใหญ่
และครูน้อยในตัวเสร็จ สถิติไม่บอกว่ามีครูองค์การบริหารส่วน
จังหวัดไปช่วยงานอีก ๒ คน ผมอยากเห็นโรงเรียน อยากพบผู้
รักษาราชการแทนครูใหญ่ แต่ก็หาโอกาสไปไม่ได้ เผอิญผมได้รับ
เชิญให้ไปร่วมประชุมกับครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยม
ศึกษา ภาคศึกษา ๗ ผมก็ตั้งตัวว่าจะต้องคุยกับผู้รักษาราชการแทนครู
ใหญ่โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศในการประชุมครั้งนี้ให้ได้

ในการประชุมครั้งนั้น ผมได้พบกับ ผู้รักษาราชการแทนครูใหญ่
โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศ สมถวิล มุ่งหมาย เขาเป็นเด็ก
หนุ่มหน้าตาหมดจด รูปร่างสันทัด พุดน้อย ท่าทางสำรวม ผม
ได้ถามถึงกิจการของโรงเรียนก็ได้รับคำตอบว่า พอสอนกันไปได้

ด้วยความรู้รอบรู้ ครอบงำการ ๆ ที่มาช่วยงานก็เป็นคนที่ ช่วย
เหลืองานก็ทุกอย่าง หนักเอาเบาได้ แม้จะต้องสอนสัปดาห์ละ ๓๐
ชั่วโมง ก็ไม่บ่น แต่เขาไม่เคยเอ่ยว่าตัวเขาเองก็สอนสัปดาห์ละ
๓๐ ชั่วโมง แต่มายังต้องรับภาระในการบริหารโรงเรียนอีกมาก
มาย เขาขอร้องเพียงอย่างเดียวคือขอให้กรมรับโอนครูจากองค์-
การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นคู่ทุกข์คู่ยากของเขาทั้งสองคน

เขาเล่าถึงแผนการที่จะทำต่อไปว่า ได้ติดต่อกับอำเภอกี้อย
กับสถานที่สำหรับสร้างโรงเรียนใหม่ไว้แล้ว อำเภอกี้อยให้ที่ดินน้อย
เกินไป เขาเลยขอที่ดินซึ่งจะได้ที่ดินกว้างกว่าเดิม เขาเอาแผนที่
มาแสดงประกอบ อธิบายให้ผมฟัง เขาอยากทราบว่าผมคิดอย่างไร
ผมบอกว่าเห็นด้วย ขอให้เจรจากับอำเภอกี้อยต่อไป เขาบอกว่าถ้า
ผมเห็นด้วยเขาก็สบายใจ ไม่ต้องเจรจากับอำเภอกี้อยอีก เพราะทาง
อำเภอกี้อยตกลงแล้ว ขอให้ผมเห็นด้วยเท่านั้นเอง

ผมนึกได้ว่ากรมไม่ได้ตั้งงบประมาณสร้างอาคารให้โรงเรียน
ของเขาไว้ เขาตอบว่าไม่เป็นไร กรมชลประทานจะจ่ายเงินค่ารั
ยย้ายให้แก่โรงเรียนถึง ๓,๐๐๐ บาท ขอแรงชาวบ้านบ้าง ขอยืม
รถราชการหน่วยอื่นบ้าง คงจะพอรัโรงเรียนเดิมลงแล้วขนย้าย
ไปสร้างเป็นอาคารเรียนชั่วคราวในที่ใหม่ได้ สำหรับเรื่องคุณภาพ
การศึกษาไม่ต้องเป็นห่วง เด็กที่ไปเรียนกับเขาเป็นเด็กดีทั้งนั้น
ครอบงำการ ๆ ที่ไปช่วยงานก็เป็นคนที่ ขอให้กรมขอโอนไปช่วย

งานในโรงเรียนให้ไค้ก็เป็นพอ ความยากลำบากอื่น ๆ ไม่ต้องกังวลใจ เขาพอจะหาความช่วยเหลือจากผู้หวังดีในอำเภอไค้

ผู้รักษากรุณใหญ่เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นในโรงเรียนของเขาเหมือนกับเรื่องธรรมดาไม่มีอะไรพิสดารเกินกว่าโรงเรียนอื่น ผมไค้ฟังจากน้ำเสียงของเขาแล้ว ผมแทบจะเชื่อว่าเขาไม่ได้ลำบากลำบากอะไร แต่เรื่องที่ผมไค้ฟังมาจากที่อื่นไม่ใช่เช่นนั้น ผู้รักษากรุณใหญ่ของโรงเรียนท่าปลาประจำอุทิศ ต้องตรากตรำทุกอย่างเพื่อจะทำโรงเรียนให้เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง เมื่อกรมชลประทานไปสร้างเขื่อน และสร้างถนนเข้าสู่เขื่อนเสร็จเรียบร้อยแล้ว อำเภอท่าปลาที่เคยอยู่โดดเดี่ยวไค้กลายเป็นอำเภอที่ติดต่อกับตัวจังหวัดไค้สะดวกแล้ว ผู้ปกครองที่มีทุนทรัพย์ก็ส่งบุตรหลานไปเรียน ในเมืองแทนที่จะให้เรียนใน โรงเรียนเล็ก ๆ ซึ่งมีครูเพียงสามคน ผู้รักษากรุณใหญ่และครูยืมของเขาจึงต้องต่อสู้เพื่อพิสูจน์ให้ชาวเมืองเห็นว่า ให้บุตรหลานเรียนในโรงเรียนของเขาดีกว่า เขาไค้ต่อสู้อย่างอาภัพ แต่เขาก็ต่อสู้ในสนามรบที่เขาต้องตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้อย่างไม่มีปัญหา ที่เขารักษาสถานการณ์ไค้ขนาดนั้นไค้ต้องนับว่าเป็นชัยชนะในตัวแล้ว

ผมพยายามหาช่องทางจะพูดกับเขาว่า เขาไค้ได้รับใช้กรรมอย่างน่าชื่นชม แต่ผมก็ไม่มีโอกาสพูดให้สนิทปากได้ พอเอื่อยอะไรขึ้นมา เขาก็ตอบเสมือนว่าสิ่งที่เขาทำไปนั้นเป็นของปกติที่คนพึงกระทำ ผมจึงไค้ไค้แต่นั่งชมความกล้าหาญของเด็กหนุ่มคนนั้นอยู่ในใจ

ผมจำได้ว่าเราพูดถึงจำนวนนักเรียน ผมถามว่าทำไมมันจึงน้อยนัก เขาตอบว่ายี่สิบว่าอำเภอท่าปลาเป็นอำเภอเล็ก การคมนาคมลำบาก ผู้ปกครองนักเรียนในตำบลทางไกลจึงไม่ส่งบุตรหลานมาเรียนต่อ ผมถามว่าอาจเป็นเพราะโรงเรียนของเขามีฐานะไม่มั่นคง ผู้ปกครองจึงไม่อยากส่งบุตรหลานไปเรียนได้ไหม เขารับว่า นั่นอาจเป็นสาเหตุอย่างหนึ่ง แต่เขาก็กังกรอกกับผมอย่างแข็งขันว่า ถ้าโรงเรียนย้ายไปอยู่ที่ใหม่แล้ว นักเรียนจะเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีปัญหา เวลาพูดถึงเขาเป็นประกายเหมือนกับเด็กวัยรุ่นที่ฝันหวาน เขากล้าจนเขามองข้ามความจริงที่ว่า ถึงแม้เขาจะได้ที่ดินกว้างขวางสำหรับสร้างโรงเรียน แต่กรมก็ยังไม่ได้ตั้งงบประมาณสร้างอาคารเรียนให้แก่เขา เมื่อผมเตือนเขาในเรื่องนี้ เขาก็ได้แต่พุดลอย ๆ ว่า

“ผมคิดว่าโรงเรียนดีไม่จำเป็นต้องมีอาคารดีครับ ถ้าท่านอธิบดีรับโอนครุภัณฑ์การ ๖ สองคนนั้นให้ผม ผมแน่ใจว่าโรงเรียนจะดีเด็กให้อยู่ในโรงเรียนได้”

“แต่ชาวเมืองเขาก็เห็นว่าอาคารเรียนเป็นของสำคัญนะ คุณมีโรงเรียนที่ไม่เป็นหลักแหล่งใช้อาคารชั่วคราวสำหรับ สอนเด็ก คุณต้องยอมรับความจริงว่าผู้ปกครองเขาอาจไม่นิยม โรงเรียนคุณได้” ผมแย้ง

“ถ้าเขาคิดเช่นนั้นก็เป็นกรรมของผมครับ” น้าเสียงที่เขาตอบไม่มีแววของความขมขื่นเลยแม้แต่น้อย “ผมคิดแต่เพียงว่าเมื่อมีหน้าที่ที่ต้องทำ เมื่อมีอุปสรรคก็ต้องแก้ ผมว่าผมแก้ปัญหาของผมได้ครับ”

ท่านผู้อ่านที่เคารพ ผมควรจะจบเรื่องนี้ในตอนนี้เพื่อทำให้ไกลแมกซ์ของเรื่องสมบูรณ์ แต่ผมจบไม่ลง เกี่ยวกับท่านผู้อ่านจะหาว่าผมเป็นคนใจหยาบหินชาติ ปล่อยให้เด็กหนุ่มคนหนึ่งต่อสู้กับชะตากรรมด้วยความซื่อ โดยที่ผมไม่ได้เหลียวแล

หลังจากที่ผมกลับจากการประชุมครั้งนั้น ผมให้กองโรงเรียนรัฐบาลโอนครูจากองค์การ ฯ ไปประจำโรงเรียนท่าปลา ประชาอุทิศได้ทั้งสองคนตามที่ผู้รักษาการแทนครูใหญ่ต้องการ ส่วนเรื่องงบประมาณสร้างโรงเรียน กรมได้ขออนุมัติสำนักงบประมาณใช้เงินเดือนเหลือจ่ายสำหรับสร้างโรงเรียนให้เขาแล้ว

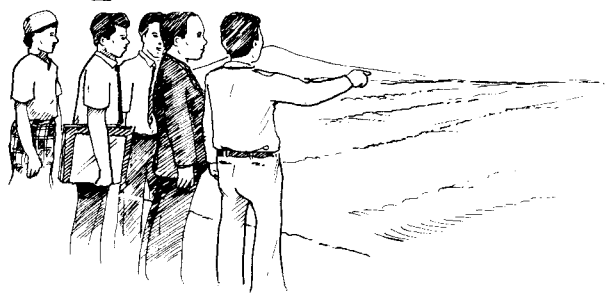
หมายเหตุ ผู้รักษาการแทนครูใหญ่โรงเรียนท่าปลาประชาอุทิศชื่อ นายสงบ ทิพย์นาวา ■ ■

การกระทำของฉันในวันนี้
อาจจะมีคนดูอยู่ภายหลัง
คนที่เฝ้ารออ่อนหย่อนกำลัง
อาจชิงชัยขึ้นมากถ้าทำดี

หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล

เรื่องที่ 7

เวียงสุวรรณวิทยาคม

ชื่อเรื่องนี้เป็นชื่อโรงเรียน แต่เป็นโรงเรียนที่ยังไม่
เกิด ยังไม่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งจากสำนักงาน ประมาณ ยังไม่ได้รับ
อนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการให้เปิดสอนในระดับ มัธยมศึกษา
ตอนต้น

โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนในฝันของผม ของนายอำเภอแวง
ของประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลามในอำเภอ
แวง ขณะที่เขียนเรื่องนี้ ผมกำลังรอกการอนุมัติจากสำนักงาน
ประมาณอยู่

อำเภอแวงอาจเป็นชื่อที่ท่านผู้อ่านไม่ได้ยินบ่อยๆ ถ้าเอ่ยถึง
ไต่ะโมะ บางทีท่านพอจะจำได้ว่าเป็นชื่อเหมืองทองคำอันลือชื่อ
ในอดีต เวลานี้เหมืองทองคำที่ไต่ะโมะไม่มีแล้ว มีแต่อำเภอแวง
เข้ามาแทน นายอำเภอแวงกำลังขออนุญาตเปลี่ยนชื่ออำเภอเป็น
อำเภอเวียงสุวรรณ ผมกำลังขออนุมัติจัดตั้งโรงเรียนเวียงสุวรรณ
วิทยาคมให้ประชาชนอำเภอแวง

จำได้ว่าเมื่อเกือบ ๓๐ ปีมาแล้ว ได้เคยอ่านเรื่องซึ่งนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์เขียนเกี่ยวกับการไปฝึกงานที่เหมืองทองคำโต๊ะโมะ เขาเล่าถึงการเดินป่า ต้องคอยระวังตัวหากซึ่งคอยสบลือคนคน เวลาเดินป่าต้องแต่งตัวให้มิดชิด ปิดทุกส่วนของร่างกายเพื่อไม่ให้ตัวหากเล็ดลอดเข้าไปถึงตัวได้ ผมเคยนึกฝันว่าจะมีวาสนาได้เห็นโต๊ะโมะหรือไม่ ผลสุดท้ายผมก็ได้เห็น แต่ไม่ได้เห็นในสภาพที่เพื่อนนิสิตผู้นั้นเขียนเอาไว้

วันหนึ่งได้รับจดหมายจากอดีตศึกษาธิการจังหวัดท่านหนึ่งซึ่งผมเคารพนับถือ จดหมายมีใจความว่า ท่านเพิ่งได้ไปอำเภอแวงมาใหม่ ๆ ชาวอำเภอแวงกำลังต้องการโรงเรียนมัธยมศึกษา เขากำลังคอยคำตัดสินของกรมอยู่ สำหรับความเห็นส่วนตัวของท่านนั้น ท่านเห็นว่าควรจะเป็นโรงเรียนได้เพราะเวลานี้อำเภอแวงเจริญกว่าเก่ามาก จึงขอเสนอแนะให้ผมลองใคร่ครวญดูอีกสักครั้ง

ผมทบทวนเรื่องอำเภอแวงดูอีก จำได้ว่าในปีการศึกษา ๒๕๑๒ จังหวัดนราธิวาสขอเปิดโรงเรียนประจำอำเภอสุไหงปาดีกับอำเภอแวงไปพร้อมกัน ในรายงานของจังหวัดแจ้งว่า หากที่ดินอำเภอสุไหงปาดีได้ร้อยกว่าไร่ สำหรับอำเภอแวงนั้นหาได้เพียง ๑๒ ไร่ แต่จังหวัดอยากให้เปิดโรงเรียนที่อำเภอแวงก่อน ตามปกติกรมมักจะตัดสินการเปิดโรงเรียนใหม่ ตามคำขอของจังหวัด แต่ผมเป็นคนกลัวโรงเรียนที่ตั้งในที่ดินคับแคบ กลัวปัญหาที่จะ

เกิดขึ้นภายหลัง ผมจะต้องขจัดใจจังหวัดโดยขออนุญาตเปิดโรงเรียนที่สุโขทัยให้ก่อน ส่วนอำเภอเวียงนั้น ได้ตอบจังหวัดไปว่าที่ดินเพียง ๑๒ ไร่ นั้น ไม่กว้างพอที่จะสร้างโรงเรียนได้ขอให้จัดหาให้ ๒๕ ไร่ เป็นอย่างต่ำ

ผมไม่ได้ติดตามเรื่องของอำเภอเวียงจนได้รับจดหมายฉบับนั้น เมื่อเรียกเรื่องมาก็ไม่ได้รับคำตอบจากจังหวัดหรืออำเภอเรื่องที่ดินแต่ประการใด จึงสั่งให้ผู้อำนวยการกองโรงเรียนรัฐบาลติดต่อกับศึกษาธิการจังหวัด หรือศึกษาธิการอำเภอ เป็นการภายในลองดู ไม่ทราบว่ามีผู้อำนวยการกองโรงเรียนรัฐบาลไปจัดอย่างไร จู่ๆ ศึกษาธิการอำเภอเวียงก็มาหาผมที่กรม แจ้งว่าเขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นศึกษาธิการอำเภอคนใหม่ นายอำเภอก็ใหม่ ท่านทั้งสองได้ชักชวนราษฎรซื้อที่ดิน สร้าง โรงเรียน มัธยมศึกษาตามขนาดที่กรมต้องการได้แล้ว ศึกษาธิการอำเภอทราบว่า ผมกำลังเตรียมตัวจะไปตรวจโรงเรียนในสี่จังหวัดภาคใต้ เกรงว่าผมจะไปดูแต่โรงเรียนประจำจังหวัด หรือดูแต่อำเภอที่มีโรงเรียนอยู่แล้ว จึงอยากมาเชิญให้ผมไปดูอำเภอที่ยังไม่มีโรงเรียน คือ อำเภอเวียงด้วย ผมรับปากว่าจะไปตามคำเชิญ เพราะผมตั้งใจจะขอเปิดโรงเรียนที่นั่นอยู่แล้ว แต่โดยเหตุที่ทางอำเภอหาที่ดินแปลงเล็กๆ ให้ ก็ยากไปเจรจาขอให้ขยายที่ดินให้ใหญ่กว่าเก่า

วันที่ผมไปถึงจังหวัดยะลา ผมกะว่าจะค้างที่ตัวจังหวัดนราธิวาส แล้วจึงเดินทางไปดูสุโหงปาตี สุโหงโกลก และแว้ง ในวันเดียว ต่อจากนั้นจึงกลับไปเยี่ยมโรงเรียนที่ตันหยงมัส และเดินทางต่อไปที่หาดใหญ่ในวันเดียวกัน ผู้ตรวจการศึกษามาค ๒ เห็นกำหนดการเดินทางแบบนี้เข้าก็รีบขอแก้ไขทันที ขอให้ผมตรวจโรงเรียนที่ตัวจังหวัดก่อน แล้วเดินทางไปดูสุโหงปาตี แวะเอาของไปเก็บที่โรงแรมในสุโหงโกลกก่อน พักเหนื่อยเสร็จแล้วจึงไปดูอำเภอแว้ง กลับมารับประทานอาหารเย็นที่สุโหงโกลก รุ่งเช้าดูโรงเรียนสุโหงโกลกก่อน จึงออกเดินทางไปตันหยงมัส และหาดใหญ่ต่อไป ผมเห็นด้วยและได้เดินทางตามนั้น

เมื่อไปถึงสุโหงโกลกปรากฏว่า ฝนตกหนักพอสมควร เมื่อฝนหายจึงได้เดินทางต่อไปยังอำเภอแว้ง ถนนที่ไปเป็นถนนหินบดทับแน่น มีสะพานคอนกรีตตลอดสาย ศึกษาธิการอำเภอแว้งไปรับผมที่สุโหงโกลก ได้นั่งรถคันเดียวกันไป ศึกษาธิการอำเภอแว้งแจ้งว่า นายอำเภอกำลังเอารถบุลโดเซอร์ไปไถที่ดินไว้ให้ผมดูได้สะดวก ที่อำเภอก็มีประชาชนประมาณสามร้อยคนกำลังรอผมอยู่ เขาอยากได้รับคำตอบว่า จะอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนประจำอำเภอหรือไม่ สำหรับที่ดินนั้นนายอำเภอกับราษฎรได้ร่วมกันจัดซื้อไว้ประมาณ ๔๑ ไร่ เมื่อเช้าวันนี้นายอำเภอเอารถมาไถที่ เห็นว่าที่ดินยังแห้งอยู่จึงขอจากเจ้าของสวนยางค่านนั้นเพิ่มอีก ๑ ไร่ เขาก็ให้ทันที อำเภอจึงมีที่ดินให้ประมาณ ๔๒ ไร่แล้ว

ผมถามถึงระยะทางจากสุโขทัยไปอำเภอวัง ได้รับคำตอบว่า อำเภอทั้งสองนี้ห่างกันประมาณ ๑๖ กิโลเมตร ผมถามว่าไกลกันแค่นี้ ถนนก็อย่างนี้ ทำไมไม่ให้เด็กไปเรียนที่โรงเรียนในอำเภอสุโขทัย ได้รับคำตอบว่า เวลานั้นทำอย่างนั้นอยู่แล้ว แต่โรงเรียนสุโขทัยก็รับนักเรียนจากอำเภอวังไม่ได้หมด เพราะอาคารเรียนไม่พอ อีกอย่างหนึ่งที่อำเภอวังก็มีนิคมสร้างตนเองขนาดใหญ่มีอาณาเขตกว้างขวางจนจนนิคมสร้างตนเองที่กอลองในจังหวัดยะลา เด็กในนิคมมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเรียนจบ ป. ๗ แล้ว เขาก็อยากเรียนไกล ๆ บ้าน ถ้าให้เดินทางจากนิคมออกมาเรียนที่อำเภอวังก็พอสุโขทัย แต่จะให้ต่อไปถึงสุโขทัยไกล ก็น่ากลัวจะมีคนไปน้อย อีกอย่างหนึ่งการไปเรียนสุโขทัย ก็เป็นการเสี่ยงอันตราย และต้องเผชิญความลำบากมากเป็นพิเศษ เพราะฝนในภาคใต้ตกชุก เวลาฝนตกหนักน้ำป่าไหลมาท่วมถนนหรือสะพาน เด็กกลับบ้านไม่ได้ ต้องเป็นภาระให้ครูใหญ่โรงเรียนสุโขทัยจัดหาที่หลับที่นอนและอาหารให้ ฝ่ายผู้ปกครองก็เฝ้าแต่เป็นห่วง เมื่อไม่เห็นเด็กของตนกลับบ้าน ผมได้แต่รำพึงในใจว่า เด็กชนบทนั้นกว่าจะได้รับการศึกษาก็ค้นความลำบากและเสี่ยงภัยถึงขนาดนี้เชียวหรือ

รถแล่นไปไม่นานนักก็ถึงที่ดินสำหรับตั้ง โรงเรียนที่อำเภอจัดไว้ให้ มองเข้าไปเห็นรอยปราบที่ใหม่ ๆ ต้นไม้เล็ก ๆ ในนั้น

ถูกตัดจนเตียนโล่ง รถบัสโตเซอร์กำลังทำงานเต็มที่ พวกเราจอด
รถข้างทางลงเงินไปดูที่ดิน เวลานั้นฝนเพิ่งซาตเม็ด พื้นดินแฉะ
เป็นโคลนเหนียว ผมเดินเข้าไปในที่ดินแปลงนั้นทันที ศึกษา-
ธิการอำเภอบอกว่า นายอำเภอออกมาแล้ว ไม่ต้องเดินเข้าไปก็ได้
ลำบากเปล่า ๆ ผมไม่ฟังเสียงเตือนบุกต่อไปเพื่อดูแผ่นดินผืนนั้นให้
เต็มตา

นายอำเภอเป็นคนล่ำสัน ท่าทางบึกบึน ผิวคล้ำ ลักษณะ
เป็นคนร้นแรง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เหมาะสมที่จะเป็นนักบุกเบิก
ผมนึกในใจว่า คนแบบนี้ถ้าเอามานั่งโต๊ะในห้องปรับอากาศคง
กลุ่มใจตาย เมื่อหักทนายปราชญ์กันแล้ว นายอำเภอแนะนำให้ผม
รู้จักตัวแทนประชาชนที่พากันไปชุมนุมไกล่เกลี่ยที่ดิน ผมรับไหวแล้ว
ได้ถามสุภาพบุรุษที่ยืนอยู่ใกล้ ๆ ตัว เขาได้แต่ยิ้มอย่างเปิดเผยแต่
ไม่ตอบว่าอะไร เพิ่งนึกได้ว่าท่านผู้นั้นคงพูดได้แต่ภาษามลายู
เราพูดกันไม่ได้ แต่เราก็มีความประสงค์ตรงกัน เข้าใจกัน และ
หวังดีต่อเด็กเหมือนกัน

ผมเดินดูที่ดินจนพอใจ โคลนดีตรงเท่าจูนรู้สึกหนัก ที่
ดินแปลงนั้นช่างงามเหลือเกิน หน้ากว้างเป็นสง่า ตั้งอยู่บนถนน
ใหญ่ ไปมาง่าย ส่วนลึกก็ลึกมากพอที่จะสร้างอาคารเรียน ให้ห่าง
ไกลจากเสียงรถได้สบาย เขาซื้อกันไร่ละเท่าไรหนอ ใครหนอ
ช่างเสียสละที่ดินแปลงงามเช่นนี้มาขายให้ อำเภอเพื่อจัดสร้าง เป็น

โรงเรียน ที่ดินแปลงนั้นจะงามอย่างไร ผมว่าน้ำใจคนที่เสียสละ
ช่วยกันจัดหาที่ดินแปลงนั้นงามกว่าหลายเท่า

สถาปนิกที่ไปด้วยมองดูที่ดินอย่างชื่นใจ เขาลงมือวาดแผนที่
ที่หยาบๆ ควักเอาเข็มทิศออกมาดูทิศทาง ไล่ตามความกว้างความ
ยาวของที่ดินจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายอำเภอ เพื่อประกอบการเขียนแผนที่
เขาลองร่างแผนผังของโรงเรียนให้ดู ผมเห็นแล้วพยักหน้าด้วย
ความพอใจ ที่ดินแปลงนั้นสวยเสียจนวางผังได้ใจตั้งใจตั้งแต่แรกเห็น

“ผมขอสรรหา^๕หน้าโรงเรียนด้วยนะครับ” นายอำเภอแจ้ง
ความต้องการของท่าน “ผมอยากให้ที่ตรงนี้เป็นสถานที่พักผ่อน
หย่อนใจของชาวเมือง ขอให้มีสระ มีสวน มีเรือนพักร้อน มี
สนามกีฬาให้เด็กเล่น ถ้าที่ดินไม่พอผมจะหาทางซื้อ^๖ให้อีก”

สถาปนิกรับคำ เขียนความต้องการของนายอำเภอลงในแผนที่
ที่ เรามองดูภาพร่างด้วยความยินดี

ผมถามถึงน้ำดื่ม ไม่มีปัญหา ชุบบ่อได้สบาย ถามถึงไฟฟ้า
ไม่ต้องเป็นห่วง นายอำเภอจะหาทางต่อไฟจากสุขาภิบาลมาให้ภายหลัง
ขอให้กรมสร้างโรงเรียนให้เป็นพอ ผมเป็นห่วงว่าครูอาจอยู่
ลำบากเพราะโรงเรียนตั้ง^๗ห่างชุมชนคนมากพอสมควร ไม่ต้องร้อน
ใจอยู่กับหลาย ๆ คนก็ชินไปเอง ถ้ากลัวอันตรายจะจัดส่งหน่วย
อาสาสมัครมาอยู่^๘เป็นเพื่อน

เราเดินทางเข้าไปในเมือง ตลาดอำเภอแวงเป็นชุมชนขนาดเล็ก ๆ กวาดตาดูหนเดียวก็มองเห็นเมืองหมด ตัวชุมชนคนสุระอาศัยแอ่นเป็นระเบียบ ศึกษาศึกษาอำเภอฯให้ดูโรงเรียนประถมศึกษาที่จะขอยืมใช้เป็นห้องเรียนไปพลางก่อน ถ้าได้รับอนุญาตให้เปิดโรงเรียนได้ สำหรับครูอำเภอจะช่วยตัวเองก่อนในระยะแรก ถ้ากรมให้อัตรามาบ้างก็ดี จะได้ไม่ต้องรบกวนองค์การบริหารส่วนจังหวัดมากเกินไป

เราพักรับประทานอาหารที่บ้านนายอำเภอ ห้องประชุมของอำเภออยู่ใกล้ ๆ กัน โฆษกเปิดเครื่องกระจายเสียงดังลั่น แจ้งข่าวให้ประชาชนทราบว่า อธิบดีกรมวิสามัญศึกษามาถึงแล้ว ถ้าอยากฟังคำปราศรัยขอให้รีบเข้าห้องประชุม ผมตมน้ำซำ ๆ มองไปทางหอประชุม เห็นประชาชนทั้งหญิงและชายเดินทยอยเข้าไปในห้องประชุม แต่งตัวแบบไทยอิสลามบ้าง แต่งแบบไทยพุทธบ้าง เขากำลังอยากฟังข่าวจากผม

ข้าราชการ กรรมการสุขาภิบาล และผู้นำในชุมชนไปคุยกับผมหลายคน เขาแจ้งให้ผมทราบว่า อำเภอแวงได้ขอโรงเรียนมัธยมศึกษาติดต่อกันหลายปี เขาคอยแล้วคอยเล่า ได้รับแต่คำปฏิเสธทุกปี เมื่อท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการแถลงว่า จะพยายามขยายการศึกษาอย่างรวดเร็ว เขามั่นใจว่าจะได้โรงเรียนตั้งแต่ปี ๒๕๑๒ เขาผิดหวังอีก หวังว่าปีนี้เขาคงจะ

สมหวัง เขาคอยให้เจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ของกรมมาเยี่ยม คราวนี้อธิบดี
มาเอง เขาคงจะได้โรงเรียนในกรุงนี้

นายอำเภอพาผมไปพบราษฎรในหอประชุม ท่านกล่าว
แนะนำสั้น ๆ แล้วเชิญให้ผมพูด เมื่อผมก้าวไปที่ไมโครโฟน
สุภาพบุรุษไทยอิสลามคนหนึ่งเดินตามผมไป เขาหยิบไมโครโฟน
อีกอันหนึ่งมาถือไว้ในมือ เตรียมตัวแปลคำพูดของผมออกเป็น
ภาษามลายู คนเราไม่ว่าชาติไหน ภาษาไหนย่อมหวังจะให้ลูก
หลานได้รับการศึกษา ด้วยกันทั้งนั้น ถึงแม้คนเหล่านั้นจะฟัง
ภาษาไทยไม่รู้เรื่อง เขาก็ต้องการให้ลูกหลานของเขาก้าวหน้า
กว่าตัวเขา

ผมพูดสั้น ๆ ขอบใจประชาชนอำเภอแว้งที่ช่วยจัดซื้อที่ดิน
สำหรับสร้างโรงเรียน ผมจะกลับไปขออนุมัติสำนักงบประมาณ
โดยเร็ว หวังว่าคงจะไม่ได้รับการปฏิเสธในปีนี้ ถ้าได้รับอนุมัติให้
จัดตั้งโรงเรียนแล้ว ผมขอตั้งชื่อตามท่านายอำเภอเสนอแนะไว้ คือ
เวียงสุวรรณวิทยาคม ขอให้เราไหว้วอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมกันว่า
เราจะได้โรงเรียนเวียงสุวรรณวิทยาคมไว้เป็นสมบัติของชาวอำเภอ
แว้ง ให้ลูกหลานของเราได้รับการศึกษาที่ดีต่อไป ถ้าได้ตั้งโรง-
เรียนสมประสงค์แล้ว ขอให้ถือว่าโรงเรียนนี้เป็นสมบัติของเรา
ร่วมกัน ขอให้ช่วยกันทำโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป
ผมจบลงด้วยการ อวยพร ให้ทุกคน ในที่นี้ ประสพแต่ความสุข
ความเจริญ

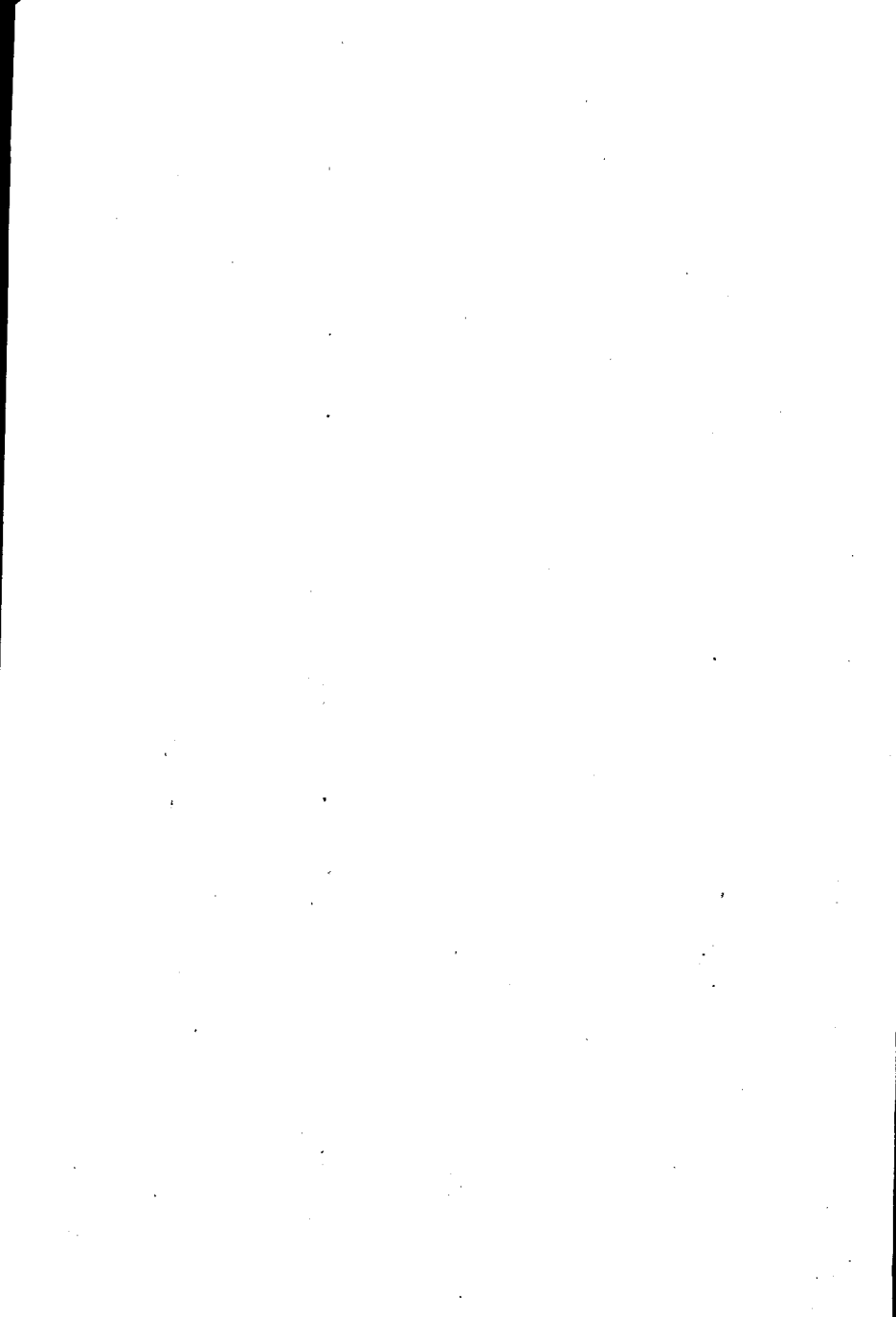
ผมเคยพูดในที่ประชุมมานับครั้งไม่ถ้วน ไม่เคยเห็นผู้ฟัง
 ที่ไหนต้งอกต้งใจฟังเหมือนวันนั้น เขาฟังด้วยความปลาบปลื้มใจ
 ไม่ใช่เขาต้งใจฟังเพราะผมพูดเก่ง แต่เขาต้งใจฟังเพราะข่าวที่ผม
 เสนอต่อเขานั้นเป็นข่าวที่สนองความต้องการของเขา เขารอฟัง
 ข่าวนี้มาหลายปีแล้ว

เวียงสุวรรณวิทยาคม ยังไม่ได้เป็นโรงเรียนที่ถูกต้ง แต่
 เวียงสุวรรณวิทยาคม ก็เป็นโรงเรียนที่มีตัวตนในความฝันของคน
 ท้องอำเภอ

หมายเหตุ โรงเรียนเวียงสุวรรณวิทยาคม ได้รับอนุญาตจาก
 กระทรวงศึกษาธิการ ให้เปิดสอนได้ในวันที่ ๔
 มิถุนายน ๒๕๑๓
 นายอำเภอแวงซอ นายรัน ช่างสาร
 ศึกษาธิการอำเภอแวงซอ นายบรรเทา ฤกษ์ดีกุล

เรื่องที่ 8 เสียนาดีกว่า

ครั้งหนึ่งผมไปราชการภาคเหนือ โดยทางรถยนต์

ได้แวะดูโรงเรียนระหว่างไปเรื่อย เมื่อไปถึงจังหวัดพิษณุโลก ศึกษาธิการจังหวัดจัดที่พักให้ที่บ้านรับรองของกรมทาง พอเช้าที่พักรียบร้อยแล้วศึกษาธิการจังหวัดเล่าให้ฟังว่าราษฎรตำบลเนินกุ่ม อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก อยากขอให้กรมจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาให้ ราษฎรเหล่านั้นจัดหาที่ดินไว้ให้แล้วประมาณ ๒๐ ไร่ เขารวบรวมเงินไว้สมทบในการสร้างอาคารเรียนประมาณ ๕๐,๐๐๐ บาท ถ้ากรมอนุญาตให้ตั้งโรงเรียนได้ เขาจะรับภาระจัดหาเงินเพิ่มให้อีก

ผมได้ถามถึงสภาพของบ้านเมือง ก็ได้ทราบว่าอำเภอบางกระทุ่ม ยังไม่มีโรงเรียนรัฐบาล ถ้าสร้างโรงเรียนให้ก็จะดี เพราะเวลานี้เด็กไปเรียนที่พิจิตร หรือที่ตัวจังหวัดพิษณุโลก สุดแท้แต่ว่าใครจะสะดวกไปทางไหน สำหรับที่ตั้งอำเภอบางกระทุ่มนั้นเป็นชุมชนขนาดเล็ก สู้ตำบลเนินกุ่มไม่ได้ เนินกุ่มมีตลาดคึกคักมากที่เนินกุ่มก็เป็นนาดี ราษฎรจึงมีฐานะดี ยอมเสียสละเงินทอง

เพื่อพัฒนาบ้านเมืองได้มากศึกษาศึกษาการจังหวัดแล้วว่านอกจากราษฎรที่เนิ่นกุ่ม ก็คิดจะสร้างโรงเรียนแล้ว เขายังกำลังสร้างพระอุโบสถอยู่ด้วย ถ้างานด้านบูรณะวัดเสร็จแล้ว ก็เข้าใจว่าเขาจะทุ่มเทให้แก่วรรณได้มากขึ้น

เราคุยกันถึงสภาพการศึกษาของพิษณุโลก ผมแสดงความแปลกใจว่าทำไมโรงเรียนรัฐบาลประจำอำเภอต่างๆ จึงมีน้อยนัก ได้รับคำอธิบายว่าจังหวัดพิษณุโลกมีเนื้อที่กว้างใหญ่ มีทั้งป่าทั้งภูเขา ราษฎรกระจัดกระจายกันอยู่ หาชุมนุมชนใหญ่ๆ ได้ยาก พูดแล้วก็วกมาที่เนิ่นกุ่ม ศึกษาธิการจังหวัดแนะว่า ถ้าจะสร้างโรงเรียนประจำอำเภอแล้ว ท่านเห็นว่าที่เนิ่นกุ่มนี้แหละเป็นแหล่งที่เหมาะสมที่สุด

ศึกษาธิการจังหวัดเตือนให้ผมอาบน้ำอาบท่าเสีย เพราะผู้แทนของชาวเนิ่นกุ่มจะมาพบผมในเย็นวันนั้น ผมปฏิบัติตามทันที เพราะรู้สึกร้อนและเหนื่อยจากการเดินทางอยู่แล้ว ขณะที่ผมแต่งตัวอยู่ในห้อง ได้ยินเสียงรถยนต์ขนาดใหญ่แล่นเข้ามาในบริเวณบ้านรับรอง ได้ยินเสียงคนรถบอกกันให้ถอยรถเลี้ยวรถ คิดว่าคงเป็นรถของกรมทางเข้ามาจอดตามปกติ จึงไม่ได้เอาใจใส่นัก

แต่แปลกใจที่ได้ยินเสียงคนพูดหลายคน บอกกันให้ลงรถให้ไปยืนเรียงกันเป็นแถว ผมก็ยังไม่ถือว่าเป็นเสียงคนงานของกรมทาง เขาคงให้เข้าแถวเพื่อตรวจสอบจำนวนให้เรียบร้อยเท่านั้น

เอง มีผดสังเกตเห็นว่าเจ้าหน้าที่ซึ่งร่วมคณะไปกับผมเขาคูยกันว่า
 มากันใหญ่แล้ว มีป้ายมาด้วย เขาวิจารณ์กันว่าท่านอธิบดีจะทำ
 ยังไง ศึกษาธิการจังหวัดบ่นว่าไม่นึกว่าจะมามากอย่างนี้ ที่พูดกัน
 ไว้ ท่านคิดว่าจะมาเพียงสองสามคน นี่พากันมาตั้งสองคันรถ

ผมทราบในบัดนั้นว่าเสียงเอะอะที่ได้ยินนั้น เป็นเสียงของผู้
 แทนชาวเนินกุ่มที่จะมาพบผม ผมเดินออกมาจากห้อง ศึกษา-
 ธิการจังหวัดเดินเข้ามาถามว่าจะทำอย่างไร ให้ชนมาบนบ้านทั้ง
 หมดคงไม่ได้เพราะจำนวนคนมาก ท่านเสนอความเห็นว่ เชิญ
 ผู้แทน^๕ชนมาพูดกันเพียงสองสามคนเท่านั้น ส่วนคนอื่นให้คอยอยู่
 ข้างล่าง ผมมองไปที่ประตูบ้าน เห็นกลุ่มคนประมาณ ๑๐๐ คน
 ยืนเรียงกันเป็นแถวอยู่หน้าบันได มีทั้งหนุ่มและแก่ ผู้ชายและ
 ผู้หญิง มีผ้าขาวทำเป็นป้ายขนาดใหญ่ เขียนคำขอโรงเรียนด้วยใจ
 ความต่าง ๆ กัน แต่ละป้ายมีคนถือสองคน พยายามดึงไม้ให้ผ้าตึง
 เพื่อให้อ่านได้สะดวกตรงหน้าแถวมีผู้ชายสี่ห้าคนยืนรออยู่ ลักษณะ
 การจัดแถวแสดงว่าคนที่ยืนอยู่แถวหน้าเป็นผู้แทนของคนกลุ่มนั้น

ผมเรียนศึกษาธิการจังหวัดว่า ถ้ามากันอย่างนั้น ผมจะลง
 ไปพบข้างล่าง พูดอย่างไรก็อยากให้ได้ยินทั่วกันหมด ศึกษา-
 ธิการจังหวัดเห็นด้วย พวกเราพากันออกไปข้างนอกโดยมีผมเดินนำ
 หน้า ทันทีที่เห็นคณะของเราออกไป ราษฎรกลุ่มนั้นก็หยุดพูด

คนถือป้ายชูไม้ให้สูงขึ้น เขาไหว้ผมเมื่อผมลงไปถึงเชิงบันไดผมได้ถามว่าทำไมกันมากมายนัก ผมถามทั้งๆ ที่ทราบอยู่แล้วว่าเขาทำไม

ผู้นำของกลุ่มตอบแทน ว่าราษฎรชาวเนินกลุ่มอยากมาขอให้กรมสร้างโรงเรียนรัฐบาลให้ เวลาขึ้นรวบรวมที่ดินไว้ให้แล้วประมาณ ๒๐ ไร่ และหาเงินไว้สมทบการก่อสร้างได้ประมาณ ๕๐,๐๐๐ บาท ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ตรงกันกับคำบอกเล่าของศึกษาธิการจังหวัด ผมได้ถามว่าที่ดินเป็นที่ลุ่มหรือที่ดอน เขาตอบว่าเวลานี้เป็นนา พอเกี่ยวข้าวเสร็จก็จะพากันเกรดที่ ถมที่ให้เรียบ ร้อย ตัดถนนเข้าโรงเรียนให้ และล้อมรั้วให้ด้วย

ต่อจากนั้นก็มีการแย่งชิงกันอธิบาย ที่ดินสวยมาก ท่านอธิบดีจะไปดูเมื่อไรก็ได้ แต่อยากให้ไปดูเมื่อเกรดให้เรียบร้อยแล้วมากกว่า ปีนี้น้ำไม่ค่อยดี ถ้าดีก็จะหาเงินได้มากกว่านี้ แต่ปีต่อไปจะพยายามหาเงินช่วยเหลือทางราชการอีก แหม่น่าสงสารเด็ก จบ ป. ๗ แล้วไม่มีที่เรียนต่อ ต้องนั่งรถนั่งเรือไปเรียนถึงพิชิต หรือไม่ยังงั้นก็ต้องเข้ามาเรียนในเมือง เด็กบ้านนอกยิ่งเชื่อ ๆ ซ้ำ ๆ อยู่ด้วย ส่งไปเรียนไกลบ้านนั้นก็เห็นห่วง เรื่องครูไม่เป็นไร พอหาได้ ถ้ายังไม่มีอัตราบรรจุจะพากันออกเงินจ้างให้ก่อน บ้านพักครูก็ไม่ยาก ให้พักบ้านใครก่อนก็ได้ เรื่องเด็กที่จะมาเข้าเรียนก็ไม่เป็นปัญหา ใคร ๆ ก็อยากให้อลูกหลานเรียนใกล้บ้านทั้งนั้น

มีการแนะนำตัวกรรมการ แนะนำผู้เสียสละที่ดิน ผมบอกว่า
ที่ดิน ๒๐ ไร่ มันแคบเกินไปขอสัก ๓๐ ไร่จะได้ไหม ได้ครับหา
เพิ่มให้ได้ไม่ต้องเป็นห่วง เจ้าของนาใกล้เคียงก็มาด้วย นี่เ็นครับ
หันไปถามกันว่า ท่านอธิบดีอยากขอที่ดินเพิ่มให้เป็น ๓๐ ไร่
จะพอให้ได้ไหม เจ้าของนายยังไม่ทันตอบ คนอื่นตอบแทนว่าได้
เจ้าของนาหันไปบ่นกับเพื่อนที่ยืนใกล้ ๆ ว่า “เสียนาอีกแล้ว
ซีจู้” เสียงที่บ่นนั้นไม่ใช่เสียงของความไม่พอใจ แต่เป็นเสียงของ
ความภูมิใจ

“เสียนาดีกว่าเด็บบ้านเราเสียคนน่า” หัวหน้าคนหนึ่งตอบ
“บอกท่านอธิบดีหน่อยซิว่าเกินดีให้”

เจ้าของนาหันมาพูดกับผม “ถ้าพรรคพวกเขาวางยังงั้นผมก็
ให้ครับ”

“ความจริงพวกผมไม่คิดจะเอาของเขาเปล่า ๆ หรอกครับ”
ผู้นำกลุ่มคนหนึ่งอธิบาย “พวกผมจะซื้อ แต่ต้องซื้อในราคาพิเศษ
เรียกว่า ซื้อเกมขอนั่นแหละครับ อีกอย่างผมก็คิดว่าคงไม่ขอจาก
เจ้าน้าเจ้าเดียว ไปวัดที่ตักกันก่อน ตัดให้สววยเลย ตัดไปโดนของ
ใครเท่าไร ก็ขอคนนั้นเท่านั้น”

“ทำแบบนั้นเขาจะให้หรือ” ผมถาม

“ให้ครับ ให้แน่” เขาตอบอย่างมั่นใจ “ก็ตกลงกันแล้วนี่ว่า
จะช่วยกัน เสียนาแก่น้าทำไมจะเสียไม่ได้”

“ท่านจะให้โรงเรียนไหมครับ” ชายหนุ่มคนหนึ่งถาม
 ขนด้วยเสียงอันดัง

เสียงอธิบายเย็บลง ความตื่นเต้นทำให้ทุกคนชี้แจงเสียงจน
 ลืมนึกถึงประเด็นที่สำคัญที่สุด ทุกคนหันหน้ามาทางผมเพื่อรอฟัง
 คำตอบ

ศึกษาธิการจังหวัดชี้แจงว่า ท่านอธิบดีไม่มีอำนาจจะตอบ
 ทกลงใต้พื้นที่ทันที ต้องดูเรื่องราวอย่างละเอียดเสียก่อน จึงขอ
 อนุมัติต่อสำนักงบประมาณ เมื่อสำนักงบประมาณอนุญาตจึงจะ
 ดำเนินการได้ เรื่องนี้ท่านอธิบดีเห็นใจพวกเรา เมื่อได้ทราบ
 ความต้องการอย่างนี้แล้ว ก็คิดว่าท่านจะช่วยเหลือพวกเรา จังหวัด
 จะทำรายงานละเอียดเสนอกรมไปเอง

ผมไม่เคยเห็นสีหน้าคนเป็น จำนวนมากเปลี่ยนแปลงอย่าง
 รวดเร็วถึงขนาดนั้น ในขณะที่เขาอธิบายเรื่องราวให้ผมฟังนั้น
 จิตใจของเขาเต็มไปด้วยความหวัง ความตื่นเต้นทำให้เขาแน่ใจ
 ว่าเขาจะได้โรงเรียนให้บุตรหลานของเขา เขาไม่ทราบว่าการขอ
 การต้องปฏิบัติตามระเบียบ กว่าจะสร้างโรงเรียนได้แต่ละหลังก็
 ต้องผ่านพิธีการอะไรต่ออะไรหลายอย่าง

ความไม่แน่ใจบนใบหน้าของคนร้อยคนทำให้ผมหดหู่ใจ
 จะให้ผมตอบเขาว่าอย่างไร จะให้ผมตอบราษฎรชาวชนบทที่ยอม
 เสียภาษีกว่าร้อยละห้าให้เด็กบ้านนั้นเสียคนว่าอย่างไร

ใครคนหนึ่งในกลุ่มนั้นพูดขึ้นซ้ำ ๆ ว่า ขอฟังคำตอบจากท่านอธิบดีได้ไหม พวกผมอยากได้โรงเรียนจะพอให้ได้ไหม

ผมถอยหลังขึ้นไปยืนบนบันไดบ้าน เพื่อให้ทุกคนเห็นหน้า เพื่อให้เสียงกระจายพอที่ทุกคนจะได้ยินทั่วกัน เมื่อขึ้นไปยืนบนที่สูงจึงสังเกตได้ว่ามีคนยืนดูที่นอกครัวหลายคน สามล้อสองสามคันจอดอยู่ด้วยความสนใจ ผมพูดกับชาวเนินกลุ่มสน ๆ ในสาระสำคัญ ผมพูดดังต่อไปนี้

“ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

วันนี้ผมมีความภูมิใจที่ได้พบคนที่สนใจในการศึกษา ท่านอยากสร้างโรงเรียนให้แก่บุตรหลานของท่าน ผมก็อยากสร้างโรงเรียนให้แก่บุตรหลานของท่าน ใจเราตรงกัน เราคงพอช่วยกันได้”

ผมสังเกตว่าสีหน้าของชาวเนินกลุ่มนี้ดีขึ้นเล็กน้อย แต่ก็มีแววสงสัย คงสงสัยว่าผมจะเล่นตลกกับเขาแบบไหน แล้วผมก็พูดต่อ

“ผมอยากเรียนต่อท่านว่าผมไม่มีอำนาจสั่งการในเรื่องนี้ได้ ผมจะต้องส่งเจ้าหน้าที่มาสำรวจที่ตั้งของโรงเรียน ผมจะต้องทำรายงานเสนอสำนักงบประมาณเสียก่อน ถ้าสำนักงบประมาณอนุมัติ กรมจึงจะเปิดโรงเรียนให้ท่านได้

แต่ผมขอรับ รองว่าจะพยายาม จัดสร้าง โรงเรียน ให้แก่ชาวเนินกลุ่มจนสุดความสามารถ ผมหวังว่าผมจะทำได้ ถ้าท่านช่วยผมในเรื่องที่ดิน ในเรื่องเงินสมทบทุนการก่อสร้างเหมือนกับที่ได้

พูดไว้ ผมคิดว่าเราจะได้โรงเรียนให้แก่บุตรหลานของชาวเนินกุ่ม
แน่ ๆ

ผมขอถือโอกาสขอบคุณท่านทั้งหลาย และขออวยพรให้
ท่านจงประสบแต่ความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ”

เมื่อผมพูดจบ มีเสียงตบมือประปราย หัวหน้าชาวบ้านคน
หนึ่งก้าวออกมาข้างหน้าเพื่อพูดแทนพวกที่ไปด้วยกัน ผมจำได้
ว่าเขาพูดอย่างนี้

“ท่านอธิบดีที่เคารพ

พวกผมเป็นชาวบ้านนอก พวกผมอยากให้ลูกหลานได้
เรียนหนังสือเหมือนคนในเมืองใหญ่ ๆ ญาติพี่น้องของผม เพื่อน
ฝูงของผมเขายอมเสียเงินเสียทอง เพื่อขอให้ท่านสร้างโรงเรียนให้
ท่านบอกว่าท่านต้องขออนุมัติสำนักงบประมาณ ผมก็เข้าใจ ขอให้
ท่านช่วยขอให้ได้ ผมจะวิ่งเต้นให้อีกทางหนึ่ง ผมแน่ใจว่า ถ้า
ท่านอธิบดีช่วยเหลือจริง ๆ เรื่องก็คงสำเร็จ อย่าลืมเด็กบ้านนอก
ตาจ๋า ๆ นะครับ”

เขาจากผมไปด้วยความไม่แน่ใจ แต่เขาก็ติดตามเรื่องอยู่
ตลอดเวลา เขาไปที่กรมไปที่สำนักงบประมาณ ผมได้พบกับหัว
หน้าชาวเนินกุ่มบ่อยครั้ง จนในที่สุด เรื่องของเขาก็สำเร็จ

ผมไม่ทราบว่าเขาดีใจแค่ไหน ทราบแต่ว่า เขายอมเสียสละ
แค่ไหน เสียสละแม่แต่ที่นาสำหรับทำกินเพื่อสร้างโรงเรียนให้แก่

เด็กของเขา สำหรับเงินสมทบทุนสร้างโรงเรียน^๕ เขาหาสมทบ
ได้หนึ่งแสนสามหมื่นบาท และที่ดินที่เขายกให้โรงเรียนก็กว้างถึง
๓๕ ไร่

หมายเหตุ ศึกษาธิการจังหวัดพิษณุโลกชื่อนายจำลอง เวช-
อุไร

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. นายสำราญ เมฆอรุณกมล
๒. นายวิชัย จิวงกล
๓. นายสมศักดิ์ ชัยรัตน์
๔. อาจารย์สงวน คงชู
๕. ครุสวาสดี ศรีคง
๖. นายราวิณห์ จันทรชูชน
๗. นายเผื่อน เทียนคำ
๘. นายฉาย พ่วงสุข
๙. กำนันจวบ ชาชาวณา
๑๐. นายนวล คงนก
๑๑. นายทิพย์ เนตรสุนทร
๑๒. นายฉลวย พิณิจ
๑๓. นายลี บางชะวงษ์

๑๔. นายยี่ เมฆอรุณกมล
๑๕. นายยกแข็ง แซ่บ่าง
๑๖. นายตติ ^{๕๕} แซ่จิว
๑๗. ผู้ใหญ่พาน เรืองจัย
๑๘. ทมอแก้ว พันธุ์เหล็ก
๑๙. นายชลอ เมฆอรุณกมล
๒๐. นายไสว เจริญภาพ

นายเก็งปัก แซ่จิว เป็นประธานการก่อสร้าง
 ราชนามผู้บริจาคที่ดินและแลกเปลี่ยนที่ดิน
 นางแห้ว ชัยรัตน์

นายไ้ นางเผือก นุ่มโถม

นางนวม นายฉาย นางปิ่น พ่วงสุข

นายเม็ค นางพวง ทินานันท์

ส.ส. สุขน ชามพูนท

นายมน พินิจ

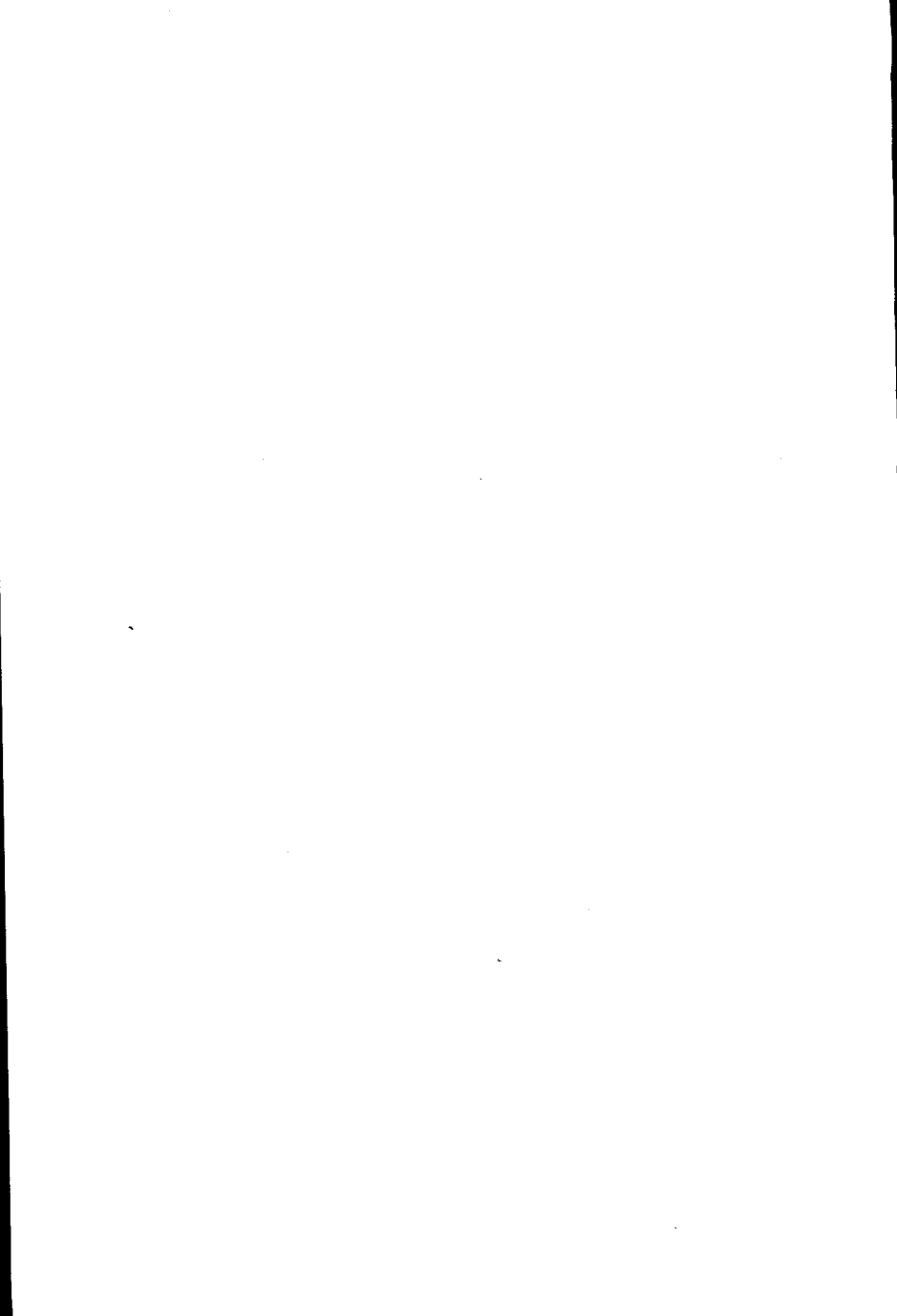
นายบุญ นางเล็ก เชื้อดี

นายบุญ นางมี คิษฐ์ชานา

เรื่องที่ 9

บรรหารแจ่มใสวิทยา

ตอนที่๑๖ สร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาที่อำเภอคอน

เจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผมไม่ได้พบกับผู้มีจิตศรัทธาจะสร้างโรงเรียนให้ ได้พบแต่ศึกษาธิการจังหวัด ซึ่งเข้าไปเชิญผมไปดูที่ดินและดูสภาพของบ้านเมือง ศึกษาธิการจังหวัดเล่าให้ฟังย่อ ๆ ว่า มีนักธุรกิจท่านหนึ่ง เป็นชาวเมืองสุพรรณบุรี เดิมเป็นเด็กยากจนได้ก่อสร้างตัวขึ้นมาจนมีฐานะดี ท่านผู้นี้ได้บริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณกุศลมามาก บัดนี้มีความคิดจะสร้างโรงเรียนสักหนึ่งโรงเรียน จังหวัดสุพรรณบุรีมีโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอเกือบครบทุกอำเภอแล้ว ยังขาดอยู่แต่อำเภอคอนเจดีย์อำเภอเดียว ศึกษาธิการจังหวัดจึงเสนอแนะให้สร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้นที่อำเภอ^๕ นักธุรกิจท่านนั้นเห็นด้วย จึงได้ซื้อที่ดินไว้แปลงหนึ่งสำหรับเตรียมสร้างโรงเรียน ถ้าทางราชการอนุมัติให้จัดตั้งโรงเรียน รัฐบาลประจำอำเภอ^๖ นั้น ท่านก็ยินดียิ่งจะก่อสร้างอาคารเรียนและ อาคารประกอบอื่น ๆ ให้

จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ใกล้กรุงเทพ ฯ นิดเดียว ถนนก็ดี แต่
 ผมก็ไม่เคยไป ผมจึงได้ขอร้องให้ศึกษาธิการจังหวัดพาผมไปดูโรง
 เรียนมัธยมศึกษาทุกแห่ง ผมไม่เห็นว่าสุพรรณบุรีจะสมบูรณ์พลสุข
 ถึงขนาดนั้น การชลประทานดี ราษฎรปลูกพืชหมุนเวียนได้ตลอด
 ปี ถึงแม้จังหวัดนี้จะไม่คึกคักเหมือนจังหวัดอื่น แต่ก็เจริญเติบโตมา
 ด้วยความมั่นคง เป็นแก่นสาร ไม่มีลักษณะฉาบฉวยเหมือนบาง
 ที่บางแห่ง ผมหวังว่าสุพรรณบุรีจะค่อย ๆ เติบโตขึ้นมาในลักษณะ
 นี้อย่างต่อไป

อำเภอคอนเจดีย์เป็นอำเภอเล็กที่สุดของสุพรรณบุรี อยู่ห่าง
 จากจังหวัดไม่ถึง ๓๐ กิโลเมตร มีพลเมืองไม่ถึงสามหมื่นคน
 ถนนจากทางแยกไปสู่อำเภอเป็นถนนหินบดทับแน่นแล้ว แต่ยังไม่
 ได้ลาดยาง คลองส่งน้ำของชลประทานตัดกับถนนเป็นระยะ ๆ
 ไม่ว่าจะผ่านไปในทุกฤดูไหน จะมองเห็นกิจกรรมทางเกษตรอยู่เสมอ
 รู้สึกว่าเกษตรกรแถวนี้จะปลูกพืชผลต่าง ๆ ทุกฤดู

ก่อนจะถึงคอนเจดีย์ถนนตัดเป็นเส้นตรง มองเห็นอนุสาวรีย์
 คอนเจดีย์แต่ไกล เจดีย์ที่สร้างนั้นถึงแม้ขนาดจะไม่ใหญ่โตนัก แต่
 ก็สูงสง่า ทาสีขาว มองเห็นได้ชัดเจน ทำให้สง่างามเป็นพิเศษ

ที่ดินสำหรับสร้างโรงเรียนรัฐบาลตั้งอยู่บนฝั่งขวามือของ
 ถนนสายนี้ ศึกษาธิการจังหวัดและนายอำเภอคอนเจดีย์คนก่อน
 ให้อำนาจอาณาเขตอย่างกว้าง ๆ ดูด้วยตา รู้สึกว่าที่ดินจะเล็กเกินไป

เมื่อถามถึงขนาดจึงได้ทราบว่ที่ดินที่ซื้อไว้มีเพียง ๑๗ ไร่ ผมต่อ
รองว่าขอให้ขยายที่ดินออกไปให้ถึง ๓๐ ไร่ จะได้ไหม นายอำเภอ
บอกว่า กำลังดำเนินการอยู่แล้ว จะได้ตามจำนวนที่ผมต้องการหรือ
เปล่าไม่ทราบ ถึงอย่างไรก็ได้เสนอแนะต่อผู้มีจิตศรัทธาต่อไป
เวลานี้กำลังซื้อที่ดินด้านหน้าเพื่อทำให้ที่ดินสวยงาม สำหรับด้าน
หลังนั้นคิดว่าค่อยซื้อต่อคงพอทำได้ แต่ติดขัดอยู่ตรงที่ว่ามีทาง
สาธารณะคั่นอยู่ ถ้าเจรจากับราษฎรแถบนั้นได้ นายอำเภอจะตัด
ทางสาธารณะให้ตรง และขอเอาทางสาธารณะมาผนวกกับที่ดิน
โรงเรียนซึ่งซื้อไว้แล้ว หากทำเช่นนั้นได้โรงเรียนก็จะมีอาณาเขต
กว้างขวางออกไปอีก ถึงอย่างไรก็ตาม ผู้มีจิตศรัทธาที่ตั้งใจจะ
สร้างให้โรงเรียนนี้เป็นสถานศึกษาชั้นดี ถ้าทางราชการขอรับรองไป
ท่านคงจะทำให้เป็นแน่

ผมยังไม่ได้ตอบตกลงว่า จะจัดตั้งโรงเรียนรัฐบาล ที่ อำเภอ
ดอนเจดีย์ เพราะยังมองเห็นอุปสรรคหลายอย่าง ประการแรก
อำเภอดอนเจดีย์เป็นอำเภอเล็ก มีพลเมืองน้อย นักเรียนประถม
ปีที่ ๗ ที่จะมาเข้าเรียนต่อก็มีจำนวนน้อย ถ้าขออนุมัติจัดตั้ง
โรงเรียนไป สำนักงานประมาณอาจไม่เห็นด้วยก็ได้ ประการที่
สองที่ดินที่จัดซื้อไว้ยังคับแคบ ถ้าโรงเรียนขยายตัวออกไปจะ
หาที่สร้างอาคารได้ยาก ถึงเมื่อนายอำเภอจะรับรองไว้ก็จริง ผมก็
ควรจะได้พุดจากกับผู้มีจิตศรัทธาโดยตรงอีกทีหนึ่ง ประการที่สาม

การหาครูมาสอนในโรงเรียนชนิกนจะเป็นปัญหา อำเภอนั้นเป็น
อำเภอเล็ก ที่ตั้งโรงเรียนอยู่ห่างไกลจากตลาด ถึงแม้ว่าเราจะ
สร้างบ้านพักครูในโรงเรียนให้ แต่ครูก็จะอยู่กันอย่างเงียบเหงา
ผมต้องคิดแก้ปัญหาไว้อีก

ผมเล่าถึงข้อขัดข้องทั้งสามให้ศึกษาธิการจังหวัดและ นาย
อำเภอฟัง ศึกษาธิการจังหวัดรับรองแข็งขันว่านักเรียนที่จะมา
เรียนต่อไม่น้อยแน่ ๆ โรงเรียนนี้มิใช่จะรับนักเรียนจากอำเภอ
ตอนเจดีย์อำเภอเดียวเท่านั้น เด็กในอำเภอใกล้เคียงก็จะมาเรียน
ด้วย ถ้าคิดถึงแต่สถิติของอำเภอตอนเจดีย์อำเภอเดียวก็เป็นจริง
อย่างผมว่า แต่เด็กนักเรียนไม่ได้ถือเรื่องการแบ่งอำเภอเป็นสำคัญ
โรงเรียนไหนใกล้บ้าน เขาก็ไปเรียนในโรงเรียนนั้น

สำหรับข้อขัดข้องประการที่สอง นายอำเภอบอกว่าไม่ต้อง
เป็นห่วง ท่านจะเข้าไปแจ้งต่อผู้มีจิตศรัทธาที่กรุงเทพฯ ในสอง
สามวันนั้น ความจริงวันนี้ควรจะได้พบกันแล้ว เผอิญผู้มีจิตศรัทธา
เกิดมีธุระทางอื่น มาพบผมด้วยตนเองไม่ได้ จึงได้มอบหมายให้
นายอำเภอมาชี้แจงแทน สำหรับเรื่องที่ดินให้รับไปได้เลยว่ายาย
ได้แน่

ส่วนปัญหาที่สามศึกษาธิการจังหวัดบอกว่า จะเลือกเอาครู
อำเภอนั้นมาสอน หรือไม่ก็จะเลือกเอาคนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วน
รวมมาอยู่ในชั้นต้น เมื่อครูรุ่นแรกอยู่กันเป็นปึกแผ่นแล้ว คนที่
มาอยู่รุ่นหลังคงจะมีความอบอุ่นตามไปด้วย

เมื่อกลับไปกรุงเทพฯ ผมยังไม่ขอจัดตั้งโรงเรียนรัฐบาลที่
ตอนเจดีย์ ผมต้องเปรียบเทียบความจำเป็นต่อก่อน นอกจากนั้น
ผมก็ต้องพบกับผู้มีจิตศรัทธาก่อน เพราะไม่ทราบว่าเขาจะเอา
จริงแค่ไหน

วันหนึ่งนายอำเภอกับผู้มีจิตศรัทธาไปหาผมที่กรม เขาเป็น
ชายหนุ่มอายุประมาณ ๔๐ ปี นุ่มกว่าผมคิดไว้มาก ถ้าเห็น
เขาเดินตามถนน ใคร ๆ ก็คงไม่นึกว่าเขามีคุณสมบัติพิเศษอะไร
การแต่งตัวไม่สื่อให้เห็นฐานะอันมั่งคั่งของเขา เมื่อได้คุยกันแล้ว
ผมจึงรู้สึกว่ายายหนุ่มคนนี้อาจจริง เขามีคุณสมบัติพิเศษที่น่านับถือ
หลายประการ เขาหาเงินได้แต่ก็คิดว่าการเอาเงินไปใช้บำรุงบำเรอ
ความสุขของตนแต่ผู้เดียวเป็นการใช้เงินที่ให้ผลไม่คุ้มค่า ถ้าเขา
แบ่งเงินมาทำสาธารณกุศล คนอื่นจะได้รับความสุขจากเงินของ
เขาหลายร้อยหลายพันคน เขาเคยเป็นเด็กยากจนมาก่อน เขาจึง
อยากหาทางส่งเสริมเด็กยากจนอื่น ๆ ให้มีโอกาสก้าวหน้าอย่างเขา
ด้วย เขาอยากทำบุญเจียบ ๆ ไม่อยากให้ใครรู้ กลัวคนอื่นจะหา
ว่าเขาหน้าเอาตาเพื่อหวังผลอย่างอื่น

เราคุยกันเรื่องที่ดิน เขารับรองว่าจะขายที่ดินให้ตามที่กรม
ต้องการ แต่อาจจะต้องใช้เวลานานหน่อย เขาถามถึงแบบของอาคาร
ที่จะสร้าง ผมเสนอให้ใช้แบบอาคารไม้ใต้ถุนสูง ใช้ห้องชั้นบน
เป็นที่เรียนและสำนักงาน ใช้ชั้นล่างเป็นที่รับประทานอาหารและ

ประโยชน์อย่างอื่น ผมเสนอให้เขาสร้างบ้านพักครู และส้วม
นักเรียนเพิ่มเติมให้ด้วย เขาถามถึงการขออนุญาตเปิดโรงเรียน
โดยให้นักเรียนอาศัยเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาไปก่อน ผม
ตอบว่าทำได้ ถ้าสำนักงบประมาณอนุมัติ ผมจะดำเนินการขอให้
ในเร็ว ๆ นี้

ตลอดเวลาที่เรายูกัน ผมสังเกตว่าเขาอยากทำการกุศล
ครั้งนั้นมาก เขาไม่ได้มาพูดแบบคนมีเงินที่จะมาทำบุญคุณให้แก่
ทางราชการ แทบจะกล่าวได้ว่าเขามาอ่อนน้อม มาขอร้องทำบุญ
ขอให้เขามีโอกาสได้ทำประโยชน์ให้แก่เด็กสุพรรณบุรีบ้าง เด็ก
เหล่านั้นถึงแม้จะไม่ใช่เครือญาติของเขาโดยตรง แต่เขาก็ถือว่าเป็น
เป็นลูกเป็นหลานของเขา เขาขอทำประโยชน์ให้แก่ลูกหลาน
ของเขาบ้าง

การขออนุมัติจัดตั้งโรงเรียนรัฐบาลที่อำเภอคอนเจดีย์ดำเนิน
ไปโดยสะดวก สำนักงบประมาณอนุมัติให้เปิดเรียนได้ในปี
๒๕๑๒ โดยให้อาศัยเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาไปก่อน โรง-
เรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา เกิดขึ้นโดยที่ยังไม่มีอาคารสถานที่ของ
ตนเอง

ในปี ๒๕๑๒ ผู้มีจิตศรัทธาได้จัดการถมที่ดิน ล้อมรั้ว
โรงเรียน เขาติดต่อกับหน่วยงานของกรมอย่างใกล้ชิด แบบของ
เราเป็นที่พอใจของเขา เขารับไปปลูกสร้างให้ตามนั้น ผมก็คิด
ตามตามดูอยู่เรื่อย ๆ งานก่อสร้างดำเนินไปด้วยดีตลอดเวลา

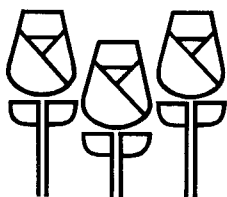
เมื่อมีเวลาว่างผมก็ไปดูโรงเรียนนี้ ตอนผมไปดูนั้นอาคารเรียนสร้างเกือบเสร็จ ยังเหลือแต่งงานตกแต่งภายใน อาคารนั้นมั่นคงแข็งแรง สิ่งที่น่าสนใจมากก็คือฝีมือในการก่อสร้าง วัสดุที่ใช้ได้รับการเลือกสรรมาอย่างดี ผมมองดูพื้นอาคารเรียนแล้วถึงกับออกปากว่าทำเรียบร่อยยังกับพื้นบ้าน ได้รับคำบอกเล่าจากคนคุมงานก่อสร้างว่าผู้มีจิตศรัทธากำชับหนักหนาว่าให้สร้างจนสุดฝีมือ ไม่แพ่นไหนไม่ดีให้คัดออก ให้เลือกเอาแต่ไม้ชั้นดีมาทำพื้นโรงเรียน เขารักโรงเรียนนี้มาก เขาสร้างมันขึ้นมาด้วยความรักจริง ๆ

วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๑๓ เป็นวันทำพิธีรับมอบที่ดินและอาคารเรียนโรงเรียนบริหารแจ่มใสวิทยา ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ไปเป็นประธานในงานนี้ มีแขกจากสุพรรณบุรีและกรุงเทพฯ ไปในงานนี้เป็นจำนวนมาก พิธีดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมหน้าสมตา

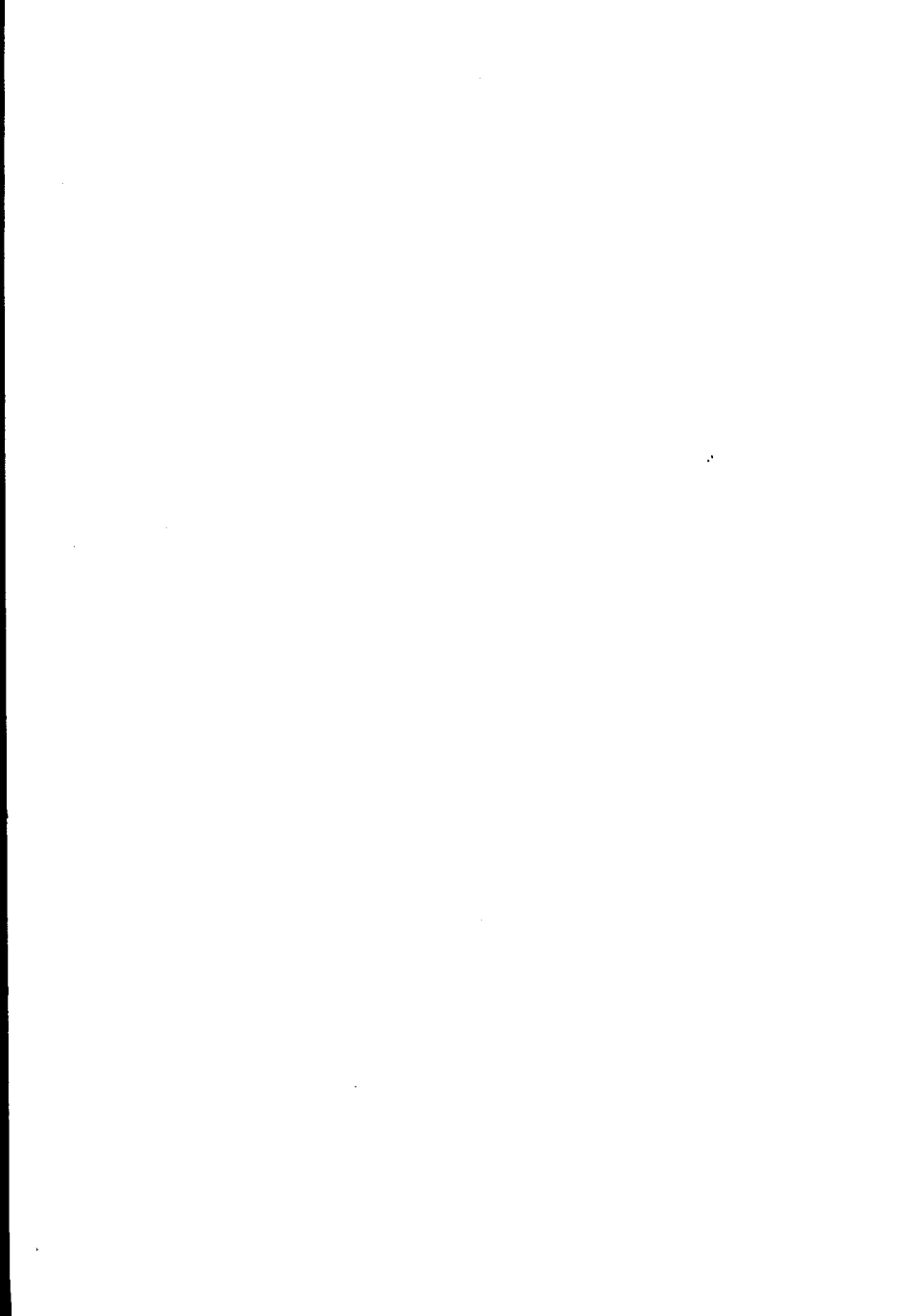
เสร็จพิธีแล้วมีการรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันในชั้นล่างของอาคารเรียน แขกที่ไปในงานต่างก็ไปแสดงความขอบคุณต่อผู้มีจิตศรัทธา สำหรับผมนั้น นับตั้งแต่ได้ร่วมงานกันมาก็ย่อมมีความสนิทสนมกันเป็นธรรมดา ผมจึงถือโอกาสแสดงความขอบคุณกับเขาหลังคนอื่น เมื่อผมรอบคอบเสร็จ เขาตอบผมสั้น ๆ ว่า

“ผมทำเพื่อลูกเพื่อหลาน ครับ”

หมายเหตุ ผู้มีจิตศรัทธาสรางโรงเรียน บรรหารแจ่มใสวิทยา
 ช่อ นายบรรหาร ศิลปอาชา และภรรยาชื่อ นาง
 แจ่มใส ศิลปอาชา
 ศึกษาธิการจังหวัดช่อ นายเมียน เครือสินธุ์ ■ ■

สรุป

กระทรวงศึกษาธิการ

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๑๓

เรียน ท่านผู้อำนวยการ

ผมได้เล่าเรื่องบุคคลที่พยายามหาที่เรียน และปรับปรุงการศึกษาในระดับมัธยมให้ท่านฟังเพียง ๔ เรื่อง คนเหล่านั้นสมหวังบ้าง พลาดหวังบ้าง ทั้งที่ผมได้เล่ามาแล้ว ความจริงเรื่องที่ผมได้ประสมนามีมากกว่านี้ ว่าเล่าหมดก็เกรงว่าเรื่องจะซ้ำกันไม่น่าอ่าน เรื่องทั้งเก้าที่ผมเล่ามานี้ผมเลือกนำมาเล่าเฉพาะเรื่องที่แสดงให้เห็นความปรารถนาดีต่อการศึกษา ในลักษณะต่างๆ กัน เพียงเพื่อเป็นตัวอย่างเท่านั้น บุคคลที่ช่วยเหลือการศึกษานั้นมีมาก มากกว่าที่ผมเล่ามาแล้วหลายเท่า

ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ผมตั้งใจไม่เล่าถึงความเมตตาปรานีของพระภิกษุ เรื่องของพระที่ช่วยการศึกษาขึ้น ถ้าจะเขียนเป็นหนังสือก็ต้องเขียน อีกหลายเล่ม บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งก็คือกรรมการสมาคมนักเรียนเก่า สมาคมครูผู้ปกครอง และสมาคมหรือมูลนิธิอื่น ๆ ทั้งที่ตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริม การศึกษาของเยาวชน ผมซาบซึ้งในกรรมดีของท่านเหล่านั้นที่ได้ประกอบไว้ จึงขอถือโอกาสขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ครูใหญ่และครู ซึ่งช่วยกันเสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ ให้แก่การศึกษา ทนทำงานในภาวะลำบากตรากตรำเพื่อเห็นแก่ ความเจริญก้าวหน้าของเด็กนั้น มีเป็นจำนวนมาก มากจนแล้ว แล้วก็จะกลายเป็นของธรรมดาไป

จำนวนของบุคคลที่ช่วยเหลือการศึกษามีมาก แต่ละท่าน ได้เสียสละให้แก่การมัธยมศึกษาเป็นอย่างมาก ในขณะที่เดียวกัน ความจำเป็นที่จะต้องขยายและปรับปรุง การมัธยมศึกษา ก็มากขึ้น ตามไปด้วย สำนักงบประมาณได้จัดสรรเงิน ให้แก่ กรมวิสามัญ ศึกษาอย่างเห็นอกเห็นใจ สมาชิกสภาผู้แทนก็ได้ให้ความเอาใจใส่ เป็นพิเศษ ถึงกระนั้น ทรัพย์สิ้นเงินทองที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ ก็ยังไม่พอเพียงที่จะทำงานให้ได้ผลตามความต้องการของประชาชน

แต่ละปีจำนวนเด็กไม่มีที่เรียนในชั้นมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้น จน น่าตกใจ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้แต่ปลอบ ประโลมให้คณะครู ครูใหญ่ และอาจารย์ใหญ่ของกรมวิสามัญ ศึกษาทำงานมากขึ้น เสียสละมากขึ้น ผมและผู้บริหารงานของ กรมก็คอยติดตามช่วยเหลือโรงเรียนด้วยวิธีต่าง ๆ ช่วยไปแล้วก็ ยังรู้สึกว่าการเรียนต้องรับภาระหนักมากขึ้นกว่าเดิม โรงเรียนได้ แต่แจ้งให้กรมทราบถึงปัญหา เสนอวิธีที่จะแก้ปัญหาให้กรมพึง เสร็จแล้วก็มึนหม่นหมองรับภาระของเขาต่อไป เขามีได้ปรึกษา บ่นว่าแสดงความย่อท้อต่องาน ผมไม่ทราบว่าเขาจะทนไปได้อีก นานเท่าใด

ผู้ปกครองของเด็กซึ่งขาดแคลนที่เรียนได้มาขอความช่วยเหลือจากผมเป็นจำนวนวันละมาก ๆ โรงเรียนที่ต้องการขยายชั้นเรียนเพื่อรับเด็กเพิ่มชนกัมเป็นจำนวนมาก เขาเหล่านั้น ต่าง รอคอยคำตอบด้วยความหวัง ผมอยากช่วยเด็กให้หมด อยากอนุญาตให้โรงเรียนขยายชั้นให้หมด แต่เมื่อคุตันทุนที่มีอยู่แล้ว ผมก็ทราบว่าการขยายงานจนเกินกำลังแล้ว ผมจำเป็นต้องปฏิเสธไปหลายราย บางคนก็ยอมรับความจริง บางรายก็เกรี้ยวกราด ไม่ว่าใครจะแสดง ปฏิกริยาอย่างไร ผมยอมรับ ปัญหาและเข้าใจปัญหาของเขา

ผมอยากเรียนท่านผู้ปกครองที่พลาดหวังว่า ศัตรูของท่าน ไม่ใช่รัฐมนตรีว่าการ กระทรวง ศึกษาธิการ ไม่ใช่ อธิบดี กรมวิสามัญศึกษา ไม่ใช่ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ท่านไม่ได้ คนเหล่านั้นเป็นมิตรของท่าน เขาพยายามช่วยเด็กทุกคน เราเป็นพวกเดียวกัน เราพยายามต่อสู้กับศัตรูของเราด้วยกัน ศัตรูของเราได้แก่การขาดแคลนเงินทอง และความยากไร้ ซึ่งสถานศึกษากำลังเผชิญอยู่ในเวลานี้

ผมเขียนหนังสือเล่มนี้เพื่อชี้ให้ท่านเห็นความจริงข้อนี้ ถ้าเราเข้าใจปัญหาตรงกัน เราจะได้ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ถูกต้อง เมื่อสิบกว่าปีมาแล้ว หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้ชักชวนให้ประชาชนบริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือการศึกษาจนได้ผลดี

อย่างงดงาม มา^{๔๕}ฉันก็มีมาเสนอปัญหาเดียวกันแก่ท่านอีก ผมหวังว่าการศึกษายังจะเป็นจุดสนใจของคนทั้งประเทศ^๕ หวังว่าสื่อมวลชนคงจะให้การสนับสนุน และหวังว่าท่านผู้อ่าน จะให้ความช่วยเหลือและร่วมมือตามควรแก่กำลังของท่านด้วย

เหตุที่ผมต้องมาขอรบกวนท่านผู้อ่าน ก็เพราะภาระของกรมวิสามัญศึกษานั้น เพิ่มขึ้นจนกำลังงบประมาณ จากรัฐบาลทางเดียวไม่สามารถจัดปัญหาได้ เรื่องนี้ไม่ใช่เกิดขึ้นในบ้านเมืองของเราแห่งเดียว มันเกิดขึ้นกับทุกประเทศ นักการศึกษาทั่วโลกต้องหาเงินเพื่อใช้จ่ายในทางการศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ และต้องหาเพิ่มโดยไม่หยุดหย่อน ประเทศเราก็ได้ทำเช่นนั้นมานานแล้ว แต่เราก็มิเคยหาเงินเพื่อการศึกษาในลักษณะที่กว้างขวางดังที่กระทรวงศึกษาธิการจะทำต่อไป

บางทีการเสนอปัญหาบางประการ อาจทำให้ท่านเข้าใจเรื่องราวได้^๕

ตามนโยบายของรัฐบาล ท่านอยากให้ประชาชนชาวไทยมีโอกาสในทางการศึกษาเท่าเทียมกัน กรมวิสามัญศึกษาจึงต้องขยายการมัธยมศึกษาไปสู่อำเภอต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาคให้ทั่วถึงเป้าหมายของกรม จึงต้องเร่งสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอให้ครบทุกอำเภออย่างรีบด่วน ตามปกติกรมมักได้งบประมาณเพื่อการนี้^๕อยู่แล้ว แต่สิ่งที่สำนักงบประมาณไม่สามารถ

ให้ได้คือเงิน สำหรับซื้อที่ดิน สร้างโรงเรียน เมื่อเป็นเช่นนี้
กรมก็ต้องขอความช่วยเหลือจากฝ่ายบ้านเมืองและประชาชนให้จัด
หาที่ดินให้ การเตรียมการเปิดโรงเรียนใหม่ มิใช่หยุดยั้งเพียง
การหาที่ดินมาเป็นสมบัติเท่านั้น โรงเรียนจะต้องถมดิน ปรับ
สนาม ตกแต่งบริเวณให้เหมาะสมที่จะใช้เป็นสถานศึกษา ต้อง
ล้อมรั้ว ต้องทำถนน ทำทางระบายน้ำ ต้องต่อน้ำ ต่อไฟฟ้า
เข้าไปในบริเวณโรงเรียน การสร้างโรงเรียนมิได้หยุดยั้งเพียงการ
สร้างอาคารเรียนหลังแรก ต่อไปโรงเรียนต้องต่อเติมอาคารเก่า
สร้างอาคารใหม่เพิ่มขึ้น ต้องปรับปรุงการสอน ต้องทำอะไรอีก
มากมาย กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนต้องทำ จำเป็นต้องใช้เงิน
ทั้งสิ้น ถึงแม้สำนักงบประมาณจะเห็นอกเห็นใจโรงเรียนเพียงใด
ก็ตาม เขาเองก็ไม่สามารถเจียดจ่ายเงินมาให้แก่โรงเรียนได้ทั่วถึง

เรื่องหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองนักเรียน ก็คือ
เรื่องโต๊ะเรียน ม้านั่ง ทุกปีจะมีการขอให้ผู้ปกครองช่วยเหลือ ผู้
ปกครองก็ไม่เข้าใจว่าทำไมกรมจึงไม่มีโต๊ะเรียน ม้านั่ง ให้
โรงเรียน ผมอยากเรียนว่าแต่ละปีโรงเรียนทั่วประเทศมีจำนวน
นักเรียนเพิ่มขึ้นประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน ถ้าจะตั้งงบประมาณ
ซื้อโต๊ะเรียน ม้านั่ง ชุดละ ๑๕๐ บาท ให้ครบ กรมก็ต้อง
ตั้งงบประมาณถึง ๗,๕๐๐,๐๐๐ บาท เงินจำนวนนี้ไม่ใช่
จำนวนเล็กน้อย ทั้งกรมและสำนักงบประมาณต้องคิดมากกว่าจะใช้

เงินก้อนนี้เพื่ออะไร จึงจะได้รับผลตอบแทนสูงสุด เมื่อพิจารณากันแล้วก็มักจะลงเอยว่าให้บประมาณไปบ้าง ให้โรงเรียนช่วยตัวเองไปบ้าง ถ้าให้โรงเรียนช่วยตัวเอง โรงเรียนก็นำปัญหาไปเสนอต่อผู้ปกครอง ดังที่ท่านก็ทราบกันอยู่แล้ว

การขยายงานในต่างอำเภอและต่างจังหวัดมีความลำบากอย่างยิ่งในเรื่องการหาครุฑีๆ ไปสอน ครูไม่ยอมไปเพราะสาเหตุหลายประการ แต่ประการสำคัญก็คือไม่มีบ้านพักครู ครูบรรจุใหม่เบิกค่าเช่าบ้านไม่ได้ พอบรรจุไปอยู่ต่างจังหวัด ก็ต้องหักเงินเดือนไปเสียค่าเช่าบ้าน รายได้ต้องลดลง นอกจากนั้น ครูที่เป็นสตรียังมีปัญหาพิเศษ ถึงแม้จะเต็มใจเสียค่าเช่าบ้าน เขาก็ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและความสะดวกบางอย่างมากกว่า ครูผู้ชายที่ไปแล้วสำนักงบประมาณใจกว้างเป็นพิเศษ ได้จัดสรรงบประมาณสร้างบ้านพักครูให้แก่กรมสามร้อยกว่าหลัง เป็นเงินเกือบ ๑๗ ล้านบาท ปีนี้กรมอาจได้ ๔๐๐ หลัง คิดเป็นเงินถึง ๒๐ ล้านบาท มองดูเงินก็เห็นว่าเป็นก้อนใหญ่ แต่เมื่อเฉลี่ยกันไปแล้วก็จะได้ไม่ถึงโรงเรียนละหลัง เพราะโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีอยู่ในราว ๕๐๐ โรง บ้านที่ได้ก็เป็นบ้านราคาหลังละ ๕๐,๐๐๐ บาทเท่านั้น ไม่ได้ใหญ่โตหรือฟุ่มเฟือยแต่อย่างใด

บุคคลอีกประเภทหนึ่งซึ่งต้องทนลำบากก็คือ ภารโรง คนพวกนี้รายได้น้อย ลูกมาก ต้องทำงานให้โรงเรียนสารพัดอย่าง

โรงเรียนต้องการให้การโรงอยู่ในโรงเรียน แต่งบประมาณสร้างบ้านพักการโรงก็ไม่ค่อยได้โรงเรียนก็ต้องหาเศษไม้เศษไม้ปลูกกระท่อมให้อยู่ ภาระในการซ่อมแซมบ้านต้องตกเป็นของภารโรงและโรงเรียน ภาวะเช่นนี้คนซึ่งไม่คุ้นเคยกับกิจการของโรงเรียนมักมองไม่เห็น

เวลาเรานับโรงเรียน เรามักนับเป็นโรง จังหวัดนี้มีเท่านั้น โรงนี้เป็นเรื่องของคนภายนอกมองดูโรงเรียน แต่ครูและครูใหญ่ต้องนับโรงเรียนเป็นห้องเรียน ห้องพิเศษ ต้องดูว่าแต่ละห้องมีอุปกรณ์เพียงพอหรือไม่ ใช้การได้ดีหรือไม่ สายไฟผุกร่อนเพียงใด พื้นชำรุดมากน้อยเท่าใด ฝา ประตู หน้าต่าง คงอยู่ในสภาพใช้การได้ดีหรือไม่ หลังคารั่วหรือไม่ ต้องตรวจตราดูแลอย่างละเอียด ต้องการทางซ่อมแซมให้ดียิ่งขึ้น ปัญหาที่ร้ายที่สุดก็คือครูและครูใหญ่ทราบว่า อาคารเรียนของเขาสร้างมา ๓๐—๔๐ ปีแล้ว น่าจะซ่อมใหญ่ หรือรื้อลงและสร้างหลังใหม่แทนได้แล้ว แต่คนภายนอกก็มองเห็นโรงเรียนเป็นหลังอยู่ เมื่อพูดถึงการสร้างอาคารใหม่ก็มักคิดแต่ว่า สร้างเพื่อรับนักเรียนเพิ่ม ไม่ได้คิดว่าสร้างเพื่อทดแทนของเก่าซึ่งเสื่อมสภาพไปตามอายุของมัน ถ้าท่านผู้อ่านสนใจเรื่องนี้และใคร่ดูตัวอย่าง ก็ไม่ต้องไปอื่นไกล ดูโรงเรียนสวนกุหลาบ เทพศิรินทร์ หรือโรงเรียนประจำจังหวัดของท่านก็ได้จะมองเห็นสภาพที่ผมเล้ามานี้ งบประมาณสำหรับ

ซ่อมแซมหรือสร้างอาคารใหม่เพื่อแทนของเก่า เป็นงบประมาณที่หายากมาก เพราะคนมองเห็นความจำเป็นตานั้นน้อย ผมขอสารภาพว่าแม้แต่ตัวผมเองก็เผลอคิดไปว่าเป็นความจำเป็นอันดีรับรอง แต่ที่แท้จริงแล้วโรงเรียนของกรมได้เสียใช้อาคารที่ไม่ปลอดภัยเป็นจำนวนมาก และใช้มานานเกินไปแล้ว

เมื่อโรงเรียนดำเนินการกิจการมาระยะหนึ่ง กิจการของโรงเรียนก็ขยายขอบเขตกว้างขวาง โรงเรียนเป็นจำนวนมากต้องการขยายที่ดิน เพราะจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น โรงเรียนมีขนาดใหญ่โตขึ้น แต่งบประมาณซื้อที่ดินเป็นยอดเงินที่ขอยากที่สุด ดังได้กล่าวมาแล้ว ถ้าสำนักงบประมาณยอมให้ง่าย ๆ เขาก็ตกหนัก เมื่อเป็นเช่นนั้นสำนักงบประมาณก็มาเกี่ยงเอากับกรมว่า ให้ขอรื้อทางฝ่ายบ้านเมืองและประชาชน กรมก็ได้แต่อ้อนวอนผู้ปรารถนาดีต่อการศึกษา ได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง ราคาที่ดินก็เพิ่มขึ้นทุกวัน จำนวนนักเรียนก็เพิ่มขึ้นทุกวัน จะย้ายไปสร้างในที่ใหม่ ก็ได้ลงทุนไปมากแล้ว เรื่องที่ดินเป็นเรื่องยาก เป็นปัญหาใหญ่ของกรมอยู่เป็นประจำ

ในตอนต้นปีการศึกษามีเด็กไปสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลางปีละมาก ๆ เมื่อสอบคัดเลือกแล้วปรากฏว่า เด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลมีจำนวนประมาณหมื่นคนเศษ เด็กเหล่านี้มาจากไหน ส่วนใหญ่มาจากจังหวัดพระนคร-ธนบุรี แต่ก็

มีเด็กจำนวนมากที่มาจากต่างจังหวัด เด็กเหล่านั้นน่าจะเล่าเรียนที่
 จังหวัดของตน แต่ผู้ปกครองและเด็กก็คิดกันว่าไปเรียนในส่วน
 กลางดีกว่า จึงได้พากันหลังไหลเข้ากรุงเทพ ฯ เมื่อไปถึงแล้วก็
 สมัครเข้าโรงเรียนชั้นเยี่ยมซึ่งมีผู้สมัครเรียนนับหมื่น เป็นของแค้น
 เหลือเกินที่เด็กส่วนใหญ่จะเข้าเรียนไม่ได้ พอพลาดหวังก็หาทาง
 เข้าโรงเรียนรัฐบาลอื่น หรือโรงเรียนราษฎร์ในส่วนกลาง มีน้อย
 รายนักที่จะกลับไปเรียนที่บ้านของตน

กรมวิสามัญศึกษา ได้วางโครงการไว้ว่าการแก้ไขปัญหาคือ
 ไม่มีที่เรียน^๕ จะต้องแก้ที่ต่างจังหวัดและต่างอำเภอก่อน แก้โดย
 ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในต่างจังหวัดให้ดี เพื่อดึงดูดเด็กต่าง
 จังหวัดให้เรียนที่บ้านของตน แทนที่จะพากันเข้ามาเรียนใน
 กรุงเทพ ฯ ใคร ๆ ก็ทราบกันดีว่า การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา
 นั้น ต้องอาศัยครูที่มีวุฒิสูงและชำนาญในการสอน นอกจากนั้น^๕
 โรงเรียนจะต้องมีโอกาสคัดเลือกเด็กที่มีสติปัญญาสูงได้เป็นจำนวน
 มาก ๆ ด้วย ท่านผู้ปรารถนาดีหลายท่านแนะนำให้แก้ปัญหานี้ที่ครู
 ก่อน ผมก็เห็นด้วย แต่เท่าที่ผ่านมาแล้ว กรมประสบความลำบาก
 เป็นอย่างยิ่งในการหาครูไปสอนในโรงเรียนที่มีอาคารไม่สมประกอบ
 บางคนยอมไปตามที่กรมขอรับรอง พอไปเห็นสภาพของโรงเรียน
 เขาก็บอกกับอาจารย์ใหญ่ว่าไม่อยากอยู่และขอสละสิทธิ์ ยิ่งไปพบ
 โรงเรียนที่ไม่มีบ้านพักครูเพียงพอแล้ว ครูใหม่ยิ่งท้อถอยหนักขึ้น

อีก ผมจึงมีความคิดเป็นส่วนตัวว่าในการปรับปรุงโรงเรียนต่าง
จังหวัดนั้น เราจะต้องปรับปรุงอาคารสถานที่ควบคู่กันไป ด้วย
กรมจึงลงทุนสร้างตึกสามชั้น สี่ชั้น ในจังหวัดต่าง ๆ มากขึ้น คน
ภายนอกมองดูแล้ว อาจกล่าวหาว่ากรมวิสามัญศึกษาใช้เงินงบประมาณอย่างฟุ่มเฟือย แต่ถ้ามองโดยเอาหลักความจริงเข้าจับแล้ว
ผมขอเรียนว่าการสร้างอาคารแบบนี้จะได้ผลดีในแง่การดึงดูดนัก-
เรียนและดึงดูดครู นอกจากนั้น อาคารแบบนี้ยังประหยัดในระยะ
ยาวอีกด้วย เพราะอาคารตึกมีอายุมากกว่า และเสียค่าใช้จ่ายใน
การบำรุงรักษาน้อยกว่าอาคารไม้ อีกทั้งในสมัยปัจจุบันนี้ ราคา
อาคารตึกกับอาคารไม้ก็ไม่แตกต่างกันมากนัก

ในการจัดสรรงบประมาณของกรม ผมได้แบ่งเงินส่วนใหญ่
ไปให้โรงเรียนต่างจังหวัดและต่างอำเภอ แต่โรงเรียนในส่วนภูมิภาค
ก็มีจำนวนมากเหลือเกิน สภาพของโรงเรียนเหล่านั้นก็ล้วน
แต่น่าสงสารทั้งสิ้น ไปเห็นที่ไหนก็ต้องสลดใจที่นั่น ในบางครั้ง
ก็ตัดสินใจยากกว่าจะให้ที่ไหนก่อน เพราะทุกแห่งมี ปัญหา มาก
เหมือนกัน เช่น กรมต้องการสร้างอาคารขนาดใหญ่ในโรงเรียน
ประจำจังหวัดเพื่อให้รับนักเรียนได้มาก ๆ อาคารชนิดนี้จะมีราคา
ประมาณ ๒ ล้านบาท ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนประจำอำเภออีก
สามโรงในจังหวัดนั้นก็กำลังขาดแคลนอาคารเรียนอยู่ ถ้าเอาเงิน
๒ ล้านบาทนั้น มาสร้างอาคารให้แก่โรงเรียนประจำอำเภอทั้งสาม

ก็สร้างได้อย่างสบาย เมื่อคำนึงถึงจำนวนเด็กที่จะรับได้เปรียบเทียบกับกัน ถ้าสร้างอาคารขนาดใหญ่ให้แก่โรงเรียนประจำจังหวัด เราจะรับนักเรียนเพิ่มได้อีก ๒๕๐ คน แต่ถ้าไปลงทุนที่โรงเรียนประจำอำเภอ เราจะรับเด็กได้มากกว่าเดิมประมาณ ๑๒๐ คน กรณีเช่นนี้เป็นเรื่องที่ตัดสินใจยาก ถ้าพิจารณาปัญหาไม่รอบคอบ ก็อาจทำให้โรงเรียนเข้าใจกรมผิด ๆ ถูก ๆ ได้ง่าย ถ้ากรมมีงบประมาณมากกว่านี้ ปัญหาชนิดนี้ก็จะเบาบางลง

เมื่อมีการขยายปริมาณ กรมก็มีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาคู่กันไปด้วย การศึกษาที่ขาดคุณภาพให้โทษมากกว่าให้คุณ ปัญหาใหญ่ของการมัธยมศึกษาก็คือปัญหาเด็กเรียนแต่หนังสือ เมื่อเรียนจบแล้วก็อยากทำงานนั่งโต๊ะหรือรับราชการเพื่อแก้ไขปัญหานั้น กรมจึงได้วางโครงการสอนวิชาช่าง และวิชาอื่น ๆ อย่างกว้างขวางในโรงเรียนมัธยมศึกษา การขยายหลักสูตรให้กว้างขวางเช่นนี้ย่อมทำให้สิ้นเปลืองเงินทองมากขึ้นเป็นธรรมดา แต่ถ้าเราไม่รีบแก้ไขปัญหานี้ เราจะได้แต่เด็กซึ่งมีความสามารถทางหนังสืออย่างเดียว ถ้างานนั่งโต๊ะทำไม่ได้ก็ต้องออกไปอาศัยพ่อแม่ หรือเป็นภาระแก่ครอบครัวดังเดิม

พูดถึงคุณภาพในทางหนังสือ มาตรฐานการมัธยมศึกษาของเราไม่เป็นที่น่าพอใจนัก เด็กชั้นมัธยมศึกษาของเรายังพูดไทยไม่ชัด ยังเขียนหนังสือไทยไม่ถูกต้องเป็นจำนวนมาก การปรับปรุง

คุณภาพการศึกษาต้องอาศัยครูที่ดี อาศัยแบบเรียนที่ดี และอุปกรณ์การสอนที่ดี ของดี ๆ เหล่านี้ต้องอาศัยเงินทั้งสิ้น เวลานุกรมได้รับความช่วยเหลือจากองค์การ นานาชาติ และมิตรประเทศ ในด้านอุปกรณ์การสอน และการอบรมครูมากพอสมควร แต่ความช่วยเหลือเหล่านั้นก็ยังไม่เพียงพอ กรมอยากปรับปรุงห้องสมุดของโรงเรียนให้ดี แต่กรมก็หาเงินเพื่อการนี้ได้ไม่มากนัก ถึงแม้จะมีการเก็บเงินบำรุงการศึกษามาช่วยเหลือบ้าง เงินที่เก็บได้ก็ยังขาดแคลนอยู่มาก ผมกลับจากการตรวจราชการในส่วนภูมิภาคเมื่อใด ก็เที่ยวบอกกล่าวเพื่อนฝูงว่า ขอหนังสือเก่าไปให้โรงเรียนบ้าง ท่านเหล่านั้นก็ให้ความช่วยเหลือ ตามกำลังของท่าน แต่เราก็กังสนองความต้องการของโรงเรียนได้ไม่ทั่วถึง

เงินทุนการศึกษา เป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ได้เป็นจำนวนมากก็มีความสามารถ มีสติปัญญาดี แต่ฐานะทางบ้านไม่อาจสนับสนุนให้เขาได้ มีโอกาสได้เล่าเรียนตามความสามารถและสติปัญญา หลายโรงเรียนได้จัดหาเงินทุนส่งเสริมการศึกษาช่วยเหลือเด็กเรียนดีแต่ยากจนเหล่านั้น แต่ทุนประเภทนี้ก็มีจำนวนไม่มากนัก หากมีผู้เมตตาให้ทุนส่งเสริมการศึกษามากขึ้น จะช่วยให้เด็กในส่วนภูมิภาค ในอำเภอที่ห่างไกลและกันดาร ได้เกิดความรู้สึกว่าชีวิตนี้ยังมีความหวัง หากเขาเพียรพยายามมีความสนใจศึกษาเล่าเรียน และเรียนได้ดี เขาก็จะได้รับการสนับสนุน

ให้ได้เรียนจนจบ และเมื่อเขาเรียนจบแล้วเขาจะเป็นกำลังสำคัญ
ในการพัฒนาประเทศไม่น้อย

ในระยะนี้ กรมกำลังวางแผนเพื่อพัฒนาการมัธยมศึกษา ทั้ง
ในด้านปริมาณและคุณภาพ สำหรับด้านปริมาณนั้น ได้ศึกษา
ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ให้ละเอียดที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในขั้นแรก
ก็วางโครงการว่า จะเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาให้ครบทุกอำเภอ
โดยรีบด่วน กรมได้จัดเรียงลำดับอำเภอที่จะเปิดโรงเรียนไว้ตาม
ข้อมูลที่มีอยู่ เมื่อจัดลำดับไว้แล้วก็ได้ปรึกษากับเจ้าหน้าที่ทางการ
ศึกษาในส่วนภูมิภาค และพยายามหาทางตกลงกัน ให้เรียบร้อย
ที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถึงระยะนี้ก็มีปัญหาว่าจังหวัดไหนควรจะ
มาก่อน จังหวัดนี้ หรือแม้แต่ในจังหวัดเดียวกัน ก็ยังปรากฏว่า
อำเภอไหนควรจะเปิดก่อนอำเภอไหน เมื่อถึงเวลางบประมาณออกมาก็
ปรากฏว่า กรมได้รับงบประมาณน้อยกว่าจำนวนโรงเรียนที่ต้องการ
เปิดใหม่ กรมจึงต้องหันไปขอใช้เงินเดือนหรือจ่ายเพื่อเปิดโรงเรียน
ประจำอำเภอให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เรื่องการวางแผนพัฒนา
มิได้สิ้นสุดอยู่เพียงแค่นี้ กรมจะต้องปรับปรุง และขยายโรงเรียน
ที่มีอยู่แล้วให้สามารถรับนักเรียนได้มากกว่าเดิม และทำการสอน
ให้ได้ดีกว่าเดิม เรื่องนี้เหมือนกันกับเรื่องการเปิดโรงเรียนประจำ
อำเภอ กล่าวคือ ความต้องการมีมากกว่ากำลังเงินที่เราเสียอยู่มากมาย
หลายเท่า ถ้าจะอาศัยแต่เงินงบประมาณอย่างเดียว ผมแน่ใจว่า
เราจะทำงานไม่ได้ตามโครงการที่ได้วางไว้

ในการทำแผนพัฒนาด้านปริมาณนั้น กรมได้ศึกษาแผนข้อมูลเกี่ยวกับ โรงเรียน ทุกโรงว่าเวลานี้มีสภาพเป็นอย่างไร มีนักเรียนเท่าไร มีครูเท่าไร ข้อมูลเหล่านี้ได้นำมาพิจารณาประกอบกับข้อมูลทั่วไปของอำเภอและจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้นว่า จำนวนประชากร จำนวนนักเรียนประถมศึกษาในส่วนรวม และจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ ที่จะเรียนสำเร็จแต่ละปี นอกจากนั้นยังได้นำข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์เข้ามาพิจารณาประกอบด้วย เมื่อได้ดูทุกสิ่งทุกอย่าง ประกอบกันแล้ว จึงได้พยากรณ์จำนวนนักเรียนที่จะเพิ่มขึ้นแต่ละปีไปจนถึง พ.ศ. ๒๕๑๙ เมื่อได้จำนวนนักเรียนเป็นหลักเช่นนี้ ก็วางแผนการขยายอาคารสถานที่ โดยกำหนดว่า ปีไหนโรงเรียนใดควรจะได้รับ การ ปรับปรุงอาคารสถานที่อย่างไร อาคารเหล่านี้ ควรจะตั้งอยู่ในที่ใด หน่วยช่างของกรมได้วางแผนโรงเรียนไว้ อย่างเรียบร้อยเป็นจำนวน มากแล้ว สิ่งที่ได้ทำไว้อีกอย่างหนึ่งก็คือการคำนวณจำนวนครูให้ได้สัดส่วนกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น อุปกรณ์การสอนและครุภัณฑ์ของโรงเรียนก็ได้รับการพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนไป เกือบจะกล่าวได้ว่า เราทราบว่าได้เงินงบประมาณตามที่ควรจะได้แล้ว กรมวิสามัญศึกษาจะสามารถดำเนินงานตามโครงการได้อย่างราบรื่น

แต่ปัญหาใหญ่ของเราก็คือ กรมไม่เคยได้รับงบประมาณตามโครงการที่ตั้งไว้ เรื่องนี้จะไปโทษสำนักงบประมาณก็ไม่ได้

เพราะสำนักงานงบประมาณมีเงินจำกัด ซึ่งจะต้องแจกจ่ายให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ทั่วประเทศ เท่าที่ผมได้ศึกษาพัฒนาการทางการศึกษาทั่วโลกดูแล้ว ก็ได้พบความจริงว่า ไม่มีประเทศใดที่รัฐบาลกลางสามารถจัดหางบประมาณเพื่อพัฒนาการศึกษาได้อย่างทั่วถึง มีแต่ว่าบางประเทศทำได้มากกว่าประเทศอื่นเท่านั้น เมื่อเป็นดังนั้นผู้บริหารการศึกษาในประเทศต่าง ๆ จึงต้องพยายามหาเงินพิเศษจากประชาชนผู้หวังดีต่อการศึกษา ดังที่กรมวิสามัญศึกษากำลังจะดำเนินการในระยะนี้

ผมเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้น เพื่อเป็นการ ประชาสัมพันธ์ระหว่างหน่วยราชการกับประชาชนโดยทั่วไป รายได้จากการขายหนังสือเล่มนี้จะเงินก้อนแรกซึ่งกรม ต้องการนำไปทำนุบำรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาในชนบทที่อยู่ห่างไกล ผมอยากให้โอกาสในทางการศึกษาแก่ผู้มีโอกาสน้อย เด็กในชนบทที่เป็นเด็กไทยเหมือนกัน เขาควรจะมีโอกาสในทางการศึกษาเท่าเทียมกับเด็กในเมือง เมื่อคิดเช่นนั้น ผมจึงได้ทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อสนับสนุนการศึกษาในส่วนภูมิภาค หวังว่าท่านผู้มีจิตศรัทธาต่อการศึกษาจะหันมาเอาใจใส่ต่อเด็กไทยที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ใน ส่วน ภูมิภาคมากยิ่งขึ้น

บางทีท่าน อาจสงสัยว่าทำไมเราจึงต้องขยายปริมาณและปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นการด่วน ผมขอเรียน

ตอบในทางวิชาการว่า ถ้าเราต้องการพัฒนาประเทศแล้วเราต้องพัฒนาการมัธยมศึกษาให้มาก เพราะการพัฒนาประเทศต้องอาศัยคนที่มีการศึกษาสูงพอสมควร คนที่เรียนจบมัธยมศึกษาจะช่วยพัฒนาประเทศได้มากกว่าคนที่จบการศึกษาในระดับต่ำกว่านี้ สถิติทางการศึกษาของประเทศเราชี้ให้เห็นว่าเรากำลังล่าหลังประเทศเพื่อนบ้านในด้านมัธยมศึกษา เวลานี้เรามีนักเรียนเล่าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาคิดเป็นเพียง ๑.๑๗ เปอร์เซนต์ ของจำนวนประชากรทั้งหมดแต่มาเลเซียมีนักเรียนมัธยมศึกษาเป็นจำนวนถึง ๒.๗ เปอร์เซนต์ ของจำนวนประชากรในประเทศของเขา ถ้าเราไม่รีบขยายการมัธยมศึกษาเสียตั้งแต่บัดนี้ เราจะยิ่งเดินตามเขายากยิ่งขึ้นในภายหน้า ผมใคร่ขอเรียนว่าการพัฒนาประเทศนั้น เราต้องอาศัยกำลังคนระดับกลางและระดับสูงเป็นจำนวนมาก ถ้าจะพัฒนาประเทศด้วยคนซึ่งจบประถมปีที่ ๔ หรือปีที่ ๗ เราจะพัฒนาไปได้น้อยเต็มที การพัฒนาเศรษฐกิจในบ้านเมืองเราต้องประสบอุปสรรคอย่างมากมาย ก็เพราะเราขาดแคลนกำลังคนในระดับกลาง ผมขอยืนยันว่า การมัธยมศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ที่ผมพูดนี้มิได้พูดเพราะว่าผมรับผิดชอบต่องานนี้ จึงอยากรีบขยายงานเพื่อเหตุผลส่วนตัว แต่ถึงแม้ผมจะไปอยู่ที่ไหนหรือจะไปทำงานอะไรต่อไปภายหน้า ผมก็จะยืนยันยืนยันอยู่ว่า การมัธยมศึกษาเป็นสิ่งที่เราต้องรีบพัฒนาอย่างรีบด่วนในระยะนี้

ท่านผู้อ่านที่เคารพ ผมทำงานกับเด็กวัยรุ่น ซึ่งกำลังจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในเวลาอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ผมเป็นห่วงเด็กพวกนี้มาก ถ้าเขาได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี และถ้าเด็กเป็นจำนวนมากได้รับการศึกษาในระดับกลางอย่างทั่วถึง ผมก็แน่ใจว่าอนาคตของบ้านเมืองเราจะแจ่มใสขึ้น ถ้าเราปล่อยปละละเลยเด็กพวกนี้ เราอาจจะต้องเสียใจในภายหลัง ผมจึงได้แต่อ้อนวอนท่านว่าขอให้ช่วยเหลือเด็กพวกนี้ตามกำลังที่ท่านจะทำได้ คนในบ้านเมืองเราถือประเพณีให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาเป็นเวลานานแล้ว ถ้าท่านทั้งหลายได้ทราบถึงปัญหาอันยิ่งใหญ่ที่เรากำลังเผชิญอยู่แล้ว ท่านอาจให้ความช่วยเหลือแก่ทางราชการมากขึ้น โรงเรียนของเราจะเพิ่มจำนวนขึ้น การศึกษาสำหรับลูกหลานของเราจะดีขึ้นตามส่วนไปด้วย

หากท่านใครจะทำบุญให้บังเกิดผลทันตาเห็น ท่านควรสละทรัพย์เพื่อบำรุงการมัธยมศึกษา ถ้าท่านสนใจและใคร่ทราบว่าที่ใดควรได้รับความช่วยเหลือโดยด่วน หรือท่านประสงค์จะช่วยเหลือที่ใด โปรดติดต่อกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายวางแผนของกรมวิสามัญศึกษา ซึ่งจะชี้แจงรายละเอียดและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโรงเรียนนั้นๆ ให้ท่านได้ทราบอย่างแจ่มชัด

ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคำวิงวอนของผม คงจะได้รับการ
พิจารณาด้วยความเห็นอกเห็นใจจากท่านผู้มีใจกุศล ขอถือโอกาส
นี้ ขอบพระคุณท่านผู้อ่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

เฒ ๑๑๑๑๑๑๑๑

(นายก่อ สวัสดิ์พานิชย์)

อธิบดีกรมวิสามัญศึกษา

สมาคม ครูใหญ่-อาจารย์ใหญ่ มัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย

SECONDARY SCHOOL PRINCIPAL ASSOCIATION OF THAILAND

ความเป็นมาของสมาคม

ความคิดที่จะจัดตั้งสมาคมครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่มัธยมศึกษาแห่งประเทศไทยนี้เป็นผลอันสืบเนื่องมาจาก นายชงค์ วงษ์จันทร์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนพิบูลวิทยาลัยได้เสนอขึ้นในที่ประชุมครูใหญ่-อาจารย์ใหญ่ทั่วราชอาณาจักรของกองโรงเรียนรัฐบาลกรมวิสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๔-๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๓ และเรื่องนี้เป็นที่สนใจของกองโรงเรียนรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตัวท่านผู้อำนวยการกอง คือ นายประจวบ คำบุญรัตน์ ได้สนับสนุนและช่วยเหลือในการดำเนินการอย่างดียิ่งตลอดมา จนการจัดตั้งสมาคมเป็นผลสำเร็จ

วัตถุประสงค์ของสมาคม

จากข้อบังคับของสมาคม ฯ ข้อ ๗ ว่าด้วยวัตถุประสงค์ของสมาคมกำหนดวัตถุประสงค์ของสมาคมดังต่อไปนี้

๑. เพื่อเป็นศูนย์กลางส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ ที่สมาชิกและสมาคมพึงมีแก่การพัฒนาประเทศ

๒. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะ แก่สมาชิก และทางราชการในการแก้ปัญหาทางด้านการศึกษา
๓. เพื่อส่งเสริมมิตรภาพ สวัสดิภาพ และสวัสดิการของสมาชิก
๔. เพื่อเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ ระหว่างสมาชิก
๕. เพื่อเป็นศูนย์กลางสำหรับเผยแพร่ข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาระหว่างสมาชิก หน่วยงานอื่น ตลอดจนผู้สนใจในการศึกษาทั่วไป
๖. เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ กับสถาบันอื่นทั้งในและนอกประเทศที่มีวัตถุประสงค์ทำนองเดียวกัน
๗. เพื่อบำเพ็ญสาธารณประโยชน์และการกุศลทั่วไป
๘. ไม่เกี่ยวกับการเมือง

การประชุมใหญ่และกรรมการบริหาร

สมาคมได้จัดประชุมใหญ่ครั้งแรกที่สถานที่ตั้งสมาคมที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๔ ซึ่งเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาอันเป็นมหาดุกษ์ที่จะดำเนินการกิจการสมาคมและมีคณะกรรมการบริหารชุดแรกประกอบด้วย

๑.	คุณหญิงบุญเลื่อน	เครือตราชู	นายกสมาคม
๒.	นายประยูทธ	ทหารแก้ว	อุปนายก
๓.	นางญาณี	บุญนินทุ	อุปนายก
๔.	นายประจวบ	คำบุญรัตน์	กรรมการ
๕.	นายพะยอม	แก้วกำเนิด	"
๖.	นายสิงห์โต	จ้างตระกูล	"
๗.	นายสง่า	ตีมาก	"
๘.	นายเพ็ญ	สุวรรณมาลิก	"
๙.	นางสาวลาวัลย์	ถนอมจันทร์	"
๑๐.	นางสาวบุญประจักษ์	ทรรทรานนท์	"
๑๑.	นายสุวรรณ	จันทร์สม	เลขาธิการ
๑๒.	นายจรัญ	โสทธิพันธ์	รองเลขาธิการ
๑๓.	นางบรรจง	นิวาตะบุตร	ปฏิคม
๑๔.	นายตุสิต	พูนพอน	ปฏิคม
๑๕.	นางสาวถนอมจิตต์	หุตะสิงห์	ปฏิคม
๑๖.	นายบุญอวบ	บุรณะบุตร	เหรัญญิก
๑๗.	นายมนตรี	ชติเนตร	นายทะเบียน

๑๘. นางพงษ์ศรี	วิทยานนท์	ประธานวิชาการ
๑๙. นายชงค์	วงษ์ขันธุ์	รองประธานวิชาการ
๒๐. นายพิทยา	ไทยวุฒิพงศ์	ประชาสัมพันธ์
๒๑. นายสวัสดิ์	ปิ่นสุวรรณ	รองประชาสัมพันธ์

โครงการและการดำเนินงานของสมาคม

คณะกรรมการบริหารของสมาคมได้ดำเนินกิจการของสมาคมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ทุกประการ โดยได้ประชุมกำหนดโครงการต่าง ๆ ในการเผยแพร่การศึกษาหลายโครงการ เช่น โครงการแนะแนวการศึกษาแก่ผู้ปกครองและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ มัธยมศึกษาปีที่ ๓ และปีที่ ๕ และการจัดพิมพ์หนังสือ “ทำเพื่อลูกเพื่อหลาน” นี้ ก็เป็นโครงการหนึ่งที่จัดทำ